

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Regionální geografie

KRIMINALITA A MÍSTA STRACHU

(ČASOPROSTOROVÝ POHLED NA PŘÍKLADĚ VELKÉHO MĚSTA)

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Věra ZÍTKOVÁ

Studijní program N1301 Geografie

Studijní obor Regionální geografie

Prezenční studium

VEDOUCÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE: prof. RNDr. Vladimír IRA, CSc.

OLOMOUC, 2013

Autor: Věra Zítková (R100223)

Studijní obor: Regionální geografie

Název práce: Kriminalita a místa strach (časoprostorový pohled na příkladě velkého města)

Title of thesis: Crime and space of fear (spatio-temporal view of an example the big city)

Vedoucí práce: prof. RNDr. Vladimír IRA, CSc.

Rozsah práce: 123 stran, 5 příloh,

Abstrakt:

Diplomová práce se zabývá kriminalitou a lokalizací míst strachu na příkladu města Olomouc. Jejím cílem bylo zjistit, jak obyvatelé Olomouce vnímají okolí svého bydliště, ale i město jako celek z pohledu možných rizikových míst a tyto areály identifikovat (lokalizovat). Abychom jej mohli naplnit, bylo při tvorbě práce využito jak kvantitativních tak kvalitativních metod, zejména dotazníkového šetření a analýz statistických dat zprostředkovaných policií České republiky. Dotazníky byly koncipovány pro respondenty od patnácti let. Jelikož je Olomouc studentské město tak právě polovinu dotazovaných tvořili studenti, zbylí respondenti zastupovali ekonomicky aktivní obyvatelstvo a seniory. Výzkumná část se zabývá analýzou historického vývoje města, postavením města v regionálním kontextu, humánně-geografickou charakteristikou a analýzou vnitřní struktury Olomouce. Následující kapitola se zabývá prostorovým rozložením kriminality dle jednotlivých obvodních oddělení policie České republiky Olomouce za šestileté období 2006 – 2012 (v případě roků 2009 – 2011 pak sleduje kriminalitu do úrovně ulic). Poslední část práce dotváří analýza vnímání kriminality a strachu z kriminality z pohledu respondentů.

Klíčová slova: geografie strachu, urbánní prostředí, kriminalita, místa strachu, dotazníkové šetření, Olomouc

Abstract:

The diploma thesis is concerned with crime and localisation of places of fear on the example of the city of Olomouc. Its objective was to find out how the population of Olomouc perceives the environment of their residence, but also the city as a whole from the point of view of possible risk places, and to identify (localise) these areas. In order to fulfil the objective both quantitative and qualitative methods have been applied, particularly questionnaire survey and statistical data provided by the Police of the Czech Republic. The questionnaires have been distributed among population older than 15 years. As Olomouc is the university city, half of the respondents were students, the rest of them were economically active population and seniors. Research part deals with the analysis of historical development of the city, its position in regional context, analysis of human geographical characteristics and analysis of inner urban structure. Next chapter deals with a spatial distribution of crime by the police districts of Olomouc during six years 2006 – 2012 (in case of 2009 – 2011 the data were available for the level of streets). Last part of the thesis analyses perception of crime and fear of crime from the point of view of the respondents.

Keywords: geography of fear, urban environment, crime, places of fear, questionnaire survey, Olomouc

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci zpracovala samostatně pod vedením prof. RNDr. Vladimíra IRY, CSc. a uvedla jsem veškerou použitou literaturu a další zdroje.

V Olomouci duben 2013

podpis autora

Děkuji prof. RNDr. Vladimíru Irovi, CSc. za odborné vedení práce, cenné rady, připomínky a veškerý čas, který mi při tvorbě diplomové práce věnoval. Děkuji i Bc. Pavlu Pustinovi, za pomoc při tvorbě mapových výstupů.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Přirodovědecká fakulta
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Věra ZÍTKOVÁ**
Osobní číslo: **R100223**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Kriminalita a místa strachu (časoprostorový pohled na příkladech velkého města)**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je komplexní geografické hodnocení problematiky kriminality na území velkého města. Teoretická část bude zaměřena na sociálně-geografickou problematiku velkých měst a územní aspekty kriminality. V aplikaci bude důraz kladen na prostorovou diferenciaci vybraných ukazatelů kriminality na území velkého města.

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**
Rozsah pracovní zprávy: **20 000 - 24 000 slov**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí diplomové práce: **Prof. RNDr. Vladimír Ira, CSc.**
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2010**
Termín odevzdání diplomové práce: **10. dubna 2012**

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

L.S.

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 30. listopadu 2010

Příloha zadání diplomové práce

Seznam odborné literatury:

- Ceccato, V., Haining, R., Signoretta, P. (2002). Exploring offence statistics in Stockholm City using spatial analysis tools. *Annals, Association of American Geographers*, 92, 29-51.
- Ceccato, V., Haining, R. (2005). Assessing the geography of vandalism: evidence from a Swedish city. *Urban Studies*, 42, 1637-1656.
- Craglia M., Haining, R., Signoretta, P. (2001). Modelling high intensity crime areas in English cities. *Urban Studies*, 38, 1921-41.
- V. Ira: The changing intra-urban structure of the Bratislava city and its perception. *Geografický časopis*, 55, 2003, .
- Ira, V., Michálek, A., Podolák, P. (2005). Kvalita života a jej regionálna diferenciácia v Slovenskej republike. *Životné prostredie* 39, 290-294.
- Michálek, A. (1998). Postavenie a typológia vybraných miest SR z aspektu kriminality. Zborník referátov z II. medzinárodného slovensko-českého seminára. Brno, pp. 28-34.
- Michálek, A. (1998). Sociologické a geografické reflexie o urbánnej kriminalite. *Sociológia* 30, 363-376.
- Michálek, A. (1999). Teoreticko -metodologické aspekty migrácie páchatel'ov v mestách (Analýza kriminálneho priestorového správania). *Kriminalistika* 32, 122-131.
- Michálek, A. (2006). Sociálno - patologické javy. In. Mládek, J a kol., eds.: Demogeografická analýza Slovenska. Prírodovedecká fakulta UK, Bratislava, pp. 146-148.
- Michálek, A. (2009). Priestorová diferenciácia kriminality. *Geografický časopis* 61, 2, 111-120.
- Michálek, A., Podolák, P. (2004). Seasonal Aspect of Urban Crime in Slovakia. *Moravian Geographical Reports*, 12, 42-50.
- Ptáček, P. Changes in socio-spatial structure in Olomouc, Czech Republic during the transformation period (after 1989), 2004. In: *Acta Universitatis Palackianae ? Geographica* 38. s. 51?60.
- Ptáček, P., Szczyrba, Z., Fňukal, M. (2007). Proměny prostorové struktury města Olomouce s důrazem na rezidenční funkce. *Urbanismus a územní rozvoj*, 10, 2, 19-27
- Matlovič, R., Ira, V., Sýkora, L., Szczyrba, Z. (2001). Procesy transformacyjne struktury przestrzennej miast postkomunistycznych (na przykzadzie Pragi, Bratyszawy, Olomuica oraz Preszowa) (Transformation processes of the spatial structure of the postcommunist cities (case study of Prague, Bratislava, Olomouc and Prešov)). In: Jadzewska, I. *Miasto postkomunistyczne ? przemiany przestrzeni miejskiej. Uú Lodz*, s. 9?21.
- Ouředníček, M. a kol. Sociální geografie pražského městského regionu. PŕF UK, Praha. : 2006. 159 s.
- Toušek, V., Kunc, J., Vystoupil, J. a kolektiv (2008). Ekonomická a sociální geografie. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň

Obsah

Seznam použitých zkratek	11
Úvod	12
1. Teoretická východiska	14
1.1. Geografie města	14
1.2. Sociálně patologické jevy	21
1.3. Geografie kriminality	25
1.4. Strach z kriminality	32
Definice strachu z kriminality	33
Ženy a strach ze zločinu	37
Muži a strach ze zločinu	40
Senioři a strach ze zločinu	40
Děti, mládež a strach ze zločinu	41
Etnika a strach ze zločinu	42
Zdravotně postižené osoby a strach ze zločinu	42
2. Metodologické přístupy	43
2.1. Analýza historického vývoje města, analýza o sociálně-ekonomických charakteristikách a analýza vnitřního členění města	43
2.2. Analýza prostorové diferenciací dat kriminality (na základě údajů Policie ČR)	44
2.3. Analýza vnímání kriminality a strachu z kriminality	45
3. Vývoj Olomouce a humánně-geografická charakteristika	47
3.1. Historický vývoj města	47
Olomouc uvnitř habsburské monarchie během 18. a 19. století	47
Období První republiky	48
Poválečné období	48
Období socialismu	48
Polistopadový vývoj	49
3.2. Postavení Olomouce regionálním kontextu a humánně-geografická charakteristika města ...	50
3.3. Vývoj počtu obyvatel v Olomouci	52
Vlastní vývoj počtu obyvatel města	52
Základní charakteristika struktury obyvatel	54
3.4. Vnitřní struktura města	54
3.4.1. Historické jádro města	55
3.4.2. Vnitřní předměstí (uvnitř okruhu)	57

3. 4. 3. Vnější předměstí (vně okruhu)	58
4. Prostorová diferenciacie kriminality v rámci Olomouce	62
4.1. Kriminalita ve městě.....	62
4. 2. Násilná kriminalita	62
4.2. Mravnostní trestné činy	65
4.4. Majetková kriminalita.....	67
4. 5. Hospodářská kriminalita.....	72
4. 6. Celková kriminalita	74
4.5. Prostorová diferenciacie kriminality dle uliční sítě	75
5. Vnímání kriminality a strachu z kriminality	79
5. 1. Struktura respondentů	79
5. 2. Pocit bezpečnosti v okolí bydliště.....	81
5. 3. Opatření ke zvýšení bezpečnosti	83
5. 4. Problém chátrajících domů	83
5. 5. Vnímání parků města a odpočinkových míst.....	84
5. 6. Pocit bezpečí v rámci města	85
5. 7. Společné znaky míst strachu	87
5. 8. Obavy z přepadení.....	87
5. 9. Zkušenost s trestným činem.....	88
5. 9. Pocity respondentů u nastíněných situací.....	90
5. 10. Chování obyvatel v prostoru při volbě trasy ke stanovenému cíli	91
5. 11. Spokojenost s výkonem práce policie	92
5. 12. Oblasti města dle pocitu strachu.....	93
6. Závěr.....	104
7. Summary.....	106
8. Seznam použité literatury a zdrojů	107
Seznam obrázků a tabulek.....	113
Přílohy.....	115

Seznam použitých zkratek

ČR	Česká republika
EAO	ekonomicky aktivní obyvatelstvo
CHKO	chráněná krajinná oblast
MŠ	mateřská škola
OO PČR	obvodní oddělení Policie České republiky
OC	obchodní centrum
ZŠ	základní škola

Úvod

Strach ze zločinu ale také pocit ohrožení můžeme zařadit mezi hlavní témata každodenního života. Obavy z kriminality jsou vnímány jako ohrožení vlastní bezpečnosti, která souvisí s přímou a nepřímou zkušeností viktimizace, ale také se způsobem, kterým je zločinnost a násilí prezentováno v médiích. Stejně tak velký vliv má veřejné mínění, rodina anebo přátelé. V některých případech se lidé, kteří se nestali obětí trestného činu, strachují více než ti, kteří se obětí již stali, tato skutečnost je typická v případě žen a to napříč věkovou strukturou. Nemalý vliv na strach ze zločinu má i charakter prostředí či lokalita bydliště, stejně tak jako charakteristické vlastnosti respondenta, který v dané oblasti žije. Na intenzitě strachu z kriminality se podílí několik aspektů, patří mezi ně sociální izolace jedince, která v extrémních případech může vést až k nejružnějším formám chování, kdy se jedinec straní společnosti a omezuje svoji osobní svobodu v pohybu a tím se snižuje kvalita jeho života. Příkladem by mohlo být vyhýbavé chování ať již v případě parků, nočního centra města, ale i při užívání veřejné dopravy. Právě strach žen ve vlakových vagoncích vede (z pohledu žen) k volbě bezpečnějších dopravních prostředků, tedy osobních automobilů či autobusů. Na tuto skutečnost v rámci České republiky reagoval i největší železniční dopravce v zemi. Vedení Českých drah vyčlenilo v některých vlakových soupravách vagony, které jsou určeny jenom pro ženy. V častých případech je strach ze zločinu vázaný na subjektivní pocity respondenta, na hluk, vandalismus, alkoholismus na veřejných prostranstvích a proto se nutně nemusí ztotožňovat se skutečnými trestnými událostmi, které se vážou k obávanému místu.

Intenzivněji se strach ze zločinu v České republice začal vnímat v 90. letech, tedy po transformaci české společnosti. Stejně tak tomu probíhalo i v ostatních zemích bývalého komunistického bloku. Rozšířily se otázky týkající se prevence. Avšak do dnešní doby se problematice strachu z kriminality, jejímu vnímání, prožívání, bezpečnosti, fyzickému prostředí bydliště či vlivu na pocit bezpečí nevěnuje pozornost na takové úrovni jako v zahraničí. V žádném případě však nemůžeme konstatovat, že by v České republice neprobíhaly výzkumy, studie či nevznikaly články ke studované problematice.

Diplomová práce se zaměřila na studium kriminality a míst strachu na příkladě města Olomouc. Abychom mohli dosáhnout vytyčených cílů práce, bylo potřeba se nejprve zaměřit na teoretické a metodologické přístupy zabývající se městem, sociálně patologickými jevy ve společnosti, kriminalitou a strachem z kriminality. V první podkapitole diplomové práce jsou předkládány teorie a přístupy, které se zabývají studovanou problematikou. Nejdříve byla představena geografie města a modely jeho vnitřního členění. Následně uváděny specifické části města a vztah respondentů k těmto lokalitám, např. centrum města, jeho ulice, parky či

univerzitní kampusy, ale také vlivy na využívání veřejné dopravy při pohybu po městě. S městem jsou spjaty i sociálně patologické jevy, tedy nežádoucí a nechtěné jevy vyskytující se ve společnosti. Dlouhodobě nejzávažnějším a nejproblematičtějším jevem je kriminalita. Právě geografii kriminality a strach z kriminality probírají zbylé podkapitoly teoreticko-metodologické části diplomové práce.

Následující část práce reflektuje stanovené cíle a použité metody, které pomohly jejich dosažení. Seznámení s Olomoucí, její historií, obyvatelstvem a strukturou města bylo umožněno díky analýze dat o historickém vývoji města Olomouc, o jeho sociálně-ekonomických charakteristikách, a jeho vnitřním členění.

Další kapitola předkládá analýzu dat trestné činnosti za jednotlivá obvodní oddělení policie ČR Olomouc, která byla poskytnuta Preventivně informačním oddělením Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje. Pomocí grafického znázornění lze sledovat vývoj kriminality a objasněnost trestných činů v šestiletém časovém horizontu, tedy od roku 2006 do roku 2012. Data analyzují trestnou činnost v jednotlivých policejních obvodních odděleních Olomouce. Tříletý časový úsek (2009 – 2011) je sledován do úrovně ulic, avšak pouze v případě, že se za daný rok na jejich území událo více než dvacet trestných činů.

K uskutečnění hlavního cíle diplomové práce, tedy lokalizace míst, ploch, areálů či oblastí strachu bylo využito dotazníkového šetření mezi obyvateli žijícími či pobývajícími v Olomouci. Distribuovaný dotazník se snažil odkrýt názory respondentů v oblasti pocitu bezpečí v okolí jejich bydliště, ale i v rámci celého města. Zjišťoval, jaká opatření by pomohla zvýšit bezpečnost v místech, kde lidé pocítují strach. Další otázka se zabývala designem budov, zejména pak chátrajícími domy. S ohledem na denní či noční dobu se zabíral problematikou městské zeleně, především městskými parky a jejich vnímáním z pohledu obyvatel. Snahou bylo odkrýt společné znaky, které vykazují jednotlivá místa strachu. Následovaly otázky spojené s viktimitou, tedy se zkušeností respondentů s trestným činem buď rámci rodiny anebo v okruhu známých. Příští skupina otázek uváděla nastíněné situace a zjišťovala chování obyvatel v těchto okamžicích. Dále se dotazník zajímal, zda je rozdíl ve volbě trasy k vytyčenému cíli a zda jsou respondenti spokojeni s výkonem práce policejního sboru. Poslední úkol, který měli respondenti splnit, bylo zakroužkovat obávané lokality v rámci Olomouce.

V závěrečné části práce jsou samotnými obyvateli města Olomouc naznačena možná opatření, která by (v případě jejich následování) mohla zlepšit vnímání a hodnocení strachu z kriminality.

1. Teoretická východiska

1.1. Geografie města

Geografie města věnuje svoji pozornost nejen jeho struktuře ale i procesům a aktérům, kteří mění jeho kompozici v čase (Sýkora, 1993). Fyzická struktura, tedy morfologie prostoru města, odráží jeho vzhled a stav. Funkční složka v sobě zahrnuje části města, které se od sebe liší svojí funkcí, tedy obytnou, rekreační, pracovní, aj., funkčními vztahy či využitím půdy. Taktéž se zaměřuje na toky a vazby, které spojují funkce jednotlivých částí města. Sociální struktura pojímá sociální rozložení obyvatel města, jejich chování v rámci města, prostorovou interakci ale i rozdíly ve využívání prostoru z pohledu jednotlivých sociálních skupin společnosti. Abychom byli schopni dobře porozumět kompozici města, je nutné brát v potaz všechny výše uvedené struktury a správně je zasadit do historického, ekonomického a společenského kontextu sledovaného města (Toušek, Kunc, Vystoupil, 2008). Teorie zabývající se vnitřní strukturou měst se v průběhu vývoje rozdělily do čtyř směrů: sociálně-ekologický, neoklasický, institucionální a politicko-ekonomický (Sýkora, 1993). Neoklasické modely vznikaly v šedesátých letech minulého století, ve své podstatě dali neoklasické ekonomii do územního detailu města. Přelom šedesátých a sedmdesátých let pak odráží rozvoj institucionálního a politicko-ekonomického přístupu. Reflektovaly reakci poválečného ekonomického rozvoje a odkrývání latentních sociálních vztahů a konfliktů ve společnosti (Sýkora, 1993).

Jednou z prvních škol, která se zabývala ucelenou prostorovou socializací města, byla Chicagská škola humánní ekologie, rozvíjející tento přístup ve 20. letech 20. století. Město považují za organismus a jeho existence má základní pravidla vycházející ze sociálního darwinismu. (Sýkora, 1993). Na město pohlížela jako na společenství, kde dochází k přirozeným procesům, jako je konkurence, expanze, sukcese aj. Mezi aktéry takového společenství probíhá boj o vhodné lokality města, což určuje dominanci skupin či funkce v určitých částech města, důležitým aspektem bylo maximalizovat zisk. Výsledkem tohoto evolučního vývoje jsou tedy rozdíly v ekonomickém postavení obyvatel či v jednotlivých částech města. Park (1936, cit in Sýkora, 1993) uvádí, že společnost je uspořádána ve dvou úrovních; biotické a kulturní. Základním aspektem ekologického systému je rovnováha, pokud dojde k jejímu narušení, rozvíří se vlna pohybů, které se snaží docílit rovnováhy nové, tím dochází k větší rozdílnosti funkcí v jednotlivých částech a nakonec se vymezí *natural areas*, tedy k přirozené lokalitě, areály, čili oblasti se stejným morfologickým, ekonomickým a kulturním charakterem.

Objasnění sociálně-prostorové struktury měst a systematické uchopení nejlépe představuje Burgess v modelu koncentrických zón rezidenční diferenciaci. Tento model je tvořen jádrem

a čtyřmi koncentrickými zónami. (*Central business district*), je jádrem obchodního, sociálního a kulturního života ve městě. Charakterizují ho nejdražší pozemky, tudíž je předurčeno nejlukrativnějším funkcím (obchod, kanceláře, finanční instituce), lze zde však najít i bytovou funkci. Navazuje *přechodná zóna (transition zone)*, která původně tvořila obytnou funkci, jež z části začal vytlačovat průmysl. Zóna je charakteristická směsí průmyslových a obchodních objektů a doplňuje ji nekvalitní bytový fond, který obývají převážně migranti a starší obyvatelé města. Populace žijící v této přechodné zóně se po dosažení vyššího sociálního statusu stěhuje do navazujících zón s kvalitnějším bytovým fondem. Jedná se o *Bydlení pracujících (Independent working men zone)* a *Obytnou zónu*. V případě *Bydlení pracujících* je rozhodujícím faktorem levný přístup a dostupnost k práci. *Obytná zóna* je charakteristická soukromou obytnou zástavbou, ale i kvalitním nájemním bydlením, častěji jsou tu zastoupeny i služby. Poslední *Oblast dojížděky* reprezentují rodinné domy a osoby na nejvyšší sociální úrovni. Zastoupením funkčního využití, stářím a stavem budov, ekonomickým statutem obyvatel ale i historickým vývojem města se od sebe liší jednotlivé koncentrické zóny (Toušek, Kunc, Vystoupil, 2008; Sýkora, 1993).

Burgessův model byl několikrát modifikován, případem je Hoytův sektorový model, který bere větší zřetel na vliv dopravy, především železniční, důležitý aspekt tvoří lokalizace průmyslových aktivit. Harris – Ullmanův vícejaderný model z roku 1945, jak už v sobě název zahrnuje, pracuje s existencí více jader na území města. Uvádí, že jednotlivé činnosti vyžadují zvláštní podmínky, na které se váže lokalizace, koncentrace aktivit vede ke vzniku specializovaných okrsků (administrativní, průmyslový), některé činnosti se vylučují (průmysl *X* kvalitní bydlení). Poslední uváděný model je nejbližší realitě a jeho teorii lze aplikovat na mnoho evropských měst (Toušek, Kunc, Vystoupil, 2008).

Vývoj současných měst a vlivů vystihuje Whiteova modifikace modelu koncentrických zón. Jádro města je stále centrem metropole, avšak maloobchod se partikulárně přesouvá do okrajových částí měst. Navazují „kapsy“ chudoby a menšin, které reflektují špatnou kvalitu bydlení, jsou obývány segregovanými skupinami obyvatel. Elitní enklávy tvoří kvalitní bydlení zpravidla na okraji města. Rozptýlená střední vrstva se rozpíná mezi krajem vnitřního města po hranici suburbánní části. Industriální kotvy a místa veřejné kontroly v sobě zahrnují vědecké a industriální parky, univerzitní kampusy, aj. Poslední část lemuje komunikace, jsou jimi tedy epicentra a koridory (Toušek, Kunc, Vystoupil, 2008).

Práce Chicagské školy byly rozpracovávány i v poválečných letech, avšak předmětem jejich zájmu byly sociální oblasti *social area analysis*. Na základě společenského, rodinného a etnického statusu publikovaly trojrozměrnou typologii města. Každá jednotka byla hodnocena dle výše uvedených faktorů a jejich kombinace produkovaly několik druhů sociálních oblastí.

Dnes je sociální rozrůzněnost komplexnější, musí zohlednit několik dalších aspektů – migrace, sociální závislosti, životní styl např. singles, dvoučlenné domácnosti aj. (Toušek, Kunc, Vystoupil, 2008).

Postindustriální město je charakteristické přeměnou od průmyslového charakteru k post-průmyslovému. Příkladem je Los Angeles na konci 20. století, které se stává výzkumným centrem. Nejvýznamnějším jevem je rozptyl nejen prostorový, ale i hodnotový. Představují ho nepravidelné, chaotické shluky odlišných funkcí bez dominance centra. Zesiluje se důležitost dopravy, která je pojátkem mezi sekundárními centry a místy spotřeby, bydlení, produkce. Rozvoj virtuální komunikace však snižuje vliv vzdálenosti na lokalizaci některých činností (Toušek, Kunc, Vystoupil, 2008; Sýkora 2001).

Změny probíhající v sídelních systémech zasahují do politické, ekonomické, sociální, demografické a také do geografické sféry. V případě klasifikace změn v rámci prostorové struktury postkomunistických měst je stěžejní zaměřit se na procesy, které způsobují změny prostorového rozložení, než na popis stávající situace. Důležitým aspektem je rovněž zjištění činitelů, kteří způsobují proměny stejně tak jako jejich význam při přeměně vnitřní skladby města na poli morfologické, funkční a prostorové struktury. Morfologická prostorová struktura odráží organizaci, stav budov a charakter zástavby městských čtvrtí. Funkční prostorová struktura zahrnuje rozložení funkcí jak v jednotlivých oblastech města, tak i v případě jednotlivých parcel. Sociální prostorová struktura pak představuje charakteristiky spojené s lidmi ve městě žijícími či pobývajícími (Ptáček, Szczyrba, Fňukal, 2007).

Taktéž důležitým aspektem je sledovat transformační změny na příkladech městských částí (Matlovič, 2001; cit in Ptáček, Szczyrba, Fňukal, 2007), vzhledem k fyzickému vývoji se vyčleňuje pět zón: centrum (středověké město a jeho nejbližší okolí), vnitřní město (souvislá zástavba z období industrializace), vilové čtvrtě (vznikající ve 20. století, především rodinné domy a vily), sídliště (rozsáhlé bytové zóny na okrajích měst vznikající v druhé polovině 20. století), periferní zóna (za hranicí souvislého města, charakteristickým znakem je prolínání venkovských staveb a suburbanizační typ zástavby- továrny, sklady, rekreace aj.) (Ptáček, Szczyrba, Fňukal, 2007).

Město tedy nelze vnímat pouze jako fyzickou strukturu, jeho ulice, budovy, parky, nedílnou součástí jsou i jeho obyvatelé. Vytváří jisté společenství s vlastní charakteristickou sítí sociálních vazeb (Vacková 2009). Město je domovem diverzity, v urbánním prostředí je rozmanitost nejevidentnější. Přitahuje ho velké množství migrantů, tedy i cizinců, poskytují širokou škálu pracovních, kulturních ale i sociálních příležitostí a široký prostor pro anonymitu. Odrážejí diverzitu obyvatel samotných, ale i jejich tradice, rituály, víry, vědomosti, životní

návyky, strategie a styly. Deborah Stevenson říká, že právě v městském prostředí je rozmanitost nejvyšší a tedy poskytuje svobodu být někým „jiným“ (cit in Bitušíková, 2009).

K problematice rozmanitosti měst se v současnosti vyjadřují dvě strany, jedna tvrdí, že se jedná o pozitivní jev, který velkou měrou přispívá k rozvoji a integraci města, jeho částí, náměstí a ulic. Naopak zastánci druhého pólu jsou přesvědčení, že jde o jev negativní, kdy se město rozděluje na samostatné pevnosti a ghetta, tedy vede k prostorové segregaci. Současné výzkumy se stále více přiklánějí k faktu, že rostoucí diverzita v urbánním prostředí vede k silnější polarizaci a ke vzniku „ghett homogeneity“. Stevenson říká, že obyvatelé měst, především příslušníci středních a vyšších vrstev společnosti vyhledávají právě taková místa a prostředí, kde jim nehrozí setkání s diverzitou, tedy místa, kde si mohou udržet svoji sociální kontrolu (cit in Bitušíková, 2009). K setkání s touto diverzitou dochází ve většině případů na ulicích, ve kterých tepe veřejný život, kde dochází k sociálním kontaktům, jak cíleným tak především neprostředkovaným setkáním s cizími lidmi, konfliktům i toleranci (Boddy, 1992; cit in Valentine, 2001). Avšak pro mnoho lidí představuje střet s „odlišností“ v podobě bezdomovců, lidí s fyzickým či psychickým postižením, skupinek mladých lidí, odlišných rasových či etnických skupin nebezpečí. Touha izolace od této „odlišnosti“ může vést až ke stažení z veřejného života a tím přispívá k degeneraci veřejného prostředí. Aby se zabránilo této segregaci jistých skupin společnosti, vytváří města opatření v podobě bezpečnostních složek, elektronických kamerových systémů, které jsou situovány do míst každodenního života. Pesimisté a odpůrci těchto bezpečnostních opatření argumentují tím, že tyto mechanismy „zabíjí“ veřejný prostor (Valentine, 2001).

Polarizace měst nevzniká pouze v rezidenčních částech města, ale i v centrech či na jiných veřejných prostorech, které ještě před nedávnem sloužily rozdílným vrstvám a skupinám městské společnosti. Jako reakce na požadavky středních a vyšších vrstev se mnohá veřejná prostranství privatizují a uzavírají, zejména proto, že by se v dané lokalitě necítili bezpečně. V těchto sociálně ohraničených městských prostorech se setkáváme i s odlišnými vzory chování, nazývanými jako veřejná etiketa. Marcusein (cit in Bitušíková, 2009) uvádí, že takováto polarizace a rozdělení městských prostorů, které je založeno na sociálním postavení, rase, životním stylu apod. má velký vliv na život ve městě, jeho formu a demokracii, Bitušíková (2009) ještě dodává, že výrazný vliv má toto členění i na diferenciaci a prostorové členění města.

Často probíraným tématem v diskuzích o městě je právě zánik veřejného prostoru. Základem je ideál veřejného prostoru jako podstata městskosti, kde naše chování není ovlivněno komercí a kde se setkáváme s lidmi, které neznáme. Abychom byli schopni ostatní obyvatele posoudit, musíme se spoléhat na ritualizovaná gesta společenského chování. Tímto nám život ve městě

nabízí svobodu, samotu, anonymitu, ale i ohrožení. O zániku veřejného prostoru se mezi geografy, sociology a urbanisty mluví stále častěji především proto, že z map měst neustále mizí plochy, které jsou veřejné a přechází pod správu soukromého sektoru. Z privatizovaných míst jsou postupně vytlačovány charakteristické znaky veřejného prostoru, tedy svoboda a ohrožení, ale i deviantní chování či chování, které není v souladu s charakterem místa. Privatizovaná místa jsou tedy novým druhem místa, který popírá charakter města. Příkladem této skutečnosti jsou nákupní centra (Pospěch, 2009).

Zejména ve velkých městech jsou mezi městskými částmi či čtvrtěmi značné sociální rozdíly. Větší zájem je v této problematice věnován částem městského prostoru, které bývají obecně označovány jako sociálně exkludované, častěji jsou však známé pod pojmem *sociálně vyloučených lokalit*. Pod tímto označením si představme již tradiční termíny, jako jsou slum a ghetto, později však vznikala nová označení, např. inner city (vnitřní město), opuštěné město, kapsy chudoby či skid row (Burjanek, 2009).

Lidé se přirozeně více bojí po setmění a své obavy vysvětlují tím, že více trestných činů se stává v noci (Pyle, 1976; Samuels, 2001; cit in Samuels, Judd, 2002). Často volí vyhýbavé chování či mění životní styl, aby zamezili anebo potlačili své obavy. Mnoho lidí se obává vycházení v nočních hodinách, což vede k tomu, že se brání užívání zastavěného prostředí (Samuels, Judd, 2002). Strach žen na ulicích je úzce spojen s vnímáním vzhledu prostoru, souvisí s poruchami, jako jsou grafity (Cresswell, 1992, Ley, Cybriwsky, 1974; cit in Valentine, 2001), nepořádek, neudržované okolí a jiné environmentální problémy místa, ale také skupiny mladých lidí či bezdomovci na ulicích vyjadřují, že o prostor není pečováno. Všechny tyto příklady narušují ženskou sebedůvěru a vyvolává v nich obavy, zda by jim v případě napadení někdo pomohl (Valentine, 1989; cit in Valentine, 2001). Někteří argumentují tím, že komunita sousedství je v úpadku, což přispívá k vnímání zranitelnosti ve veřejném prostředí. Nedávný výzkum naznačuje, že to nejsou jen ženy, kdo se obává násilí na ulici. Vzrůstající obavy mají na veřejném prostoru i děti (Valentine, 1996b; cit in Valentine, 2001), senioři (Pain, 1997, 2001). Valentine (2001) říká, že obavy žen z nebezpečí vychází z předpokladu, že mužské násilí není v prostoru ani v čase rovnoměrně rozložené. Primární preventivní opatření v sobě tedy zahrnuje vyhýbání se nebezpečným lokalitám v nebezpečných časech. Worpole (1992) uvádí příklad nákupních tříd, center, kdy v denní dobu jsou tyto lokality plné žen. Říká, že je rozdíl ve struktuře denní a noční populace měst, denní je tvořena dětmi, ženami a seniory, oproti tomu noční populaci utváří zejména muži. Valentine uvádí, že ženy považují prostor nebezpečný v případě, kdy chování lidí, zejména mužů je neregulované. Typickým příkladem jsou uzavřené prostory *closed space* - metro, úzké uličky, vícepodlažní parkoviště či vlakové vagony, ale také otevřené prostory *open space* jako jsou parky, pustá místa či lokality podél vodních toků, v těchto případech totiž může být obtížné dostat se pryč či rychle přejít na druhou stranu

(cit in Tonkiss, 2005). Vlaková nádraží a parky se mohou zdát docela bezpečnými ve dne, avšak v noci se jeví nebezpečnými. Strach z kriminality nemusí přímo souviset s reálnou kriminalitou, jeho spouštěčem může být i hluk, vandalismus ale také alkoholismus na veřejných prostranstvích (Vykopalová, 2000).

Strach z kriminality může mít negativní dopad i na trh s bydlením (Smith, 1987; Oc, Tiesdell, 1997; Doran, Burgess, 2012). Nejnovější a snad i extrémní případ reakce na kriminalitu a na strach z kriminality jsou *gated communities* (Ceccato, 2012). Caroline Moser (2004, cit in Modly, 2009) ve svých výzkumech nabízí řešení městského násilí a nejistoty. Poukazuje, že projevy násilí a kriminality jsou prostorově rozloženy. Důsledkem pozorovatelného prostorového rozložení kriminality, dochází i k separaci sociálních skupin, především vyšší vrstvy společnosti se začaly od sebe oddělovat, dokladem je vytvoření *gated communities* (obr. 1). Colquhoun (2004, cit in Ceccato, 2012) považuje *gated communities* za neudržitelné, neboť přispívají ke zvýšení sociální segregace, stále rostoucí aglomeraci a jsou náročné na vlastní dopravu.

Obr. 1. *Gated communities* Přichystalova, Olomouc, zdroj: archiv autorky

Strach a úzkost o osobní bezpečnost mohou být důležitými indikátory při volbě či užívání veřejné dopravy (Needle, Cobb, 1997; cit in Loukaitou-Sideris, Fink, 2009). Lidé se vyhýbají konkrétním trasám, autobusovým zastávkám nebo je využívají pouze během dne, případně služeb veřejné dopravy nevyužívají vůbec, protože si myslí, že by se mohli stát obětí obtěžování jak ve vlaku, tak v autobuse anebo na zastávce či na nádraží. Výzkumy (Atkins, 1989;

Valentine, 1990; cit in Loukaitou-Sideris, Fink, 2009) rovněž ukazují, že přítomnost některých environmentálních faktorů (tma, neudržované prostory, špatná kvalita životního prostředí aj.) na veřejných místech je všeobecně spojena s vyšším strachem. Vzhled fyzického prostředí tedy ovlivňuje i užívání veřejné dopravy, zejména v případě, že se nádraží či vlaková zastávka nachází v místě, kde lidé pociťují strach či možná rizika. Příkladem mohou být zchátralé anebo opuštěné domy, grafity (Wilson, Kelling, 1982). Obavy lidí jsou většinou spojeny s lokalitami, které nejsou zcela přehledné, tedy s místy, kde je mnoho zákoutí, rohů nebo objektů, za které by se mohl někdo ukrýt. Strach v těchto částech měst lidé také vysvětlují tím, že se cítí, jako v pasti a možnost úniku je ztížená. Stejně tak je tomu v podchodech, tunelech, tmavých stanicích metra, tyto místa vykazují vyšší obavy než v případě otevřených a přizemních druhů veřejné dopravy (Day, cit in Zelinka, Brennan, 2001). Špatný vzhled fyzického okolí a nedostatek ostatních osob jako zaměstnanců či dalších cestujících na nástupišti snižuje využívání veřejné dopravy, obavy jsou odůvodňovány pocitem úzkosti a strachu, že v případě napadení by oběti nikdo nepomohl. Zvláště v případě žen strach mohou vyvolávat i prázdné vlakové vozy. Při užívání veřejné dopravy nemusí být nutně odrazující pouze absence lidí na zastávkách a nádražích, stejně tak může působit i jejich přítomnost, zejména pokud se jedná o bezdomovce, lidi pod vlivem drog, alkoholu, loudící osoby anebo lidi s psychickou poruchou, nazýváno jako *social incivilities*. Rohe a Burby (1988; cit in Loukaitou-Sideris, Fink, 2009) dokonce uvádí, že sociální poruchy mohou mít větší vliv na míru strachu než fyzické. Vliv na vnímání strachu a užívání veřejné dopravy má i denní doba, většina respondentů uvádí, že větší obavy mají při využívání veřejné dopravy po setmění. Nejohroženěji se pak cítí po setmění a během pěší cesty na zastávku, na nádraží anebo při čekání na vlak či autobus. Cestující navíc uváděli, že vyšší strach cítili během cesty na anebo ze zastávky či při čekání, než v přepravovaném dopravním prostředku.

Průzkumy zaměřené na kriminalitu poukázaly na vazby mezi násilnou trestnou činností a večerní resp. noční hodinou, užitím alkoholu a centry měst ale také na existenci sekundárních klastrů, pro které je charakteristická blízkost nákupního centra či obchodních tříd a denní doba (Shepherd a Brickley, 1996; cit in Nelson, Bromley, Thomas 2001). Městská centra jsou v nočních hodinách hrozbou pro starší obyvatele ale i pro mnoho lidí středního věku, největší vliv na tento fakt má značné množství nočních barů a klubů, ale také vyšší koncentrace mladých lidí pod vlivem alkoholu a drog. Strach a úzkost z městských center v nočních hodinách je spojená se skutečným či potenciálním násilím a snižuje tak jeho atraktivnost a životaschopnost pro ostatní věkové skupiny (Department of the Environment, 1994; cit in Nelson, Bromley, Thomas 2001).

Clare Madge (1997) poukazuje na vliv strachu a následné omezení využívání parků v pohybu obyvatel, zejména u specifických skupin, jakými jsou ženy, u kterých převládá strach ze sexuálního napadení, starší obывatelé obávající se přepadení a etnické skupiny, ve kterých

parky evokují obavy z rasového útoku. V důsledku obav nejvíce mění své chování v prostoru ženy a etnické menšiny. Madge (1997) uvádí, že prostorové chování je ovlivněné pohlavím a rasovými nerovnostmi. Diferencované užívání městských parků je závislé na věku (Kennedy, Silverman, 1985; cit in Madge, 1997), sexualitě (Adler, Brenner 1992), lidské rase (Jackson 1987; cit in Madge, 1997) a pohlaví (Maitland et al., 2004; Pain 1997, 2001; Madge, 1997), fyzickém postižení (Hahn, 1986; cit in Madge, 1997). Strach či obavy obyvatel nejsou ovlivněné pouze sociálním postavením ve společnosti, ale váží se i na konkrétní místa a čas.

Nasar a Jones (1997; cit in Doran, Burgess, 2012) provedli sérii výzkumů, ve kterých se zabývali vnímáním strachu a prostorovým chováním jednotlivců v rámci univerzitních kampusů. Zaměřovali se na ochranné a vyhýbavé chování. Polovina respondentů vyjádřila obavy o vlastní bezpečnost při pohybu na univerzitní půdě, téměř $\frac{3}{4}$ uvedly že existují lokality, kterým se vyhýbají (Nasar et. al., 1993; cit in Doran, Burgess, 2012).

Charakteristika urbánního prostředí, tedy jeho morfologická a sociální složka má vliv na kvalitu života jeho obyvatel. Význam pojmu kvalita života souvisí s podmínkami, ve kterých lidé žijí, stejně tak je ovlivněna vzájemnou interakcí prostředí a osobních charakteristik člověka (Pacione, 2003, cit in Ira, Andráško, 2007; Ira, Andráško, 2008). Výrazný vliv na tento fenomén mají i sociálně patologické jevy, o kterých pojednává následující podkapitola.

1.2. Sociálně patologické jevy

Sociálně patologické jevy hrají výraznou roli, resp. problém, který zřetelně snižuje kvalitu života obyvatel právě svojí přítomností, především pokud se ve společnosti vyskytují ve větší míře. Jedná se o širokou škálu jevů, které vnímáme jako nechtěné, nepříjemné či nežádoucí. Sociální patologie souhrnně označuje chorobné, nenormální a společensky nežádoucí jevy, které jsou pro společnost nebezpečné, nicméně v sobě zahrnují jak sankciované formy deviantního chování, tak studium příčin vzniku a existence takového chování. Do sociologie jej zavedl anglický sociolog a filozof Herbert Spencer, který hledal spojitost mezi patologií sociální a biologickou, jejich organismy, strukturami a funkcemi (Mühlpachr, 2008). V současnosti se však mnohem častěji užívá termín sociální deviace, pod kterým se skrývá každé chování, ať jedince či skupiny, které nerespektuje danou sociální normu a tudíž je částí společnosti odmítáno. Pojem sociální deviace je velmi rozsáhlý, neuvádí konkrétní normu, od které se jednání odlišuje, neuvádí ani linii odchylky chování (pozitivní, negativní), zároveň neuvádí, co je dobré a co špatné. Pojímá tedy různorodá chování a fenomény, jež nás znepokojují (Pančocha, 2006). Na sociální deviace lze pohlížet z různých hledisek, z pohledu práva se jedná

o jasně identifikované chování, které je omezeno zákonem kodifikovanými normami, etický nadhled se opírá o morální a danou společností uznávané normy, zcela nejširší rozpětí norem obsahuje sociální pojetí deviantního chování (Kraus, 2010).

Proměny společnosti posouvají hodnotový systém, míru tolerance a chápání norem. Míra tolerance se liší nejen v multikulturním prostředí, ale také důležitý faktor sehrává věk, je zřetelné, že vyšší toleranci můžeme vidět u dětí, mladistvých oproti tomu nižší u seniorů. Kulturně morální normy jsou nepochybně ovlivněny změnami v hodnotovém uspořádání dnešní společnosti, do pozadí ustupují zodpovědnost, smysl pro povinnost, poctivost a disciplína za to vyvstávají prožitky, bohatství, sebeprosazování, úspěch zejména na poli materiální povahy a to vše za jakoukoli cenu. V případě vyspělých zemí společnost směřuje ke zřetelné konzumnosti (Kraus, 2010).

K již tradičním typům závislosti řadíme závislost na drogách, alkoholu, na hracích automatech a tabakismu, avšak velmi intenzivně se šíří i závislosti na nejrůznějších sektách či kultech, počítačích a internetu, mobilních telefonech, nakupování. Problematickými jsou také poruchy příjmu potravy, workoholismus, sebevražednost, šikanování, prostituce a sexuální deviace.

Nejzávažnější sociálně patologické deviantní formy chování jsou delikvence a kriminalita. Jsou celospolečenským problémem nejen rozvojových států, ale i zemí na vysoké hospodářské úrovni (Hroncová, 2010). V případě České republiky dynamický nárůst představují devadesátá léta minulého století. Alarmující je však fakt, že za posledních dvacet let se zvýšil počet mladistvých třikrát a v případě dětí dokonce tři a půl krát. Neustále se snižuje věk, kdy dochází k páčání trestné činnosti a v případě čtvrtiny mladistvých se dokonce jedná o recidivisty. Pokud bychom nahlíželi na statistiky z pohledu pohlaví, zhruba 90 % trestných činů spáchali muži, avšak tato skutečnost neplatí v případě romské menšiny, kdy je mezi delikventy evidován vyšší podíl žen, mladistvých, ale i dětí. Právě kriminalita dětí a mládeže je značně odlišná o té, která je páčána dospělými. Děti a mladiství většinou pracují ve skupinkách pod vlivem alkoholu či jiných drog a více než rozumem se řídí emocemi. Znepokojující je však skutečnost, že jejich agresivita a brutalita se stále zvyšuje.

V případě mladistvých se často setkáváme s pojmem subkultura mládeže, který v sobě obsahuje soubor hodnot a vzorů chování, kterými se odlišují od ostatních členů společnosti. Do těchto subkultur se řadí Skinheads, Graffiti, Anarchismus, New Age, Hip-Hop, Hackeri, Hippie, Emo aj. Tyto subkultury uspokojují potřeby mladých lidí, ať je to ve vztahu ke společnosti, kdy se snaží distancovat od společensky uznávaných norem a hodnot (anarchisté) nebo se snaží nahradit rodinu, která v období dospívání přestává být pevným bodem v životě (pseudonáboženské subkultury) anebo k nim inklinují v období dospívání, kdy pociťují zátěž z přechodu z dětství do dospělosti, poslední funkcí těchto subkultur je řešení rozporu mezi

zrychlováním biologického a prodlužování sociálního vývoje, tato skupina je nejpočetnější a zahrnuje subkulturu nezaměstnané mládeže (Jusko, 2010).

K častým a již tradičním typům závislostí spadá drogová problematika. Zahrnuje v sobě jak drogy legální (alkohol, tabák, kofein, aj.), tak drogy zákonem nepovolované (morfinový, kokainový, kanabisový, amfetaminový typ, aj.). Drogovou závislost nelze vysvětlit pouze jedinou příčinou, jedná se o polyetiologický jev, který ovlivňuje řada faktorů biologické, psychické a sociální povahy (Emmerová, 2010). E. Urban (1973) člení příčiny drogové závislosti do čtyř skupin, které představují droga, osobnost, prostředí a podnět. Environmentální faktory, které ovlivňují setkání s drogami, dělí na primární (rodina, přátelé) a sekundární (spolupracovníci, spolky aj).

Patologickým jevem společnosti je i násilí či týrání. Velmi častý výskyt takového chování paradoxně nacházíme v rodině. Ať už se jedná psychicky či fyzicky o týrané děti, ženy anebo seniory. V případě dětí jsou spouštěči tohoto chování v rodině duševní, charakterové, emocionální poruchy jednoho či obou rodičů, jejich osobní zkušenosti z dětství, partnerský nesoulad či neplánované či nechtěné dítě, které bylo důvodem k uzavření sňatku (Mühlpachr, 2008). Ženy jsou po mladších dětech nejzranitelnějšími členy domácnosti, všeobecně se nejsou schopny bránit nátlaku svých nejbližších. Stávají se obětmi nejen manželů, v některých případech i dospívajících dětí, s větší pravděpodobností chlapců (Sekot, 2010).

Dalším závažným problémem ve společnosti je divácké násilí, které je většinou případů spojené s fotbalovými fanoušky. Jedná se tedy o násilí, které je činěno diváky sportovních utkání. Pro toto chování je charakteristická plánovanost, nevhodné vystupování, které je ohrožující pro hráče a ostatní účastníky zápasu (Sekot, 2010).

Na následnou problematiku, tedy bezdomovectví, lze nahlížet z několika úhlů pohledu, můžeme ji vidět jako nehomogenní sociální skupinu, jež vykazuje výrazné charakteristiky, v nichž se množí pocit sociální bezmoci, často jsou mezi nimi jedinci s kriminální minulostí a kriminalita se v porovnání s „běžným“ prostředím mezi nimi velmi rychle šíří. Stejně tak jsou bezdomovci častým cílem trestného činu, především kvůli způsobu života a averzi, kterou evokují ve společnosti (Štěchová, 2009).

Informovanost o fenoménu bezdomovectví není v České republice příliš na dobré úrovni. Zejména proto, že do roku 1989 bezdomovectví jakoby neexistovalo, tento problém byl však zastírán v prostorách podnikových ubytoven, věznic, sociálních či zdravotnických zařízení. Nárůst bezdomovectví po roce 1989 měl několik příčin: zejména odstranění trestného činu příživnictví, propouštění či amnestování vězňů, privatizace státních podniků a rušení ubytoven pro zaměstnance podniků. V současnosti jsou nejčastějšími faktory ztráta rodinného zázemí,

zaměstnání, zdravotní obtíže, nemoci nejen fyzické, ale i psychické, návrat z vězení alkoholismus, narkomanie, gamblerství. Zahraniční studie zabývající se bezdomovectvím opakovaně uvádí faktory, jež jsou pro bezdomovectví rizikové, patří mezi ně rodinné rozvraty a konflikty, delikventní chování, psychické poruchy, vyloučení ze školy, nízká kvalifikace, dluhy, alkoholismus, narkomanie, pobyt ve vězení, sexuální či psychické zneužívání jedince v dětství či dospívání. Ovšem existují i další důvody zejména hrdost, nevole se doprošovat ať členů rodiny, sociálních pracovníků či kohokoli jiného, po ztrátě zaměstnání je i častá ztráta sebedůvěry, důvěry ve své schopnosti, sebeúctu. V mnoha případech se tyto faktory prolínají a kombinují (Štěchová, 2009).

Při analýze deviantního jevu bylo ve většině případů zjištěno, že příčina není pouze jedna, ale zpravidla jich je celá řada a navzájem se ovlivňují, prolínají a kombinují. Příčinné faktory vzniku a projevu sociální deviace dělíme do čtyř kategorií. Do *biologických* faktorů spadají genetické, endokrinní, fyziologické poruchy, vývojové vady, *psychologické* faktory zahrnují poruchy socializace v dětství, poruchy vztahů k rodičovským autoritám, deprivace, existenční krize aj., sociální faktory tvoří rozdílná sociální struktura spojená s anomii či změnami norem, urbanizace a technologický pokrok, politické a sociální konflikty aj. a poslední skupinou jsou *kulturní* faktory, které obsahují rozdílná normativní kritéria a chování v různých kulturách. Deviantní chování tedy vzniká jako reakce na vzájemné působení mezi individuem a společností (Urban, Dubský, 2008).

Jak již bylo výše nastíněno, nejobávanějším sociálně patologickým jevem je kriminalita. V současnosti se studium tohoto fenoménu snaží odhalit relevantní aspekty, které ji podmiňují a ovlivňují. V rámci České republiky se prostorovou diferenciací kriminality zabývá např. Schmeidler (2002), Jíchová, Temelová (2011; 2012a; 2012b). Na území Slovenské republiky se hledáním příčin a závislostí na vybraných indikátorech kriminality, prostorovým rozložením trestných činů zabývá např. Michálek (2009; 2010). Příští podkapitola (1. 3.) proto předkládá teorie a přístupy ke studiu tohoto sociálně patologického jevu.

1. 3. Geografie kriminality

Termín kriminalita (*crime*) pochází z latinského slova *crimen*, což znamená zločin, provinění (Hroncová, 2010). Zahrnuje trestné činy, které byly spáchány ať úmyslně nebo z nedbalosti na daném místě za určitý čas. Pod termínem trestný čin tedy chápeme čin, který je společností nebezpečný a který má charakteristické znaky předkládané v trestním zákoně. Kriminologii, tedy vědu o kriminalitě, lze definovat jako společenskovědní disciplínu, která se zabývá jak jednotlivci, tak sociálními skupinami ale i společností jako celek. Je empirickou vědou vycházející z teoretických koncepcí a modelů, které se díky empirickým výzkumům, statistickým analýzám, či jiných výzkumných technikám snaží prověřit. Hlavním úkolem je získání poznatků o kriminalitě a jejích souvislostech, následná analýza příčin kriminality a doporučení efektivních opatření, která by měla vést k eliminaci příčin (Kuchta, Válková a kol., 2005).

Na výši kriminality ve městě se podílí činnost páchaná lidmi, kteří se do městského prostoru stahují z okolních ale i více vzdálených obcí. Velkoměsto jim totiž nabízí dostatek anonymity sociálních vztahů, možnost úniku ale i dostatek příležitostí k páchání kriminality. Tato skutečnost se odráží i ve většině sociálně patologických jevů, především příliv obyvatel žijících na okraji společnosti či pod hranicí chudoby (Novotný, Zapletal a kol., 2008).

Geografie kriminality se zaměřuje na analýzu dat a prostorové rozložení kriminality, úpravy fyzického prostředí s cílem snížit pravděpodobnost trestné činnosti. Pomocí údajů o geografickém rozložení kriminality se snaží najít vzory, které mohou být užity při zpracování informací a následně k navržení prevence kriminality. Geografické teorie prevence kriminality se zaměřují např. na fyzické prostředí, urbanismus, projektování staveb, cíle vedoucí ke snížení zločinnosti, design veřejných prostranství a jejich vliv na trestnou činnost.

Na rozložení kriminality v prostoru města či jiného zkoumaného území mají přímý vliv určité faktory, které jsou v čase stálé. Dlouhodobě přímý dopad na výši kriminality má především hustota zalidnění, religiozita regionu, míra nezaměstnanosti, stupeň urbanizace území, hustota zalidnění a v neposlední řadě i faktory, které vypovídají o stavu ekonomiky a o atraktivitě území, mluvíme tedy o tržních cenách nájmu v poměru k průměrným mzdám, migračním saldu či kvalitě životního prostředí. Současné teorie prostorové struktury kriminality naznačují, že chudoba a její projevy jsou hlavními koreláty trestné činnosti (Ackerman, 1998b; cit in Ackerman, Murray, 2004). Prevalence majetkové trestné činnosti a násilné trestné činnosti souvisí s problematikou hospodářského strádání obyvatel bez ohledu na to, ve které části světa žijí. U více než poloviny obětí lze zjištěnou trestnou činnost vysvětlit stupněm urbanizace, ekonomické deprivace, vzdělání a bohatým společenským životním stylem (především v nočních hodinách). V mnoha částech světa žijí v blízkosti ekonomicky

deprivovaní mladí lidé a majetní obyvatelé, což poskytuje dostatek příležitostí ke spáchání zločinu (Van Dijk, 1999; cit in Ackerman, Murray, 2004).

Geografie kriminality se zabývá vztahem mezi zločinem, prostorem ale i společností. Studium prostorového uspořádání kriminality a trestné činnosti se začalo rozvíjet v západní Evropě v polovině 19. století (Rengert, 2006). První systematicky zpracovaná díla kartografických kriminalistů publikovali (Alison, Fletcher, Glyde, Guerry, Quetelet, Rawson, cit in Smith 1986), kteří se snažili zodpovědět na otázky týkajících se prostorových (zejména regionálních) vzorů trestné činnosti a pachatelů s ohledem na socio-demografické statistiky (gramotnost, hustota obyvatelstva, ekonomická úroveň obyvatel, národnost) a psychické jevy. Guerry (cit in Smith 1986) uvádí souvislost s věkem a pohlavím pachatelů ale i ročním obdobím. Testoval tři nejčastější vysvětlení trestné činnosti, tedy na základě kriminogenních účinků chudoby, úrovní vzdělání a hustoty obyvatelstva. Clay (cit in Smith 1986) uvádí, že během 19. století v Anglii vlivem ekonomického strádání docházelo ke zvýšení kriminality. Detailně shrnuté studie vznikající v 19. století uvádí Morris (cit in Smith 1986) a Philips (cit in Smith 1986). V počátcích se tedy studium plošné analýzy trestné činnosti zabývalo především popisem prostorové distribuce a vědci působící na kartografických školách mapovali domovy pachatelů a následně je porovnávali s aktuální situací sociálně ekonomického prostředí v zemi (Smith, 1986).

S rozvojem geografie kriminality je úzce spjatá Chicagská škola, která se na přelomu 20. století začala více zaměřovat na městské prostředí a bydliště pachatelů spojovala s charakterem okolního prostředí, které dle jejich předpokladu ovlivňuje zločinnost. Lewin (cit in Mayer, Carlsmith, Chabot 1998) užil termín „life space“, tedy životní prostor, kterým rozuměl veškeré vlivy, které působí na člověka v daný čas a v daném místě. Nejvýznamnějšími představiteli zabývajícími se prostorovou studií v městském měřítku byli Clifford Shaw a Henry McKay. Hledali původ a koreláty deviace s cílem reformovat nepříznivé sociální a environmentální podmínky trestnou činností poznamenaných městských částí. Shaw a McKay uvádí, že kriminalita a delikvence odráží psychickou a sociální organizaci společnosti (Smith, 1986). Ve svých pracích Shaw a McKay (cit in Ackerman, Murray, 2004) zásadním způsobem změnili povahu výzkumu trestné činnosti se zaměřením na charakteristiky čtvrtí či městských částí, dříve byla pozornost více věnována charakteristice pachatelů. Zastávali názor, že atmosféra sociální dezorganizace úzce souvisí s vyšší kriminality. Za faktory narušující sociální organizaci, která následně souvisí s vysokou mírou zločinnosti a kriminality považovali nízký socio-ekonomický status, etnickou heterogenitu a rezidenční mobilitu (Brantingham a Brantingham; Brown a Oldakowski; Bursík a Grasmick; cit in Ackerman, Murray, 2004). Závěry ukazují, že vyšší míra kriminality (oproti průměru) je koncentrovaná v oblastech

s vysokou mírou nezaměstnanosti, chudoby, vyšším podílem menšin či mládeže (Harries, Ackerman, Rengert, Kohlfeld a Sprague, cit in Ackerman, Murray, 2004).

Příležitost k spáchání trestné činnosti není rozložena rovnoměrně, i přes fakt, že majetek a lidé jsou rozptýleni v rámci celého města. Vliv na tuto skutečnost má několik aspektů, např. mnoho osob (cílů) nejsou vhodným objektem, mnoho lokalit není pro kriminalitu příhodných nebo jsou atraktivní jen v daném čase, důležitý je i fakt, že strážci stejně tak pachatelé nemohou být všude (Felson, Clarke, 1998). Páchání trestné činnosti je tedy v daném prostředí ovlivněno různými stimuly, na které pachatel reaguje, což odráží fakt, že některá místa jsou více náchylná k tomu, aby se v nich trestné činy vyskytovaly častěji. Charakteristika lokality je důležitá k pochopení proč se konkrétní činnost odehrála v danou dobu na určitém místě. Zločin není páchaný náhodně a jeho rozložení je lokalizováno do „hot spots“ (Harries, Messner et al, Levine, cit in Ackerman, Murray, 2004). Vymezení těchto míst je velice subjektivní, jak uvádí Levine (1999; cit in Ackerman, Murray, 2004) hustota trestné činnosti se měří plošně, od okolních částí zkoumaného prostoru se odlišuje vyšší koncentrací trestné činnosti. „Hot spots“ jsou v průběhu času relativně stabilní (Pierce et al, 1986; Sherman et al, 1989, 1992; Eck, 1995; Spelman a Eck, 1989; Spelman, 1995; cit in Ackerman, Murray, 2004). Přesná identifikace míst, kde je trestná činnost vyšší, než v jejich okolí je velmi složitá (Goldsmith et al., 2000; cit in Ackerman, Murray, 2004). Dle Sherman et al. (1989; cit in Rosenthal, Ross, 2010) se lokalizovaná „hot spots“ kriminality nemusí shodovat s objektivním vnímáním „hot spots“, tudíž je i následné chování jedince odlišné oproti potenciální formě viktimizace. V průkopnické práci Cohena a Felsona (1979, cit in Nelson, Bromley, Thomas 2001) je trestná činnost charakterizována jako nenáhodná činnost, konvergenčně stimulovaných pachatelů, cílů a absence policejního dohledu.

Shaw a McKay na základě svých výzkumů také konstatovali, že většina pachatelů žije v blízkosti městského jádra (cit in Smith, 1986). Tento prostorový vzor chování pachatelů je označován jako *urban crime gradient*, kdy se vzrůstající vzdáleností od jádra města klesá intenzita bydlišť zločinců (Rengert, 2006). Díky pozdějším výzkumům Morris (1957; cit in Smith 1986) říká, že vyšší intenzitu vykazují i v okrajové části města, především sídliště. Postupně se zájem geografů začal upínat na další objekty v rámci studia geografie kriminality. Harries (1973, 1974, 1976b, 1980; cit in Smith, 1986) se zabýval studiem vnitřního města a vysvětlením proč právě zde je vyšší výskyt násilí, zejména vražd. Rengert a Müller (1972; cit in Smith 1986) sledovali sociálně patologické jevy jako prostituce a distribuce drog na případě měst na různé hierarchické úrovni ve státě New York. Výzkumy geografie kriminality prováděné do 60. let 20. století byly kritizovány pro svůj pozitivismus, koncepční nedostatky a nejasnosti (Smith, 1986).

Díky radikální kritice pozitivistické tradice a zavádění kvalitativních metod do výzkumu zaznamenala geografie kriminality v průběhu 70. let značný rozvoj. Později se geografie kriminality v rámci empiricko-analytické tradice zaměřila na ekologické studie, které Herbert (1976a; cit in Smith 1986) definuje jako korelaci mezi prostředím a kriminalitou.

Nejrozšířenějším konceptem je prevence kriminality prostřednictvím environmentálního designu (*crime prevention through environmental design* – CPTED), který byl zaveden Jefferym (1971; cit in Wortley, Mazerolle, 2011). Tento přístup se zabývá prevencí kriminality, která by s využitím environmentálního designu měla zredukovat míru kriminality v dané oblasti. Její filozofie poukazuje na správný návrh a efektivní využívání zastavěného prostředí, které může vést ke snížení strachu, výskytu kriminality, následně i zlepšení kvality života. Nejeфекtivnější využití má již v přípravě stavebních plánů. Užití CPTED tak může snížit kriminalitu a strach, díky poklesu příležitostí a podpoře pozitivní sociální interakce. CPTED tvoří tři resp. čtyři vzájemně se ovlivňující principy: přirozený dohled (*Natural surveillance*), který se soustřeďuje na správné umístění objektů, předmětů aj., které povedou ke snížení kriminality tím, že pachatel může být viděn. Příkladem je světlý design (*lighting design*) správná lokalizace lamp, která zabráni stinným zákoutím, okna situovaná do ulice, vytažené rolety apod. Druhým principem je přirozená kontrola přístupu (*Natural access control*), důležitým aspektem je jasné rozdělení soukromého a veřejného prostoru. Třetím principem je přírodní územní výztuž (*Natural territorial reinforcement*), která je založena na kvalitě environmentálního designu soukromého prostoru, upravené prostředí značí o sounáležitosti. Posledním principem jsou ostatní CPTED prvky, jako jsou údržba a podpora aktivit (*Other CPTED Elements - Maintenance, Activity Support*), CPTED zastává názor, že nejprve musí být využity všechny prostředky přirozené prevence, teprve poté by na řadu měly přijít mechanické a organizované strategie. Prevence kriminality prostřednictvím urbanistického návrhu je předmětem studie Crowena (cit in Schmeidler, 2002), který tvrdí, že s designem ulice, lze zacházet tak, že dokáže ovlivňovat chování lidí, redukovat jejich obavy, míru trestné činnosti a tím zvýšit kvalitu života.

Oscar Newman definoval pojem (*defensible space*) (Newman 1972; cit in Davidson 1981), který je reakcí na výrazný nárůst kriminality v 60. letech v USA. Tento termín vysvětluje na základě studie z New Yorku, ve které poukazuje na vyšší míru kriminality, kterou v komparaci s nízkopodlažními domy vykazují výškové budovy. Zastával názor, že role designu budov a vlastnosti architektury v určitých prostorech vyvolávají trestnou činnost, zejména v případě kdy není jasné, zda objekty spadají pod soukromou správu nebo jsou veřejným prostorem. V případě soukromého objektu je přirozená neformální kontrola prostřednictvím obyvatel či vlastníka a tím se zabraňuje nebezpečí trestné činnosti v jeho okolí. Kritici Newmanových výsledků a závěrů (Bottoms, 1974; Reppetto, 1976b; Mayhew 1979;

Mawby 1977b; cit in Davidson 1981) vyjádřili výhrady nad aplikací a implikací v praxi. Mawby (1977b; cit in Davidson 1981) poukazuje na případ vysoko-podlažních domů s těžko obhájitelnými prostory, kvůli kterým může docházet k vyšší intenzitě určitých typů trestné činnosti (vandalismus, krádeže vloupáním aj.), ale zároveň právě stejný design může vysoko-podlažní domy chránit, především existencí omezeného počtu přístupových a únikových cest. Oproti tomu nízkopodlažní domy s dobře obhájitelným prostorem vykazují vyšší míru vloupání, kterou vysvětluje sníženou obezřetností jejich obyvatel, ale také existencí přilehlých zahrad, které poskytují více možností ukrytí.

Další konceptem je teorie rozbitých oken (*broken windows*), která je založena na udržování městského prostředí v dobrém stavu. Díky tomu se zdá, že je daná část monitorována a tudíž pro páchaní trestných činů nevhodná. Vyjadřuje tedy, že zločin, nepořádek a neupravené okolí jsou neoddělitelně spojeny, proto neudržovaná část města, kde jsou rozbitá okna, graffity, odpad působí dostatečně izolovaně, bez kontroly, z toho důvodu pravděpodobnost výskytu trestné činnosti by měla být vyšší (Wilson, Kelling, 1982). Tato teorie byla přijata ve většině amerických měst, avšak mnohými byla kritizována. Harcourt (2004, cit in Modly 2009) tvrdí, že teorie rozbitých oken nestojí na pevných základech, Herbert a Brown (2006, cit in Modly, 2009) uvádí, že teorie není založena na správné prostorové logice, tudíž prohlubuje sociální rozdíly mezi bohatými a chudými, vzdělanými a nevzdělanými, a lidskými rasami. Poukazují, že tato teorie posiluje společenské a prostorové vyloučení a proto má regresivní povahu.

Teorii „Očí na ulici“ (*Eyes on the street*), představila Jane Jacobs (1961), v knize *The Death and Life of Great American Cities*, ve které byla zveřejněna kritika poválečného plánování měst v USA. Zastává názor, že pro město je důležité jasné vymezení veřejného a soukromého prostoru, důležitým aspektem je pohyb na ulici a zájem obyvatel o dění na ulici. Klíčovým hlediskem je i výstavba budov kolem ulic s dostatečným množstvím oken, která jsou do ní situována.

Následující část představuje tři přístupy, které zkoumají příležitost k trestné činnosti. Přesto, že každá vychází z jiného základu, dochází ke stejnému závěru. Teorie běžných činností se primárně soustřeďuje na celou společnost, teorie struktury trestné činnosti na danou lokalitu a jednotlivce stojí ve středu zájmu racionálního výběru (Felson, Clarke, 1998).

Teorie racionálního výběru (*Rational choice*), říká, že pachatelé trestnou činnost plánují. Uvažují tedy racionálně a vědomě usilují o získání maximálních výhod z dané situace. Cornish a Clarke (1986; cit in Samuels, Judd, 2002) uvádí, že nejdůležitější je definovat místo, prostředky a cíle vedoucí ke spáchání činu. Proti této teorii se staví Parson (1951; cit in Eck,

Weisburd, 1995), který zastává názor, že ve většině případů je možné chování racionálně odůvodnit a že tato teorie nelze do jisté míry zkoumat.

Koncept obvyklých činností (*Routine activity theory*), vznikl ve snaze vysvětlit loupežné trestné činy (Felson, Clarke, 1998). Snaží se vysvětlit výskyt kriminality ve spojení s danými okolnostmi (Cohen a Felson, 1979; Felson, 1986, 1994; cit in Eck, Weisburd, 1995), kterými je společně působící motivace pachatele, stanovení žádoucího cíle (oběti) a čas. Trestné činnosti lze zabránit přítomností osob (tzv. ochránců, strážců), které mají osobní vliv na pachatele (např. rodiče, učitelé, trenéři, přátelé, zaměstnavatelé) a které chrání vytyčený cíl. Ochráncem jsou méně často členové policie či bezpečnostních agentur, může jím tedy být prakticky kdokoli (žena v domácnosti, soused, spolupracovník), jeho výskyt a blízkost odradí potenciálního pachatele. Ochráncem se jedinec stane, aniž by to tušil (Felson, Clarke, 1998). Často jsou ochránci přátelé (tři ženy se rozhodnou jít společně běhat za účelem vzájemné ochrany). Osoby či věci, které jsou dlouhodobě bez strážců, vykazují vyšší riziko spáchání kriminality (Eck, 1994; cit in Eck, Weisburd, 1995).

Teorie struktury trestné činnosti (*Crime pattern theory*), je důležitá k pochopení vztahu mezi trestnou činností a místem, protože vychází z teorie racionální volby a teorie běžných činností. Zkoumá interakci pachatelů, fyzického a sociálního prostředí, které ovlivňují výběr cílů trestné činnosti. Kvalita fyzického prostředí může snížit příležitosti k páčání kriminality a zlepšit kvalitu života, avšak neodstraní predisponující socioekonomickou a situační motivaci. Předpokládá, že pachatelé se ve městě pohybují po trasách, na který uspokojují svoje každodenní potřeby a povinnosti. Stejně tak jako běžný člověk získává lepší znalosti okolí a jistotu ve svém domácím prostředí. V případě pachatelů je znalost okolí zneužita k výběru méně frekventovaných míst, kde je značná absence strážců, volí lokality s možností rychlého úniku, aj., což potvrzuje skutečnost, že pachatelé nepáchají trestnou činnost nahodile, ale vybírají místa, která jim jsou detailně známá (Eck, Weisburd, 1995). Teorie struktury trestné činnosti je založena na třech komponentech, jimiž jsou uzly, spoje a okraje. Uzly, primárně užívány v dopravě, charakterizují místa, ze kterých nebo na která lidé cestují. Kriminalita tudíž vzniká přímo v těchto uzlech anebo v jejich bezprostředním okolí. Pachatel často svoji pozornost soustřeďuje do okolí těchto uzlů a na spoje mezi nimi, které jsou lidmi užívány při každodenní činnosti (domov, práce, škola, zábava, aj.). Tudíž je pozornost věnována geografickému rozmístění kriminality a frekvenci denních činností. Výše zmiňované okraje, tvoří hranice mezi lokalitami, v nichž lidé pracují, bydlí, nakupují anebo se baví. Značné množství kriminality vzniká na okrajích jednotlivých zón, kde dochází ke střetu lidí, kteří navzájem neznají, často jsou to rasově motivované útoky, loupežná přepadení či krádeže v obchodech (Felson, Clarke, 1998).

Princip cesty ke zločinu (*journey to crime*) potvrzuje shodu v rámci několika výzkumů, že pachatelé nemají tendenci cestovat na příliš velké vzdálenosti za účelem páchaní trestné činnosti, známé jako vzorec klesající vzdálenosti (*distance decay pattern*) (Paulsen & Robinson 2004; Rossmo 2000; Rengert, Piquero, a Jones 1999; Chainey & Ratcliffe 2005; Rhodes & Conly 1981; cit in Morgan, 2008). Závěry výzkumu Costello a Wiles (2001; cit in Morgan, 2008), který probíhal v Jižním Yorkshiru se shodují s odbornou literaturou (Rossmo, 2000; Groff, McEwen 2006; cit in Morgan 2008), která zpochybňuje vysvětlení *distance decay pattern*. Studium vzdálenosti v izolaci od ostatních faktorů hrozí generování nejednoznačných výsledků. Rengert (2004, cit in Morgan, 2008) argumentuje, že vzdálenost je pouze jeden ze tří rozměrů zájmu při studiu vzorů kriminality. *Journey to crime* je tedy výsledkem interakce bodu, směru pohybu a vzdálenosti.

Efekt sousedství (*Neighbourhood effect*), který pochází z dílny Kevina Coxe, byl později rozšířen Johnstonem (1971, 1976; cit in Davidson, 1981). Efekt sousedství je založen na standardech a principech sousedství, ve kterém lidé žijí, ale také na sociálních sítích okolí, které ovlivňují jejich jednání a rozhodování. Širší okolí má vliv na vzorce kriminálního chování. Tento efekt sousedství byl nejjasněji pozorován v souvislosti sociálních tříd (McDonald 1969; Baldwin a Bottoms 1976; Johnston 1978; Braithwaite, 1979; cit in Davidson, 1981), jeho užití je také určující při stanovování vzorů viktimizace (Sparks et al 1977; Hindelang et al 1978; cit in Davidson 1981). Vzhledem k faktu, kdy efekt sousedství se také týká vztahu pachatele a jeho sociálního prostředí, jsou důležité i rozdíly mezi komunitami. Braithwaite (1979; cit in Davidson, 1981) poukazuje v příkladě západních zemí na vyšší míru kriminality ve městech, kde došlo k segregaci sociálně slabších obyvatel. Avšak heterogenita nebo různorodost sociálního složení, nejsou nutně jednoznačně prospěšné. Může docházet k ostrým sociálním rozdílům, které vyvolávají kriminalitu (vloupání, loupeže, přestupky, aj.) (Baldwin a Bottoms, 1976; Waller a Okihiro, 1978; Dean, 1980; cit in Davidson 1981).

Přemístění a difúze (*Displacement and diffusion*), jsou dalším tématem, kterým se geografie kriminality zabývá. Barr a Pease (1998, cit in Bowers, Johnson, 2003) uvádí dva případy přemístění kriminality benigní a maligní. V případě benigního nedochází k zamezení trestné činnosti, avšak její závažnost je nižší, méně škodlivá. Oproti tomu maligní přemístění demonstruje závažnější trestnou činnost. Reppetto (1976; cit in Eck 1993) identifikoval šest typů přemístění. K *prostorovému* a *územnímu* přemístění dochází, v případě jiné lokalizace zločinu. *Časové*, kdy k páchaní trestné činnosti dochází v jinou dobu (z časné ranních hodin do pozdních odpoledních, z víkendových dní ve dny v týdnu). Mění se i *cíl*, v případě bezpečnostních prvků, chránících vytyčený objekt (dům s alarmem, psi) může být střed zájmu přeměněn na dům v blízkém okolí, avšak bez takového zabezpečení. Dalšími měnicími prvky jsou *taktika, funkce a samotný pachatel*.

Ekblom (1988, cit dle Suau, 2005) uvádí, že vztahy mezi místy, sociálním stavem a trestnou činností mohou být usnadněny systémy, které jsou schopny analyzovat prostorová data. Výrazný posun v rozvoji geografie kriminality určuje využití geografického informačního systému GIS, díky kterému si geografie kriminality získala i větší zájem policie. Cílem policie je zabránit šíření kriminality do okolních čtvrtí obklopujících *hot spots*. Při vyhodnocování analýz trestné činnosti se geografie stává stále důležitější. Ať v zaměření na místo bydliště pachatele či místo činu. Geografické informační systémy umožnily v geografii sofistikovanější analýzu, což dříve bylo možné.

1.4. Strach z kriminality

Zajištění majetku a vlastní bezpečnosti je samozřejmou součástí každodenních činností kohokoli z nás. Stejně tak jako trestná činnost, tak i strach z kriminality je rozložený nerovnoměrně. Více se kriminality obávají ženy než muži, starší lidé než mladí, obyvatelé žijící ve městech oproti lidem bydlícím na venkově. Dle studií, které se zabývaly strachem, je nutné rozlišovat mezi obecnými obavami z kriminality a konkrétními obavami o osobní bezpečnost. V obecném smyslu je strach spojen s vnímáním kriminality z médií, z nepřímé zkušenosti, ekologickými podněty, jako jsou graffiti a vandalismus, nepořádek, ale také potloukající se mládeží, lidmi pod vlivem alkoholu, drog, hlučnými sousedy aj. Právě sociální dopad je jedním z nejzávažnějších, odráží sociální dezintegraci, pocity izolace, bezmoc, odcizení (Pacione, 1999).

Strach z kriminality se nejprve v podobě znepokojení začal objevovat v polovině 60. let 20. století v USA, kdy průzkumy veřejného mínění odrážely reakci společnosti k trestné činnosti (Furstenberg, 1971; McIntyre, 1967; Poveda, 1972; cit in Doran, Burgess, 2012). Furstenberg (1971, cit in Doran, Burgess, 2012) uvádí, že je problematické přesně určit, kdy problém začínal nabírat na intenzitě, ale obecně se zvýšený zájem příkládá rasovým a ekonomickým konfliktům 60. let. 20. století. Ohlin (1971; cit in Smith 1986) tvrdí, že v amerických městech strach z kriminality sloužil, jako kamufláž pro všudypřítomný strach z rasové integrace, pro kterou je veřejná diskuze mnohem těžší. Výzkumy publikovány v „The Challenge of Crime in a Free Society“ (1967, cit in Doran, Burges, 2012) odrážející vnímání strachu z kriminality ukázaly, že na jeho příčiny má vliv rasa, příjem, pohlaví, zkušenosti. Studie také uvádí, že nejvyšší strach z kriminality nebývá vždy v oblastech s nejvyšší kriminalitou, stejně tak se lidé nejvíce obávají trestných činů, které nepatří k nejčastějším druhům trestné činnosti. Zpráva však uvádí alarmující zjištění, že lidé se tolik nebojí trestných činů, zranění, smrti ale, že převládá strach z cizích lidí. Což je považováno za snad nejnebezpečnější aspekt strachu z kriminality, protože poškození společenského řádu, snížení soudržnosti, vzájemné důvěry může vyústit

ke zvýšení kriminality či snížení bezpečnosti na veřejných místech (Doran, Burgess, 2012). Strach z kriminality tedy narušuje základní požadavky na kvalitu života.

Akademický zájem strachu ze zločinu vychází z kriminologie, v současnosti však řada výzkumů spolupracuje se sociálními a politickými studii měst. Společně se snaží dosáhnout co neúčinnější prevence kriminality (Smith, 1987). Strach z kriminality je dnes nejčastěji zkoumaným tématem v kriminalistice (Farrall et. al., 2000), avšak velkou pozornost mu věnuje i sociální ekologie (Taylor, Covington, 1993; cit in Doran, Burgess, 2012; Wilson - Doenges, 2000), geografie (Smith, 1987; Koskela, 1999; Koskela, Pain 2000; Thomas a Bromley, 2000) a sociální psychologie (Van der Wuff et. al. 1989; cit in Doran, Burgess, 2012; Farrall et. al. 2000). Řada autorů se přiklání k názoru, že strach z kriminality je stejně závažný či snad větší problém než kriminalita samotná (Clemente, 1977; Brown, Polk, 1996; cit in Doran, Burgess, 2012; Oc, Tiesdell, 1997). Strach z kriminality na rozdíl od zločinu není omezen prostorem a časem, tudíž ke svému šíření má vyšší potenciál (Perkins a Taylor, 1996; Smith 1987). Mnoho autorů v posledních několika letech evidovalo zvýšený zájem o strach z kriminality v politických kruzích. Walklate (1998) zájem médií a politických kruhů přisuzuje viktimizaci, která způsobuje, že mnoho lidí se stává vězni ve svých domovech. Pokračující výzkumy uvádějí, že strach z kriminality je neovladatelný a odolný. Oblast výzkumu zůstává přes veškeré studie koncepčně nevyvinutá a převážná část prací popisná. Garofalo (1981) uvádí, že každý posun generuje více otázek, než odpovědí.

Definice strachu z kriminality

Mezi vědci neexistuje shoda v definování strachu ze zločinu, jsou však uznávány obecně platné základní komponenty, které reprezentují obavy z násilných konfliktů, jež jsou situovány mimo domov, kde se jedinec nachází sám a hrozí mu potenciální nebezpečí (Stanko, 1996).

Strach je intenzivní, nepříjemnou a emociální reakcí na vnímané nebezpečí. Nachází se napříč lidským společenstvím a je charakteristický mimikou (Ekman et. al. 1982; cit in Treisman, 2011). Brantinghamovi pod pojmem strach ze zločinu předkládají definici, která představuje strach z fyzické újmy, ze zločinu, z obtěžování a narušuje lidskou důstojnost. Smith (1987) říká, že strach ze zločinu je společenský jev, který je ovlivněn různými příčinami a jeho zmírnění vyžaduje několik strategií. Nestačí pouze snížení kriminality, důležité jsou i sociální reformy či zlepšení životního prostředí. Zásadní roli ve vnímání strachu mají zkušenosti. Dalším významným aspektem dle Smith je měnící se rasové složení společnosti (Smith, 1986). Výzkumy týkající se strachu ze zločinu se snaží porozumět obavám obyvatel. Whitzman (2007; cit in Modly) uvádí, že strach může být ovlivněn i sociální a hospodářskou bezmocí, vyloučením. Zkoumá osobní zkušenosti a interakci s městským prostředím. Öhman (2008;

cit in Treisman, 2011) chápe strach jako nepříjemnou emociální reakci na vnímané nebezpečí. Taktéž rozlišuje mezi strachem, což je pocit, který je reakcí na konkrétní podnět a souvisejícím pocitem úzkosti, který závisí na dané náladě a na předtuše.

Merry (1981) říká, že strach úzce souvisí s úrovní místních sítí a kvalitou sociálních integrací. Urážky, výsměch, hanobení rasy, sexuální obtěžování, koketní poznámky vzbuzuje v lidech pocitu ohrožení i v případě, že neobsahují hrozbu fyzického napadení.

Rachel Pain (2001) se ve svých výzkumech posunula o krok dále, především kvůli zohlednění osobních zkušeností a sociální identity. Strach ze zločinu definuje, jako emocionální a praktické odpovědi na kriminalitu a nepokoje či poruchy v chování jednotlivců nebo skupin. Uvádí, že rozdíly ve vnímání strachu ovlivňuje věk, pohlaví, rasa, což poukazuje na rozdílné vnímání strachu v rámci jedné sociální skupiny a prostoru. Poukazuje na dualizmy na příkladu skupin mladých lidí, kteří jsou vnímáni jako viktimizací ohrožená skupina, zároveň i v některých jedincích skupina evokující strach, muži jsou všeobecně považováni za nebojácné, zároveň obavy vyvolávající skupina oproti tomu ženy jsou považovány za bojácné a v případě vykonávání trestné činnosti spíš pasivní. Nicméně další dualismy uvádí v případě prostoru a míst, která budí v jedincích strach, staví do opozice soukromý a veřejný prostor, bezpečná a nebezpečná místa či chudší čtvrtě a předměstí. Zabývá se taktéž nejasnostmi ve vymezení pojmu strach ze zločinu (*fear of crime*). Novější studie za předmět zájmu dosazují sociální, ekonomické a městské prostředí, aby dokázaly, že strach není ovlivněn pouze trestnou činností.

Zajímavou studii podává Treisman (2011), který měřil míru vnímání strachu u několika národů. Jeho výzkumy ukazují, že lidské obavy nejsou vždy založeny na skutečném nebezpečí, uvádí příklad, kdy strach z ptačí chřipky je nejvyšší v zemích s nejnižším počtem nakažených pacientů. Také porovnává míru strachu obyvatel v závislosti na víře a uvádí, že více se lidé bojí v katolických zemích než v protestantských. Uvádí, že strach je sociální konstrukt a jen úzce souvisí s objektivními hrozbami.

Demografické teorie, jež se snaží určit důvody, které vedou ke strachu z kriminality, zkoumají, zda obavy lidí jsou spojeny s přímou zkušeností s trestným činem anebo je hlavním důvodem pocit zranitelnosti. Každá hypotéza se dále snaží vysvětlit, proč mají některé socio-demografické skupiny větší strach z kriminality než ostatní. Díky tomu jsou demografické teorie cennou složkou ve snaze pochopit povahu veřejného strachu a také jsou důležité při vytváření preventivních opatření, snažících se snížit obavy. Zabývají se viktimizací, nepřímou viktimizací a hypotézou zranitelnosti (Doran, Burgess, 2012).

V případě osob, které se v minulosti staly obětí trestného činu, byla na příkladu několika studií, prokázána vyšší pravděpodobnost, že oběti budou častěji inklinovat ke strachu ze zločinu

(Clark, 2003, Mesch, 2000; cit in Doran, Burgess, 2012). Clark (2003, cit in Doran, Burgess, 2012) uvádí, že u obětí trestného činu mohou převládat pocity úzkosti, bezmoci, strachu, aj., které mohou vést k depresi, stresovým poruchám a mohly by tak zvýšit strach z kriminality. Existují i studie, které spojitost nepotvrdily, dokonce v nich lze vyčíst i negativní vztah mezi viktimizací a následným zvýšením strachu z kriminality (Borooah, Carcach, 1997; Rader, 2004; Evans a Fletcher, 2000; cit in Doran, Burgess, 2012).

Baumer (1985; cit in Smith, 1987) na příkladu seniorů uvádí, že strach u tzv. neobětí může být vyšší než u obětí. Smith (1987) uvádí, že strach ze zločinu je rozšířený mezi všemi skupinami obyvatelstva, ovšem nejvyšší je u žen a seniorů; v případě těchto skupin obyvatel dochází k paradoxu strachu „paradox of fear“, což autoři vysvětlují jako konflikt mezi strachem a skutečným nebezpečím (Hollway a Jefferson, 1997, Warr, 1984; cit in Doran, Burgess, 2012). Zatímco v případě mužů obavy z kriminality vzrůstají s věkem, u žen je strach z kriminality výrazný ve všech etapách života (Baumer, 1985, cit in Smith, 1987). Kennedy a Krahn (1983; cit in Smith, 1987) uvádí, že u mužů se strach z kriminality ještě liší v závislosti na charakteru prostoru, tedy je odlišný v městských a venkovských obcích, oproti tomu v případě žen méně souvisí s urbanizací. Nejobávanějším trestným činem z pohledu žen je znásilnění či trestný čin se sexuálním kontextem (Smith, 1987). Smith a Gray (1985; cit in Smith, 1987) uvádí, že rozdíly ve vnímání strachu nezávisí pouze na pohlaví či věku, důležitým aspektem odlišného vnímání jsou i rasové skupiny, kde ke strachu z kriminality inklinuje menšina. Existují i ekonomické prediktory strachu, Miethe a Lee (1984; cit in Smith, 1987) překládají studii, kde strach z majetkové trestné činnosti je závislý na příjmu. „Hate crime“, neboli zločiny z nenávisli jsou „určeny“ k zavraždění či poškození takových lidí, kteří jsou ve společnosti v menšině, týká se to tedy obyvatel s odlišnou rasou, etnickým původem, sexuální orientací, náboženstvím či jiné menšinové skupiny (Herek, 1989; Levin & McDevitt, 1993; cit in Herek, Gillis, Cogan, 1999).

Nejvyšší viktimnost představují mladí obyvatelé měst, zejména muži, kteří se nejčastěji stávají oběťmi trestné činnosti, což je úzce spojeno se způsobem jejich života (Sparks, Genn, a Dodds, 1977; cit in Nelson, Bromley, Thomas 2001). Gottfredson (1984; cit in Nelson, Bromley, Thomas 2001) prozkoumal zprávu vydanou British Crime Survey z roku 1982, přičemž zjistil, že viktimizace je pětikrát vyšší u lidí v mladistvém věku než u osob starších čtyřiceti let. Taktéž se ve své studii věnuje rozdílům mezi pohlavími, kdy se shoduje s výše uvedenými autory a jako nejohroženější označuje muže ve věku 16 – 24 let. Navzdory výsledkům z výzkumů a statistik se více bojí ženy, především starší ženy, které cítí, že jsou společností vnímány jako nejohroženější (Mirrlees-Black et al, 1996; Bromley et al, 2000; Thomas, Bromley, 2000; cit in Nelson, Bromley, Thomas 2001). Tolerance násilí je potom nejnižší u žen

a seniorů proti tomu nejvyšší je u mladých mužů (Young, 1997; cit in Nelson, Bromley, Thomas 2001).

Sdělovací prostředky mohou v mnoha případech pozitivně ale i negativně ovlivnit prezentaci kriminality. Jejich vliv na veřejné mínění a možnost ovlivňovat občany je velmi silný. K negativní roli médií bezpochyby patří ztraktivňování zločinu pro masy čtenářů či posluchačů. V řadě případů nevystihují podstatu, banalizují a opomíjejí největší nebezpečí, tedy zločin, např. zveřejnění informací o organizovaném zločinu a ohrožení, což vede ke zvýšení zájmu čtenářů, ze kterého samozřejmě profitují (Svatoš, 2009). Specifičnost prezentace kriminality v médiích spočívá v tom, že opomíjí původní souvislosti a redukuje komplexnost sdělovaného problému, tedy podává informace vytržené z kontextu a tím dokáže čtenáře mystifikovat. Se způsobem prezentace problematiky vyvstává otázka, zda obraz, který média podávají, není konstruovaný či nevyvrácený záměrně, s čímž souvisí pojem *vytváření morální paniky*. Epiktetos (cit in Sessar, 2001) říká: *Je zřejmé základní lidskou vlastností, že lidi nezneklidňují fakta, ale to, co si o nich myslí druzí*. V případě kriminality to jsou informace a názory na ni, později konkrétní opatření a prevence (Sessar, 2001). I když to není primárním záměrem, mohou některá média neadekvátně sloužit i jako návod ke spáchání zločinu, či rozvířit paniku, pocit strachu nebo potenciální ohrožení jedince a tím ho motivovat k preventivním opatřením. Informace předkládané sdělovacími prostředky mohou tedy v některých případech fungovat i jako osvěta či prevence (Marešová, 2007)

Média sehrávají výraznou roli v prezentaci a rozsahu násilných trestných činů, jako je znásilnění a vraždy (Smith 1984; cit in Valentine, 2001). Trestná činnost podávaná v médiích lehce získává zájem obyvatel, avšak i selektivní incidenty přináší obraz, kdy a kde jsou ženy ohroženy (Valentine, 1992; cit in Valentine, 2001). Způsob, kterým média podávají trestnou činnost, pomáhá v lidech vytvářet dojem, že ulice jsou nebezpečná místa, navzdory skutečnosti, že v případě žen je častější domácí násilí (Valentine, 2001). Medializované případy vražd a násilných útoků, které byly motivovány rasismem a homofobií také upozorňují na eskalaci "zločinu z nenávisti" (*hate crime*) (Herek, Berrill, 1992, Valentine, 1993, cit in Valentine, 2001).

Ženy a strach ze zločinu

Strach z násilného trestného činu může mít u žen zásadní vliv na chování, mobilitu ale i životní styl. V porovnání pohlaví je zřejmé, že u žen dominuje strach z napadení, které má převážně sexuální podtext. Obavy z útoku jsou tedy nejvlivnějším omezením svobody v pohybu žen v městském prostoru.

Strach z násilného trestného činu může být pozorován ve dvou úrovních. Promítá se při vyhýbání se určitým lokalitám, ulicím, volbě zaměstnání, trávení volného času či sociálních aktivitám (Stanko, 1990a; cit in Pain 1997). Kinsey (1984; cit in Pain, 1997) uvádí, že strach z útoku může přejít až do „virtual curfew“ tedy skutečného či možného „zákazu“ vycházení v nočních hodinách do některých městských částí. Častěji však vede ke zvýšené ostražitosti a copingovým strategiím. Druhá úroveň omezení, které způsobuje strach z násilného napadení, se projevuje hlubšími emociálními a psychickými účinky. Mnoho z nich pracuje podvědomě, jsou ovlivněny výchovou v dětství anebo přijaty v průběhu let, jako součást každodenního života. Mohou tedy bránit některým činnostem na veřejném prostoru, omezit nezávislou mobilitu ale také mohou ovlivnit výběr „vhodného“ oblečení a chování (Gardner, 1990; in; Warr, 1985, Valentine, 1989, Gardner, 1990; Stanko, 1995; cit in Brownlow, 2005; Pain, 1997). Někteří se odkazují, že strach žen z kriminality je pouze výsledek feministické propagandy mužského násilí, např. Naomi Wolf kritizuje některé feministické autory za zdůrazňování bezmocnosti žen, argumentuje výzkumy o copingových strategiích, ze kterých vychází, že ženy jsou kreativní při vymýšlení preventivních strategií a tím zamezování násilí (Stanko, 1996). Elizabeth Stanko (1985; cit in Rosewarne, 2004) ve své knize *Intimate Intrusions* tvrdí, že ženy jsou ve skutečnosti specialisté ve vymýšlení způsobů, jak minimalizovat příležitosti mužského násilí.

Na vnímání nebezpečí má i značný vliv, zda se žena nachází ve veřejném či v soukromém sektoru (Valentine 1989; cit in Pain, 1997). Většina žen považuje veřejné prostory za nebezpečné, oproti tomu soukromé za bezpečné. Tato skutečnost ovšem naráží na prostorový paradox *spatial paradox*. Častěji k fyzickému či sexuálnímu násilí dochází právě v soukromém prostoru a téměř všichni muži jsou známi své oběti. Mnohé výzkumy ukazují na vysoký podíl sexuálního násilí na dospělých ženách, Russella (1982, cit in Stanko, 1996) uvádí, že 44 % z dotazovaných žen zažilo znásilnění, či pokus o znásilnění, Painter (1996) překládá na výzkumu z Velké Británie, že v případě každé sedmé vdané ženy došlo k vynucování pohlavního styku. Valentine (1989, cit in Pain, 1997) uvádí, že setkání žen a mužů ve veřejném prostoru může být „nepředvídatelné, potenciálně nekontrolovatelné a tudíž ohrožující“. Což je jedním z důvodů, proč v ženách evokují veřejné prostory strach. Hanmer a Saunders (1984; cit in Pain, 1997), Valentine (1992; cit in Pain, 1997) vysvětlují, že ženy umísťují strach

z násilí do veřejného prostoru vlivem rodiny, výchovy, zkušeností z veřejného prostoru, médií a sociálního kontaktu. Obavy žen, které souvisí s faktem, že by se mohly stát oběťmi násilného napadení či útoku se sexuálním kontextem je objasňován procesem socializace, který ženy staví do pasivity, bezmocnosti a závislosti na mužské ochraně, což předurčuje jejich sociální zranitelnost (Boers, cit in Sessar, 2001).

Nejen prostor sehrává důležitý faktor v pohybu žen, výrazný aspekt představuje i čas. Pocit bezpečí ovlivňuje roční období ale hlavně části dne. Především po setmění lze pozorovat změny ve vnímání bezpečnosti (Pain, 1997). Více se této problematice ve svých pracích věnují Valentine (2001) a Warr (cit in Pain, 1997).

Strach u žen neovlivňují pouze výše uvedené okolnosti, strach z kriminality není statický a působí na něj nejen prostor a čas ale i věk a sociální postavení. V případě postavení ve společnosti nejsou uznávány obecné výsledky. Někteří autoři nabízejí názor, že sociální postavení ovlivňuje míru obav z napadení (Gordon, Riger, 1989; cit in Pain, 1997). Jiní říkají (Painter, 1992; Stanko, 1990a; Valentine, 1989; cit in Pain, 1997), že nezáleží na výši společenského žebříčku, protože strach postihuje všechny ženy stejně, avšak v případě vyššího vzdělání a vyšších příjmů lze obavy o bezpečnost snížit, ženy s vyššími příjmy, mohou použít finanční prostředky k zamezení předpokládaných rizikových situací. Současný výzkum se však shoduje, že společenské postavení může ovlivňovat, jak ženy reagují na strach z kriminality, avšak na rozsah a dopad strachu má větší vliv pohlaví.

Obavy o vlastní bezpečnost žen mohou ovlivnit i venkovní reklamy a billboardy (obr. 2). Strach žen je neodmyslitelně spojen s obavami ze znásilnění (Maxfield, 1984; cit in Rosewarne 2005), což podporují i venkovní reklamy a billboardy, kde jsou častěji zobrazovány ženy jako sexuální objekty. Bowman (cit in Rosewarne, 2004) tvrdí, že právě tyto propagační plochy připomínají ženám jejich obavy, mohou způsobit i sociální vyloučení, protože vlivem strachu z kriminality ženy mění prostorové chování, což může vést k vyhýbání se určitým lokalitám, nevycházení bez doprovodu anebo v nočních hodinách (Rosewarne, 2004). Young (1996; cit in Rosewarne, 2004) uvádí, že ženy jsou přesvědčeny o tom, že jejich okolí, ví, že je méně pravděpodobné, že by zvládly odrazit útok zejména ze strany mužů, proto je riziko, že se stanou obětí vyšší. Což je možné vysvětlení faktu, proč se ženy více bojí, i když nejsou nejohroženější skupinou.

Obr. 2. Venkovní reklama zobrazující ženu, jako sexuální objekt, zdroj: archiv autorky

Pouliční násilí je považováno za stále větší problém v severoamerických a evropských městech. Přestože statisticky jsou častějšími aktéry mezilidského násilí a střetů mladí muži, jsou to právě ženy, které jsou považovány za nejvíce ohroženou skupinu. Výzkumy feministických geografů měly v hledáčku zkušenosti žen ze sexuálního a fyzického násilí, ovšem nezahrnovali pouze v zákonech stanovené trestné činy ale i obscénní telefonáty, pronásledování na ulici, či dotýkání se ve veřejné dopravě až po sexuální obtěžování na ulici. (Kelly 1988; Hanmer & Saunders, 1984; McNeill 1987, Radford 1987; Russell, 1982, 1984, 1985; Stanko 1985, 1990; cit in Stanko 1996). Obtěžování na ulici je mnohem častější u žen než u mužů a přispívá k všudypřítomným obavám žen z kriminality. Pod pouličním obtěžováním si lze představit neslušné chování ve veřejném prostoru, které je zaměřeno především na ženy. Zahrnuje v sobě všechny druhy takového chování, od zírání, přes poznámky na části ženského těla, po sexuální návrhy (Rosewarne, 2004). S takovýmto chování se během života setká většina žen (Wise, Stanle, 1987; cit in Valentine, 2001). Informovanost žen o případech obtěžování může přispět k vnímání nejistoty na ulici (Valentine, 1989, cit in Valentine 2001).

Důležitými aspekty, které povedou ke snížení strachu žen z kriminality podle Stanko (1996) jsou: dobré osvětlení, doprava, slušné vystupování, bezpečné domy, aj. avšak všechny se musí zlepšit současně. V případě nedostatečných řešení potřeb žen se bude strach více rozšiřovat.

Muži a strach ze zločinu

Skrz všechny statistiky o kriminalitě vyplývá, že u mužů, zejména mladých mužů, je z hlediska viktimizace vyšší riziko, že se stanou obětí trestného činu než je u žen, především ve veřejném prostoru. I přes to se muži cítí bezpečněji než ženy. Zároveň jejich obavám a strachu se věnuje v porovnání s ženami méně pozornosti, především proto, že jsou zastíněny jejich zdánlivou nebojácností (Stanko, 1996). Proto zjištění, že i muži mají obavy z násilné trestné činnosti i přes často opakovaná tvrzení, že nejsou bojácní a zranitelní, není překvapující (Brownlow, 2005). Brownlow (2005) ve své studii uvádí, že na tendence k násilné trestné činnosti či výbuchům hněvu u mužského pohlaví má vliv mnoho aspektů, např. nezaměstnanost, chudoba, redukovaný přístup ke vzdělání, existenční obavy, pobouření, hněv, omezená mobilita, soutěživost aj. Jak již bylo naznačeno výše, strach z kriminality u mužů je ovlivněn různými faktory. Liší se dle prostředí a stupně urbanizace, častěji se s těmito obavami můžeme setkat ve městech, oproti tomu ve venkovských obcích není tak frekventovaný. V případě četnosti strachu z kriminality je důležitý věk, se vzrůstajícím věkem mužů vzrůstají i obavy (Smith, 1987).

Senioři a strach ze zločinu

Starší osoby i přes nižší riziko viktimizace jsou více znepokojeny násilnými trestnými činy a především starší ženy se obávají o svoji bezpečnost (Mirrlees-Black, Maung, 1994; cit in Pain 1997). V porovnání s mladšími ženami se však méně bojí násilného či sexuálního napadení ve veřejných prostorech, jejich obavy se týkají především fyzického napadení, ale nejčastěji souvisí s majetkovou trestnou činností, zejména pak s bezpečností domova (Kinsey, 1984; cit in Smith, 1987). Stafford a Calle (1984; cit in Smith, 1987) vysvětlují, že nepřiměřenost obav z kriminality u seniorů odráží jejich podvědomí a mínění, že nejsou dostatečně schopni odolat případnému útoku. Kennedy a Silverman (1985a,b; cit in Smith 1987) odkazují na obavy seniorů z osamělosti, izolace a pocitu nejistoty o budoucnost. V případě studie Berga a Johnstona (1979, cit in Smith, 1987) za obavami z kriminality stojí relativní bezmocnost ve společnosti, neschopnost ovlivnit výši kriminality a sociální politiku.

Děti, mládež a strach ze zločinu

Pain (2001) uvádí, že dochází k posunu od zaměření zájmu starších lidí k mladým, kteří jsou více ohroženi a více ovlivněni viktimizací. Většina výzkumů se zaměřila na mládež starší šestnácti let, s argumentem, že mladší děti nejsou příliš vyspělé pro výzkum. Což bylo překvapující vlivem nedávnému boomeru, týkajícího se pobouření veřejnosti a obecné morální paniky zaměřující se na pohlavní zneužívání dětí a na pedofilii. Objevily se dokonce názory, které říkají, že právě dětství má vliv na celkový vjem strachu z kriminality (Goodey, 1994; cit in Nayak, 2003). Výzkumy ukazují, že děti mají velmi dobré znalosti o strachu a bezpečnosti ve svých společnostech, jejich vnímání je ovlivněno blízkými sociálními vztahy s rodiči, přáteli, sousedy, školními institucemi. Valentine (1997; cit in Nayak, 2003) poznamenává, že s dětmi se zachází, jakoby měli méně znalostí, zkušeností, avšak právě tyto mladí lidé tím že tráví spoustu času ve svém okolí a se svými kamarády, znají dobře své sousedství. V důsledku těchto argumentů, geografové častěji uznávají, že děti mohou mít komplexnější poznatky veřejného prostoru (Skelton, Valentine, 1998; cit in Nayak, 2003). Ačkoli děti mohou podat komplexní pohled, nic nemění na tom, že prostor jejich pobytu je značně omezený. Dualismem je však přítomnost dětí a mládeže a jejich zdržování se a lelkování na veřejných místech (parky, ulice, nákupní centra aj.). Jejich zdánlivá nadvláda nad určitými místy vyvolává morální paniku v západní společnosti (Loader et al., 1998; cit in Pain, 2001). Ve většině případů jde společné shlukování mládeže ruku v ruce s kriminalitou, což vyvolává hluboké obavy nad nedostatkem sociální kontroly nad mládeží v současné společnosti (Brown, 1995; cit in Pain, 2001). Chadee a Ditton (2003) se ve svém článku (*Are older people most afraid of crime?*) zabývali problematikou, zda se starší generace nejvíce obává kriminality. Oproti dříve publikovaným výzkumům (Smith, 1987; Pain, 1997) došli k závěru, že nejčastěji se kriminality obávají mladí lidé ve věkové skupině 15 – 20 let. Jejich obavy jsou ovlivněny rozdílným chováním v porovnání těchto dvou generací. Mladí lidé oproti seniorům často pobývají v nočních hodinách ve veřejném prostoru, tudíž jsou i z pohledu kriminality vystaveni vyššímu riziku.

Etnika a strach ze zločinu

Nejenom pohlaví a věk, ale také lidská rasa je výrazným prediktorem strachu z kriminality. Výzkumy překládají, že obavy bělochů se často zaměřují na jiné etnické skupiny obyvatel (Merry, 1981; Smith, 1986;). Tyto obavy jsou založeny na silných stereotypch, předsudcích souvisejících s rasou a zločinem (Lea a Young, 1984; Smith, 1982; cit in Pain, 2001). Rasové stereotypy a předsudky se prokázaly i v několika studiích, kdy ženy žijící v etnicky smíšených oblastech se obávaly znásilnění s rasovým podtextem. Day (1999; cit in Pain, 2001) se zaměřil na výzkum ženského strachu z kriminality, na rasové předsudky a na strach jednotlivých ras. Ženy bílé barvy pleti se nejvíce obávaly znásilnění jiným etnikem, ženy z jiných ras se kromě obav ze sexuálního napadení obávají rasistického obtěžování a násilí. Dále uvádí, že ženy se vyhýbají veřejným místům, kde dochází k mísení ras, tedy některým čtvrtím a konkrétním obchodům, které vlastní příslušníci jiného etnika. Také se ztotožňuje s názorem, že pohlaví, rasa, ani společenská úroveň nedokáže vysvětlit strach z kriminality. Mayhew (1989; cit in Pain 2001) uvádí, že příslušníci jiné než bílé etnické skupiny mají vyšší riziko viktimizace, toto riziko vysvětluje sociálními a demografickými faktory. Taktéž u těchto skupin je vyšší strach z kriminality, který má vliv na využití prostoru a kvalitu života (Day, 1999; Hough, 1995; St John, 1995; Stanko, 1990a; Walker, 1994; cit in Pain, 2001). Smith (1986) říká, že kriminalita a strach z kriminality je v dané lokalitě ovlivněný historií ale také demografickou situací. Strach z kriminality u etnických menšin může souviset s viktimizací, avšak především odráží rozdělení moci ve všech jejích formách: ekonomické, politické a ideologické (Smith, 1986).

Zdravotně postižené osoby a strach ze zločinu

Zdravotně postižené osoby vlivem svého handicapu častěji vysvětlují strach z kriminality tím, že jsou vnímány, jako lehce zasažitelný cíl a mají sníženou schopnost reagovat či odrazit útok (Pain, 1997). Pain (2001) odkazuje na Galeye a Puga, kteří udávají, že lidé s postižením jsou pravděpodobnější obětí trestného činu nejen na veřejných místech ale především v soukromí.

Míra strachu z kriminality a jeho vnímání a prožívání závisí na každém z nás a na individuálním posouzení, zda se rizikům raději vyhnout či je podstoupit. Koskela (2009, cit in Stasičková, 2012) uvádí, že lidé věnují větší množství energie vyhýbání se problémům a nebezpečí, bez ohledu na to, že by se snažili pochopit jejich příčiny.

2. Metodologické přístupy

Pro dosažení cílů diplomové práce byla:

- analyzována data o historickém vývoji města Olomouc, o jeho sociálně-ekonomických charakteristikách a jeho vnitřním členění
- analyzována data policie ČR o kriminalitě podle jednotlivých policejních okrsků Olomouce
- provedeno dotazníkové šetření zaměřené na vnímání kriminality a strachu z kriminality

2. 1. Analýza historického vývoje města, analýza o sociálně-ekonomických charakteristikách a analýza vnitřního členění města

V rámci analýzy historického vývoje města, se uplatnila historicko-geografická metoda. Užitím generalizace textu historicko-geografických faktů ze základních zdrojů (Schulz, 2002, 2009; Tichák, 2005; Ptáček, Szczyrba, Fňukal, 2007), byly dějiny města sledovány v pěti odlišných etapách historie (Olomouc uvnitř habsburské monarchie během 18. a 19. století, v rámci První republiky, poválečné období, období socialismu a během polistopadového vývoje).

Analýza vývoje počtu obyvatelstva a sociálně-ekonomických charakteristik byla zpracována standardními statistickými metodami. Absolutní údaje vývoje počtu obyvatel byly doplněny o řetězový a bazický index, který zastupuje relativní data a umožňuje snadnější srovnání v průběhu sledovaných let. Bylo využito i komparativní metody např. během časových řad. Základním zdrojem dat této části diplomové práce byly údaje vydávané Českým statistickým úřadem.

Při analyzování vnitřního členění města práce vychází kombinace členění dle Matloviče (2001; cit in Ptáček, Szczyrba, Fňukal, 2007) a morfostrukturních a funkčních charakteristik částí města. Olomouc tedy byla rozčleněna na historické jádro města, vnitřní předměstí a vnější předměstí.

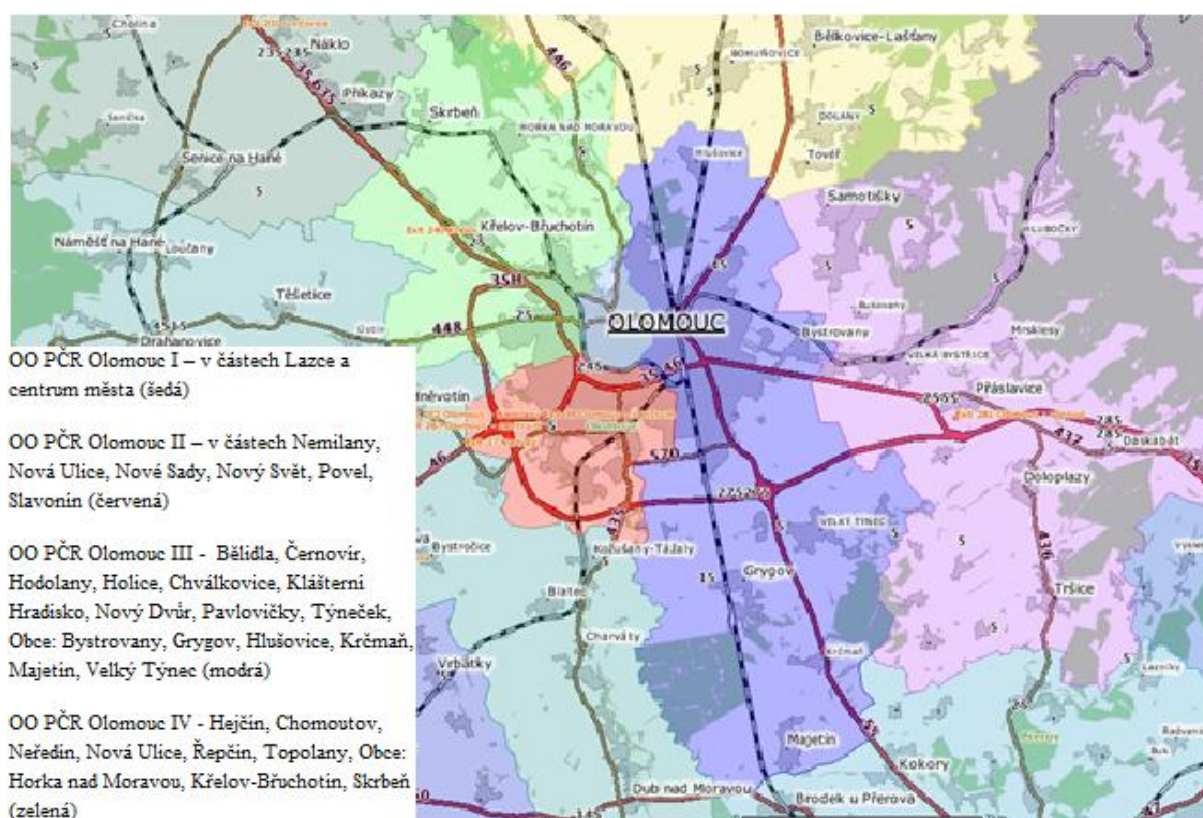
2. 2. Analýza prostorové diferenciacie dat kriminality (na základě údajů Policie ČR)

V rámci České republiky je možné pracovat se dvěma statistickými zdroji, které reflektují vývoj veškeré kriminality. Ministerstvo vnitra ČR zpracovává kriminální statistiku v rámci tzv. Evidenčně statistického systému kriminality, který je provozován na základě nařízení Ministerstva vnitra č. 8/2002 ze dne 4. února 2002 (Policie ČR, 2012). Výsledkem je celkový přehled policií evidovaných spáchaných trestných činů, pohlaví, věk pachatele, celková objasňenost kriminality a ekonomická újma. Policejní prezidium ČR poskytuje podklady pro statistiku vydávanou ČSÚ, z níž můžeme získat informace o prostorovém rozložení některých trestných činů, skupin kriminality za jednotlivé okresy a kraje ČR, což v případě této diplomové práce není dostačující. Za celou Českou republiku eviduje statistiku i Ministerstvo spravedlnosti, v ní lze zjistit data, která odpovídají členění dle trestného zákona (Dejmek, 2008).

Statistická data za jednotlivá obvodní oddělení policie České republiky (dále jen OO PČR) města Olomouc užitá v diplomové práci byla poskytnuta Policií ČR, Preventivně informačním oddělením Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje, která je zaznamenává v Evidenčně statistickém systému Policie ČR. Druhy jednotlivé kriminality jsou rozděleny dle takticko-statistické klasifikace. Tato statistika člení kriminalitu na násilnou, mravnostní, majetkovou a hospodářskou kriminalitu a kriminalitu, která nespadá do žádné z výše uvedených kategorií (krádeže vloupáním, krádeže prosté, ostatní majetkové trestné činy, ostatní kriminální trestné činy, zbývající kriminalita).

Bohužel z poskytnutých dat k této diplomové práci (z Preventivně informačního oddělení Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje) není možné zjistit konkrétní místo trestného činu, resp. ulici (jsou sledována pouze do úrovně policejních okrsků - obr. 3.), pohlaví či věk pachatele. OO PČR města Olomouce také nekorespondují s hranicemi městských částí Olomouce, ani s administrativními hranicemi města, tudíž jsou v nich zahrnuty i okolní obce. Vzhledem k tomuto faktu není možné zjistit dle posledního sčítání počet obyvatel za dané OO PČR Olomouce, abychom však data získaná z Preventivně informačního oddělení Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje mohli mezi jednotlivými OO PČR Olomouce srovnávat, byly použity expertní odhady Policie ČR počtu obyvatel, které jsou však ve sledovaných letech za všechny policejní okrsky konstantní.

Data uvedená v obrázcích č. 17, 18, 19 byla získaná z Plánu preventivních aktivit města Olomouce na léta 2012 – 2015, která poskytla Policie ČR, uvádí trestnou činnost za jednotlivé ulice Olomouce, tedy v případě, že se v nich došlo k více než dvaceti trestným činům za sledovaný rok.

Obr. 3. Policejní okrsky na území města Olomouc

zdroj: Preventivně informační oddělení Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje

2.3. Analýza vnímání kriminality a strachu z kriminality

Dotazník (příloha E) byl vytvořen autorkou za pomoci rad vedoucího práce. Samotné dotazníky byly mezi respondenty (obyvatelé Olomouce, v případě studentů - osoby pobývající v Olomouci) rozšířeny od prosince 2011 do března 2012, pouze osobní cestou, distribuce přes internet nebylo využito. Oslovení účastníci ankety odpovídali anonymně. V případě středoškoláků byly dotazníky po předchozí domluvě s příslušnými pedagogy vyplněny během vyučovacích hodin na těchto středních školách; Střední škola technická a obchodní, Slovanské gymnázium, Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická Emanuela Pöttinga a Obchodní akademie Olomouc, v případě vysokoškolských studentů byly dotazníky šířeny v areálech Univerzity Palackého či vysokoškolských kolejí, ekonomicky aktivní obyvatelstvo bylo osloveno na veřejných prostranstvích či v zaměstnání, dotazníky od seniorů byly získány díky předem sjednané účasti v klubech seniorů.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 400 respondentů pobývajících v Olomouci. Respondenti byli rozděleni do čtyř skupin: středoškoláci, vysokoškoláci, ekonomicky aktivní obyvatelstvo a senioři. V případě ekonomicky aktivních obyvatel a seniorů počet respondentů kopíruje procentuální zastoupení těchto věkových skupin na celkové populaci města, přepočítáno z posledního Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Celkem tyto dvě kategorie tvoří polovinu všech dotazovaných obyvatel. V případě ekonomicky aktivních obyvatel se ankety zúčastnilo 151 osob, zbývajících 49 osob bylo toho času již ve starobním důchodu. Druhou část zastupují studenti, kteří k Olomouci neodmyslitelně patří. Dotazníky zodpovědělo 100 studentů středních škol a 100 studentů Univerzity Palackého. Z výše uvedených charakteristik tedy vyplývá, že účastníci museli být starší patnácti let.

První část dotazníku, který byl překládán respondentům, je zaměřen na identifikační údaje. Následovala otázka týkající se pocitu bezpečí v okolí respondentova bydliště, pokud byla odpověď záporná, odpovídali účastníci ankety, co způsobuje, že se v okolí svého bydliště necítí bezpečně. Příští otázky se snažily zjistit, zda existují místa, kde dle dotazovaných dochází nejčastěji k trestným činům a co by pomohlo zvýšit bezpečnost těchto lokalit. Následné tři otázky se ptají na pocity respondentů v daných lokalitách města, tedy na pocit z chátrajících budov s neupraveným okolím a na městské parky s ohledem na denní či noční hodiny. Navazovaly otázky, které zjišťovaly, jestli se respondenti cítí v rámci města Olomouc bezpečně, zda místa strachu vykazují společné znaky, popřípadě jaké to jsou. Další otázky se zabývaly problematikou viktimizace, tedy zda se respondenti setkali ať osobně či v rámci rodiny anebo přátel s trestným činem a o jaký druh kriminality se jednalo. Následující otázka se ptala na zdroje, ze kterých se respondenti dozvídají o páchané trestné činnosti. Příští dotazy nastiňují fiktivní situace a zjišťují respondentovo chování v těchto okamžicích. Poslední sekce otázek se zabývá spokojeností s činností policie, zda jsou spokojeni s četností výskytu strážníku v ulicích, s výkonem jejich práce či s reakcí na výzvy o pomoc. Úplně poslední žádost na respondenty bylo, aby v přiložené mapě zakroužkovali místa či oblasti, ve kterých pocítují strach. Dotazník se sestával z 29 otázek a jeho vyplnění respondentům zabralo asi 15 minut.

3. Vývoj Olomouce a humánně-geografická charakteristika

3. 1. Historický vývoj města

Olomouc uvnitř habsburské monarchie během 18. a 19. století

Od poloviny 18. století představovala Olomouc významnou roli jako hraniční město habsburské monarchie. Především při pruském nátlaku a obléhání města roku 1758 sehrála významnou roli. Toto vítězství bylo po dlouhou dobu uznáváno jako nejvýznamnější událost v historii města a posílilo pozici Olomouce jako obranné pevnosti. V jejím okolí se začaly stavět další prvky městského opevnění, tedy pevnůstky (Tichák, 2005).

Statut pevnosti Olomouci neprospíval z pohledu územního, hospodářského, ale ani společenského rozvoje. Představitelé města již od roku 1866 usilovali o zrušení pevnosti, kdy po ukončení prusko-rakouských válek, se ukázalo, že udržování pevnosti je velice nákladné a nepotřebné. Zrušení statutu ovšem následovalo až po 20 letech.

Po pádu pevnostní brány začala rozsáhlá a komplikovaná jednání o odkoupení fortifikačních pozemků, které nakonec získalo město. Velikost pozemků města se do roku 1918 zvýšila na více než 300 hektarů. Upravovací plán vydaný 1885 řeší otázky zástavby pevnostních pozemků, které se dotýkaly i okolních obcí, zejména v možnosti budoucího srůstu obcí s městem. Vznikající výstavba se soustřeďuje zejména v oblasti dnešních Nových Hodolan a Nové Ulice. Tyto městské části jsou, oproti výstavbě vznikající blíže historickému centru, kde dominovaly budovy veřejné, charakteristické reprezentativními vilami, činžovními a nájemními domy (Schulz, 2002). Obytné zóny rozšířily zástavbu v západní a východní části města a naopak průmyslové plochy vznikaly ve směru severo-jihním. Katastr Olomouce však nestačil na rozvoj obytných a průmyslových ploch, tudíž postupně začala zástavba prorůstat i do katastrů okolních obcí. V případě většiny obcí docházelo k živelnému rozrůstání okolo komunikací vedoucích k městu, s výjimkami Nové Ulice a Hodolan, pro které byly vytvořeny zastavovací plány. Velký vliv na rozvoj předměstských sídel měla i rozrůstající se infrastruktura železniční sítě. Kvůli nejednotnému administrativnímu celku vývoj historického jádra Olomouce a okolních obcí probíhal odděleně. Výše zmíněné městské části se dokonce rozvíjely rychleji než vnitřní město, které v první řadě muselo vyřešit problém s odstraněním hradeb (Schulz, 2002).

Období První republiky

Důležitým mezníkem vzniku Olomouce, jak ji známe dnes, byl duben 1919, kdy byla vytvořena Velká Olomouc. Tehdy k vnitřnímu městu bylo připojeno třináct okolních obcí (Bělidla, Černovír, Hejčín, Hodolany, Chválkovice, osada Klášterní Hradisko, Lazce, Neředín, Nová Ulice, Nové Sady, Nový, Svět, Pavlovičky, Povel, Řepčín), které však s městem nebyly spojeny zástavbou. Díky vzniku Velké Olomouce a potřebě propojit vnitřní město s předměstskými částmi vzniká pod vedením architekta Ladislava Skřivánka nový zastavovací plán. Během První republiky bylo postaveno 1747 domů, obytná výstavba probíhala především v Úřední čtvrti, na Lazcích, Letné a v Hejčíně vznikaly vilové čtvrtě, výstavba rodinných domků se soustředila v Černovíře, Povelu, Nových Sadech a dalších předměstích. Činžovní domy byly situovány zejména do ulic Praskova a Pasteurova, v částech Povelu, Nového Světa, Neředína, Hejčina a Chválkovic se stavěly malometrážní byty (Schulz, 2002).

Kvůli dřívějšímu postavení Olomouce, jako pevnosti, neudržela v rámci republiky ale ani Moravy své postavení. Chyběla zde významná instituce, která by přesahovala nadokresní význam, s výjimkami arcibiskupství, armády (po Praze, zde sídlila druhá největší posádka) a krajského soudu.

Poválečné období

V poválečných letech je do vývoje města výrazně zasáhl odsun Němců, kvůli kterému se rapidně snížil počet obyvatel žijících v Olomouci, z katastru města muselo odejít 18 000 občanů a celkový počet obyvatel se snížil pod hranici 60 000 obyvatel. Majetek, který po nich zůstal, byl znárodněn, druhá vlna znárodnění byla podřízena říjnovým znárodnujícími dekretům, ty se týkaly zejména německých podniků (Milo, Kosmos a všech sladoven). Významnou událostí, která ovlivnila kulturní a společenský život, nejen v hranicích města, bylo znovuootevření olomoucké univerzity roku 1946 (Schulz, 2002).

Období socialismu

Další vlna znárodnění podniků přišla po politickém převratu roku 1948. Týkala se všech živností s více než 50 zaměstnanci, menší byly přičleněny k větším podnikům, či byly úplně zrušeny. Bytové jednotky, které vznikaly v této době, měly charakter sídlišť. V Neředíně bylo postaveno sídliště 1. Pětiletky, menší bytové jednotky zastavěly území na Povelu, Kyjovském nábřeží a na Nových Sadech. Nová vnitřní organizace státu počátkem 60. let změnila postavení Olomouce v rámci sídelního systému, vytvořením Severomoravského kraje, ve kterém byla dominantnější Ostrava, se Olomouc změnila na pouhé okresní město. Změnu administrativních

hranic roku 1974 ovlivnilo připojení dalších sedmi okolních obcí (Droždín, Holice, Kopeček, Radíkov, Samotíšky, Slavonín, Týneček), o rok později se rozšířila o dalších šest (Bystrovany, Chomoutov, Křelov, Nedvězí, Nemilany, Topolany) a naposledy v roce 1980 se připojila i obec Lošov. Katastrální rozloha vzrostla z původních 42 000 na 116 000 hektarů. Značný nárůst zaznamenává i počet obyvatel, který ovšem nebyl ovlivněn pouze připojením okolních obcí, avšak značný podíl má i kladná migrace a kladný přirozený přírůstek. V této době se ovšem Olomouc potýkala s nedostatečnou bytovou základnou a s chátrajícím bytovým fondem. Převážná většina nově vznikajících bytů byla realizována komplexní bytovou výstavbou, tedy vznikem nových sídlišť v částech Lazce, Neředín, Nové Sady, Nová Ulice, Povel, Tabulový Vrch. Výstavba byla poznamenána řadou koncepčních a urbanistických nedostatků u jednotlivých sídlišť. Funkčnost a vyváženost zástavby je nejvíce patrná na sídlišti v Nové Ulici, opakem je sídliště v Neředíně (Schulz, 2002)

Polistopadový vývoj

Poslední měsíce roku 1989 velice ovlivnily rozvoj Olomouce ve všech sférách. Roku 1990 se Olomouc stává statutárním městem, rok poté je zvolena centrem Olomouckého kraje. Administrativní hranice se opět mění v roce 1992, kdy se oddělují Bystrovany a Samotíšky a o tři roky později, v roce 1995 další dvě obce, tentokrát Břuchotín a Křelov. Vlivem odchodu sovětských vojsk a zúžení armády České republiky byly některé armádní prostory přiřazeny k civilnímu sektoru. Větší péče je věnována i historickému centru, které prodělalo mnoho oprav. Vyvrcholení snah o udržení historického rázu města je zapsání sousoší Nejsvětější Trojice na seznam UNESCO. (Schulz, 2002)

Dnešní Olomouc se rozkládá na ploše 10 333 ha (ČSÚ, 2011). V současnosti je nová bytová zástavba realizována jak na území kompaktního města, tak i v jeho příměstské zóně. Výstavbu mají na starosti především velké developerské projekty, např. Bytový komplex Mošnerova v Nové Ulici, Pyramida na ulici Okružní nebo nové komplexy v lokalitách Rooseveltova, Handkeho. Mimo kompaktní město se zástavba rozpíná v severní části Olomouce, v Chomoutově, kde se nachází okolo 150 stavebních parcel, aj. (Ptáček, Szczyrba, Fňukal, 2007).

3. 2. Postavení Olomouce regionálním kontextu a humánně-geografická charakteristika města

Olomouc se nachází ve východní části České republiky, ve středu Hornomoravského úvalu, v údolní nivě řeky Moravy. Od roku 1990, volbou zastupitelstev obcí, se stala samostatnou právnickou osobou a Statutárním městem. Dle počtu obyvatel je šestým největším městem České republiky (k 1. 1. 2012 čítala 99 529 obyvatel; Statutární město Olomouc). Je centrem Olomouckého kraje a od 1. ledna 2001 sídlem Krajského úřadu. Je základním územně správním celkem, který se dělí na městské obvody resp. městské části s vlastní samosprávou, jejichž právní postavení je spravováno zákonem. Město tedy disponuje vlastním majetkem a spravuje své záležitosti prostřednictvím samosprávy.

Dobré dopravní napojení Olomouce na vnitrozemskou silniční síť zajišťuje městu význam z hlediska tranzitu. Jeho význam se ještě zvýší dobudováním dálnice D1, D 11a rychlostní komunikace R 35. V současnosti jsou významnými tahy mezinárodní silnice E 462 zajišťující spojení s Polskem a Rakouskem, rychlostní komunikace R 46 a D 1 zajišťuje pohodlnou přepravu do Brna či dále na Prahu anebo do Bratislavy. Dopravní spojení s Ostravou, Bohumínem či s Polskem usnadňuje komunikace R 35, jež se dále napojuje na dálnici D 1. Nejen silniční doprava, ale také železniční spojení je v Olomouci na dobré úrovni, leží na koridorech I. a II. vedoucí z České Třebové, přes Olomouc do Přerova. Za provoz veřejné hromadné dopravy zodpovídají dva hlavní dopravci Dopravní podnik města Olomouce, a. s. a Veolia Transport Morava a. s. a další soukromí dopravci, jež jsou částečně zapojeni do Integrovaného dopravního systému Olomouckého kraje. Na území města se nachází i mezinárodní letiště, které má pod záštitou Magistrát města Olomouc, avšak toto letiště slouží pro ultralehká letadla, kluzáky, vrtulníky, aj. (Statutární město Olomouc)

Nadregionální význam Olomouce určuje školství. Nachází se zde starobylá Univerzita Palackého, jedna z nejvýznamnějších vysokých škol České republiky, od roku 2005 zde začala působit soukromá Moravská vysoká škola Olomouc, dále zde sídlí čtyřicet středních škol nejrůznějšího zaměření. V akademickém roce 2011/2012 počet středoškolských a vysokoškolských studentů čítal 32 896 osob, Univerzitu Palackého zastupovalo 22 983 studentů, střední školy 8 671 a 715 studentů navštěvovalo Moravskou vysokou školu Olomouc (Statutární město Olomouc). Z hlediska oborové specializace Olomouc disponuje značným potenciálem v rozvoji přírodovědných a lékařských oborů, zejména pak biotechnologií, nanotechnologií a optoelektronikou.

Díky bohaté historii se v Olomouci nachází mnoho architektonicky cenných památek, nelze opomenout Sloup Nejsvětější Trojice, díky kterému je město zapsáno na seznamu památek

UNESCO. Vlivem historického postavení v sídelním systému Českých zemí je v Olomouci spousta sakrálních staveb. Město poskytuje i mnoho dalších služeb k využití volného času, nabízí nepřehledné množství sportovního a kulturního využití. Kvalitu služeb města zvyšuje i zdravotnictví. Olomoucká fakultní nemocnice se řadí k dalším třem zdravotnickým zařízením v zemi, kterým byla díky kvalitě poskytované péče udělena akreditace Spojené akreditační komise České republiky.

Průmyslová odvětví v Olomouci zastupují především potravinářské koncerny a strojírenství (čerpací stroje). Zásadní změny do struktury průmyslu přináší období po roce 1989. Po privatizaci podniků, částečnou redukcí zaznamenává potravinářský průmysl, zrušení postihlo cukrovar a pivovar Holice, Mlýn Chválkovice, Hanácký masokombinát, Drožd'árnu Hodolany. V současnosti se průmysl Olomouce zabývá výrobou jedlé, krmné a průmyslové soli, v tomto případě má na českém trhu monopolní postavení. Potravinářský průmysl zastupují mlékárna Olma (majoritní vlastník Milkagro), čokoládovna Zora (ve vlastnictví Nestlé) Převahu však mají menší průmyslové podniky. Významným odvětvím olomouckého průmyslu je kovovýroba, strojírenství a elektrotechnická výroba, tato odvětví reprezentují firmy: Moravské železářny, Sigma Group a. s., TOS Olomouc aj. (Schulz, 2009). Snahou města je poskytnout dostatečný prostor a služby novým investorům, tudíž je cílem zlepšit inženýrské sítě. Průmyslové zóny vznikaly buď jako brownfields (Keplerova) anebo jako rozšíření stávajících průmyslových areálů města (Pavelkova, Železniční, Šlechtitelů).

3. 3. Vývoj počtu obyvatel v Olomouci

Vlastní vývoj počtu obyvatel města

Vývoj počtu obyvatel Olomouce (tab. 1.) je ve druhé dekádě 20. století ovlivněn integračními procesy, kdy vzniká Velká Olomouc a k městu je připojeno několik okolních sídel. Do roku 1930 se počet obyvatel Olomouce zvyšuje, avšak po druhé světové válce oproti poslednímu sčítání obec populačně ztrácí.

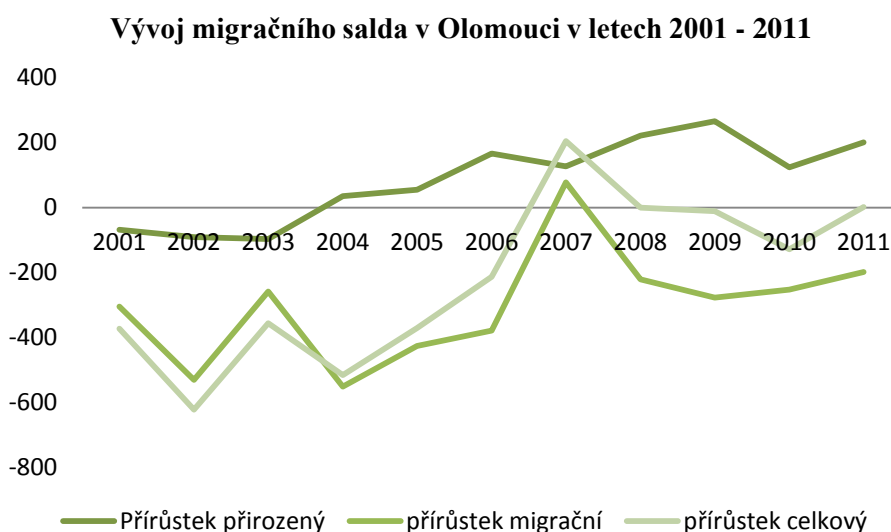
Tab. 1. Vývoj počtu obyvatel Olomouce v letech 1869 - 2001, řetězový a bazický index

rok	počet obyvatel	řetězový index	bazický index
1869	30134	100	100
1880	39440	130,9	130,9
1890	43755	110,9	145,2
1900	52607	120,2	174,6
1910	59852	113,8	198,6
1921	66060	110,4	219,2
1930	77602	117,5	257,5
1950	73714	95,0	244,6
1961	80246	108,9	266,3
1970	89386	111,4	296,6
1980	99328	111,1	329,6
1991	102786	103,5	341,1
2001	102607	99,8	340,5
2011	101043	97,5	332,0

Zdroj: Český statistický úřad; Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005 – 1.díl, vlastní zpracování

Tento úpadek byl způsoben úmrtím přibližně 2000 židovských obyvatel během druhé světové války a po jejím skončení i odsunem německého obyvatelstva. Migrační přírůstek je mimo jiné ovlivněn obnovením univerzity roku 1946, následná reorganizace průmyslu, kdy nejvýznamnějším podnikem se stal chemicko-farmaceutický závod Farmakon. S rostoucím významem průmyslu se rozvíjí i bytový fond města pro obyvatelstvo, které se do Olomouce stěhuje především za prací. Velký podíl na populačním růstu města v 70. letech měl i přirozený přírůstek, za kterým stála pronatalitní politika (Schulz, 2002). Během posledních tří sčítání, tedy od roku 1991 dochází k postupnému snižování počtu obyvatel a v roce 2011 obec těsně přesahuje hranici 100 000 obyvatel.

Počet domů v Olomouci se během sledovaného období neustále zvyšuje. Nárůst bytového fondu v letech 1930 – 1950 byl ovlivněn plánovaným rozvojem průmyslu v Olomouci a zajištění bydlení pro zaměstnance. V 60. letech dominuje výstavba sídlišť (Lazce, Neředín, Nová Ulice, Nové Sady, Povel, Tabulový Vrch) a bytových komplexů (Povel, Nové Sady). Vlivem rozvoje výstavby v předměstských částech města, na opravu jádrových částí města chyběly finance. Koncem šedesátých let sídlila v Olomouci druhá největší vojenská posádka v Československu, což mělo vliv na výstavbu sídlišť. Pro důstojníky a jejich rodiny byla vybudována tři sídliště (Neředín, Černá cesta, Nový Svět). Nárůst bytových jednotek byl také ovlivněn výstavbou vysokoškolských kolejí pro nově vzniklou Fakultu tělesné kultury.

Obr. 4. Vývoj migračního salda v Olomouci v letech 2001 – 2011

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

Vývoj počtu obyvatel v Olomouci v letech 2001 – 2011 (obr. 4.) se pohyboval dle celkového přírůstku do roku 2006 v záporných hodnotách. Což bylo především způsobeno záporným migračním přírůstkem, tedy z katastru Olomouce se v prvních šesti letech odstěhovalo více obyvatel. Ani přirozený přírůstek, který začal kladných hodnot dosahovat od roku 2003, nebyl dostatečně vysoký, aby vykompenzoval ztrátu migrujících obyvatel. Všechny sledované trendy dosahují pozitivních hodnot v roce 2007, po té ovšem migrační přírůstek opět klesá a od roku 2009 se pohybuje v záporných číslech. Od roku 2003 si pouze přirozený přírůstek udržuje po zbytek sledovaného období vzrůstající tendenci.

Základní charakteristika struktury obyvatel

Z celkového počtu obyvatel Olomouce, který k 26. březnu 2011 činil 101 003 obyvatel, se 53 % podílely ženy, zbylých 47 % zastupovali muži. Věkovou strukturu ze 70 % tvoří osoby v rozmezí 15 – 64 let, senioři se na skladbě věkové pyramidy podílejí šestnácti procenty a třináctiprocentní díl reprezentují obyvatelé ve věku 0 – 14 let. Ekonomicky aktivní obyvatelstvo zastupuje 54 % občanů, nepracující důchodce 22 %, 15 % jsou žáci, studenti a učni, u 4 % nebyla zjištěna ekonomická aktivita. Míra nezaměstnanosti vykazuje hodnotu 9,4 %. Nejčastěji dokončené vzdělání je úplné střední s maturitou, kterého dosáhlo 30 % obyvatel, s podílem 26 % následuje středoškolské vzdělání bez maturity, třetím nejčtenějším dokončeným vzděláním je vysokoškolské, které získalo 21 % populace města.

3. 4. Vnitřní struktura města

První osídlení na místě dnešní Olomouce je díky archeologickým výzkumům datováno již 40 000 – 10 000 př. n. l. Nejstarší pravěká sídliště vznikají nejen v historickém jádru Olomouce, ale i na místech dnešního Klášterního Hradiska, Neředína, Slavonína a Řepčína. (Fiala, 1995)

Vlastní Olomouc vznikla na hřbetu, který se esovitě zvedal nad okolní nivy pokryté lužními lesy. Tato vyvýšenina, která bývá označována jako Olomoucký kopec, převyšuje okolní terén o 16 – 23 m. Ze tří stran je ohraničena strmými skalnatými úbočími, pouze ze západní strany jsou hranice mírnější, pozvolné. Obrannou funkci města zlepšovala i nedaleko tekoucí Morava a její ramena, která obklopovala téměř celé původní osídlení. Díky svým ramenům a přítokům bylo okolí původní Olomouce značně bažinaté, což vedlo k lepší přirozené obraně sídla. Strategická poloha olomouckého návrší zajišťovala i přímou kontrolu nejschůdnějšího brodu přes Moravu na celém jejím horním toku (v oblasti dnešního Klášterního Hradiska). Díky němu se Olomouc stala velmi významnou křižovatkou obchodních cest a spojnici mezi západní a východní Evropou, ale také mezi severní a jižní Evropou. Křižovaly se zde obchodní trasy, které od západu spojovaly Řezno a Krakov (dále vedoucí do střední Asie, až po Čínu) a od severu severní Pomoraví s Podunajím. Nebyly to však jediné důležité cesty, z Olomouce vedly i stezky přes Kladsko k Baltskému moři, přes Ramzovské sedlo do Slezska, významná byla i spojnice do Opavy či Hvozdecká stezka spojující Čechy a Moravu. (Kuch-Breburda, Kupka, 2003).

Při charakteristice vnitřní struktury města použijeme kombinaci členění dle Matloviče (2001; cit in Ptáček, Szczyrba, Fňukal, 2007) a morfostrukturních a funkčních charakteristik jednotlivých částí města. Užitím výše zmiňované zonace byla Olomouc rozdělena do pěti zón: Zóna A – městské centrum, Zóna B – vnitřní město, Zóna C – vilové čtvrti, Zóna D – sídliště, Zóna E – periferní zóna (Ptáček, Szczyrba, Fňukal, 2007). Zájmová území pro účely této práce tedy jsou historické jádro města (centrum města – zóna A, vnitřní město – zóna B), vnitřní předměstí (vilové čtvrti – zóna C a předměstská bytová zástavba a smíšené plochy), vnější předměstí (sídliště – zóna D a území někdejších suburbánních sídel) a periferie – zóna E. Za hranici vnitřních a vnějších předměstí budeme považovat vnitřní městský okruh (Pražská, Foerstrova, Albertova, Velkomoravská, Tovární, Hodolanská, Divišova, Pavlovická, Pasteurova).

3. 4. 1. Historické jádro města

Plocha, kterou zabírá jádro města je tvořeno kompaktní zástavbou, parcelace uliční sítě v historickém centru města reflektuje vzácně dochovaný půdorys a panorama středověkého města. Od doby založení města se uliční síť příliš nezměnila. Olomouc byla v době svého vzniku živelně vzniklé sídlo, kdy obchodní trasy vedly od brodu přes řeku Moravu, podél Moravy apod. Křížily se v oblasti tržišť, dnešní Horní a Dolní náměstí. Centrum historického jádra tvoří Dolní a Horní náměstí, s ohledem na historický a kulturní význam městského jádra jako celku i díky jednotlivým objektům nese statut městské památkové rezervace. Jádro města Olomouce svým tvarem připomíná dva trojúhelníky, jejichž pomyslné vrcholy se střetávají v nejužším místě historického centra (dnešní Denisova ulice).

V průběhu 13. a 14. století probíhala v Olomouci velká kolonizace, což směřovalo k územnímu rozvoji města. Zástavba se rozrůstala z vyšších nadmořských výšek do nižších a na přelomu 14. a 15. století získává charakter dnešního historického centra. Vývoj historického jádra měl v moderních dějinách odlišný a specifický charakter, než tomu lze pozorovat u jiných měst. Především kvůli vojenské pevnosti, kterou Olomouc byla ještě ve druhé polovině 19. století. Na JV hranici od historického jádra byla po zbourání hradeb vytvořena tzv. okružní třída. Demolice hradeb tedy umožnila vybudovat nové dopravní sítě, v jejich okolí se rozrůstala zástavba reprezentativních veřejných staveb a v prostoru po hradbách bylo možné vybudovat i novodobé technické základny. Severní část katastrálního území v bloku ulice Studentská se nachází nejen řada bytových domů, ale i budovy krajského soudu, státního archivu či rozlehlý historický objekt vojenských kasáren (Schulz, 2002).

Zóna vnitřního města se zformovala do 1950 ve třech prostorových sektorech (Zatloukal, 1981; cit in Ptáček, Szczyrba, Fňukal, 2007). První sektor, nacházející se kolem Hradské brány byl vystavěn na přelomu 70. a 80. let 19. století v novorenesančním slohu, dominantou této části města je Dóm sv. Václava. V blízkosti Hradecké brány je charakter zástavby tvořen činžovními domy, dále směrem k nádraží řadou domů nájemních. Větší stavební ruch v této oblasti nastává ve 20. a 30. letech 20. století a je tvořen především obytnými domy. Druhý sektor, v okolí Litovelského výpadu, se musel vypořádat s překážkou, kterou tvoří masiv západního pevnostního valu, proto zde zástavbu korigoval regulační plán z roku 1984 autora Camilla Sitte. Komunikační osu tvořila již výše uváděná tzv. okružní třída. Území Litovelského výpadu bylo zastavěno architektonicky kvalitními obytnými i veřejnými budovami. Třetí sektor, tedy okolí Terežské Brány je charakteristické různorodostí staveb, nalezneme zde nájemní domy, vily, ale i reprezentativní úřední budovy. Dominantou této oblasti je budova okresního soudu s přílehlou radnicí.

Funkce, které jádro města zastupuje, jsou velmi různorodé, především je centrem obchodu, společenského a kulturního života. Hlavním využitím většiny budov je obchod a služby. Doprava v historickém jádru je omezena, převládá zde pěší zóna.

Hradební pásma

Specifickým fenoménem vnitřní struktury Olomouce je pás, kde se nacházely barokní hradby bastionové pevnosti a jejich bezprostřední předpolí (podobný fenomén je známý například i z Vídně či Brna), viz např. Láska (2012). Městské parky, které se nachází severozápadním směrem od historického centra města a jsou nazývány Čechovy a Smetanovy sady. Byly založeny v druhé polovině 19. století, kdy došlo ke zrušení vojenské olomoucké pevnosti a správu nad pozemky získalo město. Hlavní osa vedoucí těmito parky je nazývána Rudolfova alej a bývá využívána pro výstavy. V jižní části těchto sadů je situováno výstaviště Flora a areál Botanické zahrady. Hlavní funkcí těchto parků je poskytnout obyvatelům města dostatečný prostor a zázemí pro odpočinek.

Jihovýchodně od historického jádra se rozkládají Bezručovy Sady, které plynule navazují na výše zmíněné městské parky. Bezručovými Sady protéká Mlýnský potok, jehož linií se budeme řídit při popisu této části města. V jeho blízkosti převažují nezastavěné plochy a slouží tedy k rekreaci. Mezi Mlýnským potokem a Třídou 17. listopadu, leží areál botanické zahrady a rozária, jehož správa je pod záštitou Flory Olomouc. Sousedícím objektem je chátrající areál Korunní pevnůstky, tedy zbytek z původního barokního fortifikačního opevnění města, který prošel nezbytnou rekonstrukcí a v současnosti je otevřen veřejnosti především pro společenské a kulturní akce. V jižním cípu oblasti nalezneme i plochy sloužící sportovnímu vyžití obyvatel, tedy atletický stadion, tenisové kurty, fotbalové hřiště, které

spravuje TJ Sokol. O severní část toku Mlýnského potoka a jeho nábřeží není pečováno, tudíž není po celé délce přístupné.

Do katastrálního území Olomouc – město patří i Třída 17. listopadu, která sousedí s výše popisovaným územím. Je tvořena jak velkými komplexy budov, kde je dominantní funkce je školství (Univerzita Palackého, střední školy) a veřejná správa, tak i blokovou zástavbou ve střední části, kde převažuje obytná funkce. Na křižovatce Třídy 17. listopadu a Masarykovy třídy se nachází Žižkovo náměstí, kde se soustředí služby a komerční prostory. Jižní část katastrálního území Olomouc – město tvoří lokalita Šantovka, která byla využívána pro průmyslovou výrobu, území je rozděleno železniční tratí č. 275 Olomouc – Senice na Hané a Mlýnským potokem. Areál dříve sloužil výrobnímu podniku MILO, v současnosti zde probíhá výstavba komplexu Šantovka, který by měl v této části města zastupovat obchodní, bytovou a administrativní funkci a nové příležitosti pro volnočasové aktivity (Knesl, Kynčl, 2006).

3. 4. 2. Vnitřní předměstí (uvnitř okruhu)

Vilové čtvrti

Na území Olomouce se nachází několik oblastí vilové zástavby. Úřednická čtvrť, představuje souvislou vilovou zástavbu, nacházející se v městské části Nová Ulice. Jedná se o jedno z hlavních území, resp. ohnisek, ve kterém po zrušení olomoucké pevnosti začala nová zástavba. Je typický svojí mřížovitou uliční sítí, což představuje charakteristický znak urbanismu druhé poloviny 19. st. Dopravní tepnou oblastí je ulice Na Vozovce, v jejíž blízkosti bylo vystavěno několik cenných staveb courbusierovské funkcionalistické architektury. Zbývající vilovou zástavbu nalezneme na katastrálních územích Lazce (okolí Bořivojovy ulice) Hejčína a Hodolan. (Zatloukal, 1981; cit in Ptáček, Szczyrba, Fňukal, 2007; Knesl, Kynčl, 2006).

Předměstská bytová zástavba a smíšené plochy

Hejčín navazuje na historické jádro města v jeho severní části, kde jsou lokalizovány objekty finančního úřadu, VŠ koleje. Jeho jižní část vyplňuje rozsáhlý komplex Gymnázia Hejčín, sportovní areál a sad. V oblasti historicky rostlé zástavby obce Hejčín nalezneme řadovou zástavbu s částečnou funkcí obchodu, dále jednotlivé objekty a areály. Výstavba nových bytových domů byla v posledních letech realizována v ulicích Jarmily Glazarové a Nová Hejčínská. Starší domy z poloviny 20. století nalezneme podél Ladovy ulice.

Areál Armády ČR se rozkládá mezi ulicemi Nová Hejčínská a Tomkova. Urbanisticky významná lokalita je vystavěna na Mrštíkově náměstí.

V případě Hodolan, je jejich západní část tvořena Třídou Kosmonautů s tramvajovou tratí spojující hlavní vlakové nádraží s centrem města, charakter zástavby zde odpovídá velkoměstskému měřítku. Nejvýznamnější dopravní tepnu této části lemují panelové domy, které jsou doplněny o služby a obchod. Postupně zástavba přechází do blokové struktury bytových domů. Jižní část je pak tvořena z převážné většiny průmyslovými komplexy (bývalé Vojenské opravárenské závody, dnes bez využití) a areálem teplárny. Území tvoří i přednádražní prostor, který je dopravním uzlem města. Výšková budova Regionálního centra Olomouc slouží veřejné správě, administrativě, nalezneme zde i mnoho dalších objektů zvyšující kvalitu občanského vybavení ZŠ, zdravotnické zařízení, obchody, centra pro volný čas aj. Další významnou dopravní tepnou této městské části je Masarykova Třída, v jejímž okolí nalezneme velkoměstský typ zástavby. Lemují ji domy s bytovou funkcí ale i komerčním patrem, v blízkém okolí jsou vystavěny budovy úřadů, školy a domy rozšiřující občanské vybavení. Výrobním objektem rozkládajícím se na Tovární ulici je areál bývalé čokoládovny Zora, která je dnes ve vlastnictví Nestlé. Východně od něj se kolem ulice Sladkovského a Přerovské rozkládají průmyslové areály Solné mlýny a Slévárna ISH. Východní cíp, který sousedí s katastrem obce Bystrovany, charakterizují převážně nově budované komplexy výroby, služeb a obchodu. Na ulici Pasteurova a Jeremenkova je postavena památkově chráněná budova bývalé dobytčí tržnice, dnes známá jako obchodní dům Senimo. Oblastí protéká řeka Morava a Bystřice (Knesl, Kynčl, 2006).

3. 4. 3. Vnější předměstí (vně okruhu)

Sídlště

Výstavba sídlišť v Olomouci započala koncem 50. let minulého století. V průběhu stavebních činností se na území Olomouc zformovalo pět lokalit. Dvě menší sídliště byla vybudována v městských částech Lazce, Holice – Nový Svět. Největší plochu zabírá Neředín, kde nalezneme i nejstarší panelovou zástavbu města a je jednou z nejhustěji obydlených částí města. Další sídliště je lokalizováno na katastrálních územích Povel (Velkomoravská a Varšavské náměstí) – Nové Sady a je ze všech nejmladší. Panelová zástavba se nachází v městské části Nová Ulice. Sídlště budovaná v 70. a 80. letech minulého století sloužila pro rodiny vojenské posádky a pro civilní příslušníky sovětské okupační armády. Jednalo se o panelovou zástavbu Nový

Svět, Černá cesta a částečně Neředín. Zároveň se jedná o sídliště, které v 90. letech 20. století začala s revitalizací (Ptáček, Szczyrba, Fňukal, 2007).

Území někdejších suburbánních sídel

Bělidla byla původně samostatná osada s rostlou blokovou řadovou zástavbou. Střed tvoří rozšířený prostor v ulici Táboritů. Občanské vybavení doplňují školy, obchody a služby. V západní části oblasti je lokalizovaný výrobní areál AZD Praha, a.s. a v ulici Ondřejova oděvní společnost Draps (Knesl, Kynčl, 2006).

Černovír má vesnický charakter s rostlou zástavbou a převládající funkcí bydlení. Charakter zástavby jsou solitérní rodinné domy či řadová zástavba. Značnou část zaujímá bývalý školní statek, v současnosti sloužící k pronájmu výrobních či skladových prostorů. Na západě vymezeného katastrálního území sídlí na ploše fortu XXII. Jaslo Olomouc, pod jehož správou zde funguje stělnice. Školství Zastupuje MŠ a ZŠ na Petříkově ulici (Knesl, Kynčl, 2006).

Holice u Olomouce jsou charakteristické vřetenovou návší Svobody původně, která si zachovala historický vzhled díky řadovým stavením selské architektury. Starší rodinné domy byly vystaveny v ulicích Keplerova, Na Zábrání, Partyzánská, novostavby jsou typické pro Slunečnou a Ječmínkovu ulici. Řadové domy, dvojdomy tvoří zástavbu Hamerské ulice. Obchody a služby lemují kraj Přerovské ulice. Převážně průmyslové areály se nachází východně od centra městské části. Na Hamerské ulici najdeme rozlehlý komplex budov bývalého masokombinátu, který je dnes přebudován na logistické centrum. Na Pavelkově ulici je lokalizován potravinářský podnik Olma. Jižně byl vybudován velkosklad pro Kaufland či obchodní centrum Olympia. Vlivem sestěhování romských rodin po roce 1990 do okrajových částí města byla na ulici Holická vytvořena jedna ze sociálně vyloučených lokalit města.

Městská čtvrť Lazce vykazuje nejen městské znaky ale i znaky předměstí. Její hlavní funkce je obytná a je doplněná občanským vybavením, službami a administrativou ale také školstvím (ZŠ Demlova, MŠ Na Letné). Charakter obytné části má několik podob, nízkopodlažní bloková, solitérní či řadová zástavba. Severní část je typická pro svůj venkovský charakter daný řadovou zástavbou. Část území je také spojena s lehkou kovovýrobou v areálu společnosti Grios (Knesl, Kynčl, 2006).

V případě Neředína je jeho severovýchodní okraj tvořen řadovou zástavbou rodinných domů, které přechází do řádkově řazených bytových domů v Norské ulici či ulici Generála Píky. Západním směrem se rozkládá olomoucký ústřední hřbitov a krematorium, severně od něj bylo

vystavěno nákupní centrum Olomouc CITY. V popisované lokalitě se v severozápadní části nachází i fort č. XV, nazývaný Vinohrádky, západně od něj se rozkládá komplex budov letiště, který původně sloužil jako opravárenský závod sovětské armády, dnes je však téměř nevyužitý. Délka letištní plochy je 760 m a jeho zázemí se rozkládá na ulici U Letiště. Neředín byl původně samostatná vesnice, jeho centrální část vykazuje známky rostlého charakteru vesnického typu, který se tvořil okolo vřetenové návsi. Původní historický střed je obestaven řadovými rodinnými domy na ulicích Západní, Družstevní, Římská, Letců či Klusalova či solitérními domy. Jižně od Třídny Míru je lokalizována i Fakulta tělesné kultury a koleje Univerzity Palackého. Řadové a átriové domy pak nalezneme v ulicích Einsteinova, Růžová, Karafiátová, Rošického, Járy da Cimrmana. Tererovo náměstí je centrem občanského vybavení (ZŠ, MŠ, služby), další MŠ a ZŠ jsou na ulici Stupkova (Knesl, Kynčl, 2006).

Historickou zástavbu Pavloviček tvoří řadových domů na ulici Pavlovická plní funkci obchodu, služeb i bydlení. Zástavba rodinných domů se nachází na ulicích Gorkého, Sibiřská, Kampelíkova, Na Zákopě, bytové domy jsou vystavěny v ulicích Edisonova, U Podjezdu a také Pavlovická. Okrajové části zastavěného území Pavloviček tvoří výrobní a skladové areály, ale také služby, které jsou vázány na železnici. Severní část městské části je tvořena seřazovacím nádražím, železničním koridorem pro tratě č. 270 Olomouc – Zábřeh a č. 290 Olomouc – Šumperk. Okolí tvoří provozní budovy a na Sibiřské ulici je vystavěno několik řadových rodinných domů. V severní části této lokality nalezneme plochy zahrádek a orné půdy (Knesl, Kynčl, 2006).

Městská část Povel je v severní části v ulicích Polská a Jihoslovanská je tvořena komplexem budov Celní správy, který dnes slouží k pronájmu skladových prostorů. Na ulici Jeremiášova je realizována výstavba bytových domů. V celém území převažuje volná struktura zástavby, vysokopodlažní domy jsou situovány do otevřených bloků s veřejnou zelení. Řadové rodinné domy s přílehlými zahradami jsou typické v Holečkově ulici. Občanské vybavení doplňují mateřské a základní školy, dům dětí a mládeže a poliklinika. Obchodní funkci a využití služeb lze nalézt na ulici Jánského. Na ulici Velkomoravská byl vystavěn hotelový dům. Ulice Heyrovského byl zbudován výrobní a skladový areál Oděvního podniku, v jeho okolí tvoří nezastavěné plochy s ornou půdou. Prostupnost území je značný problém kvůli nedostatku přechodů, resp. podchodů v případě ulic Velkomoravská a Brněnská (Knesl, Kynčl, 2006).

Nejstarší zástavba Radíkova vznikala ve východní části ulice Náprstkova a Na Pevnůstce. Vykazuje prvky rostlé zástavby a tvoří ji samostatně stojící rodinné domy, které plynule přechází v západní a severní části v chatovou osadu. Severní část vyplňuje Radíkovská přehrada (Knesl, Kynčl, 2006).

U městské části Řepčín je charakter obytných ploch zastoupen rodinnými domy u křižovatky ulic Řepčinská a Křelovská, stejně jako okolí Cyrilometodějského náměstí, jehož zástavba není zcela dokončená. Výstavba nových bytových domů byla v posledních letech situována do lokalit v ulicích Balbínova, Břetislavova. Severovýchodní část v současnosti obývají Moravské železářny, které jsou součástí strojírensko – metalurgické skupiny UNEX Uničov a zabývají se slévárenstvím a kovoobráběním. Sever území hraničí s CHKO Litovelské Pomoraví. Oblastí prochází rychlostní silnice R 35 směr Litovel a Mohelnice a železniční trať č. 275 Olomouc – Senice na Hané (Knesl, Kynčl, 2006).

Katastrální území Slavonína je z velké části nezastavěno. Pro jeho severozápadní část je typická tradiční vesnická struktura zástavby podél hlavních ulic Kyselovská, Jižní a Zolova, na kterou se váží samostatně stojící rodinné domy (např. Arbesova). Nová zástavba solitérních rodinných domů či vil je typickým znakem pro ulice Na Stráni, Machátova, Jižní. Svažité území nedaleko zastavěného území (JZ směr) poskytuje plochu pro rozsáhlou zahrádkářskou kolonii a ornou půdu. V okolí Kyselovské pevnůstky (fort č. XI), která byla součástí barokního opevnění města, se taktéž nachází několik zahrádek. Výrobní funkci zde zastává DITREX a v minulosti zde fungovala cihelna, jež je v dnešní době v chátrajícím stavu. Územím prochází železniční trať č. 301 Olomouc – Prostějov (Knesl, Kynčl, 2006).

V centrální části zastavěné plochy katastrálního území Svatý Kopeček je typická nesouvislá řadová zástavba, směrem k okrajům se více rozvolňuje a tvoří ji solitérní rodinné domy, doplněné bytovými domy. Dominantou je barokní poutní bazilika Navštívení Panny Marie. Poutní areál doplňují křídla rezidencí a ambit, který zasahuje do parkového komplexu a zároveň slouží i jako dělící prvek. Území je chráněno památkovým ochranným pásmem Hradisko – Svatý Kopeček. Občanské vybavení zajišťují pošta, drobné obchody, služby, ZŠ, zoologická zahrada, která je situována severovýchodně od souvisle zastavěné plochy (Knesl, Kynčl, 2006).

Topolany u Olomouce, další z dříve samostatných obcí, se nachází západně od centra města. Jádro tvoří několik hospodářských usedlostí podél ulic Bílkovy a Nedbalovy, jejichž rozbíhavý směr vytváří trojúhelníkový střed. V současnosti se neustále rozrůstá okrajová zástavba nových rodinných domů. Původní zemědělský areál je dnes využitý k výrobě nábytku (Knesl, Kynčl, 2006).

Na Blodkově náměstí, které představuje jádro původně samostatné obce Týneček, se nachází řadové domy, jež jsou doplněné o novější solitérně vystavěné rodinné domy. Městskou částí prochází komunikace I/46 Olomouc – Šternberk. Týneček tvoří předměstí Olomouce v její severozápadní části (Knesl, Kynčl, 2006).

4. Prostorová diference kriminality v rámci Olomouce

4. 1. Kriminalita ve městě

Kriminalita a bezpečnost občanů je v dnešní době chápána jako doména, která je ve společnosti označována jako jeden z nejrelevantnějších společenských problémů. Výzkumy veřejného mínění na téma kvalita života ve městě Olomouc odráží, že největší obavy pociťují obyvatelé v oblasti bezpečnosti, dopravy, bydlení, životního prostředí, zdravotnictví a sociálních služeb (Plán preventivních aktivit města Olomouce na léta 2012 – 2015)

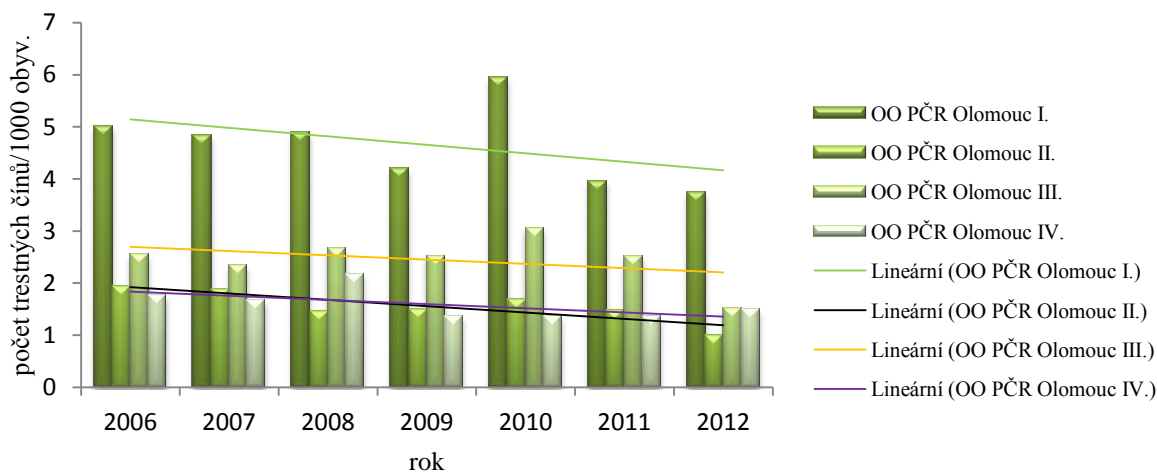
V nejobecnějším pojetí pod pojmem kriminalita rozumíme sociálně patologické jevy, v případě juristického pojetí uvažujeme taková jednání, jež jsou posuzovaná jako trestné činy a dle sociologického hlediska se jedná o odchýlené, deviantní chování. Kriminalita je souhrn trestných činů páchaných na daném území za určité období. Dle charakteru dat dělíme kriminalitu na zjevnou, skrytou (latentní) a skutečnou. Zjevná kriminalita je charakterizována statistickými daty, naproti tomu latentní (černá, šedá) není uvedena ve statistikách. Skutečnou kriminalitou rozumíme zjevnou i skrytou dohromady (Svatoš, 2009).

4. 2. Násilná kriminalita

Násilná kriminalita v sobě zahrnuje velmi různorodou škálu kriminálního jednání. Je spojena s omezováním osobní svobody, zasahováním do základních lidských práv a svobod. Do této kategorie spadá domácí násilí, pouliční kriminalita, vraždy, násilné projevy organizované kriminality, úmyslné ublížení na zdraví, vydírání a v poslední době i stalking. Po roce 1989 došlo v ČR k rapidnímu nárůstu násilné kriminality, avšak v komparaci s celkovou registrovanou kriminalitou je prokazatelně nižší. Její rozmístění není rovnoměrné, závisí na mnoha faktorech, kterými jsou socio-demografické charakteristiky, věk, pohlaví, bydlení na vesnici či ve městě, vzdělanost, sociálně-ekonomické postavení jedince aj. (Novotný, Zapletal a kol., 2008).

Nápad násilné trestné kriminality (obr. 5) evidovaný policií ČR v jednotlivých OO PČR Olomouce v přepočtu na 1000 obyvatel je nejvyšší v obvodním oddělení Olomouc I., což představuje centrum města a část městské čtvrti Lazce. Nejvyšší hodnoty šesti násilných trestných činů na 1000 obyvatel dosahovala v roce 2010 a naopak nejnižší vykazuje v posledním sledovaném roce, kdy se počet snížil na čtyři trestné činy na 1000 obyvatel. Nejnižších hodnot dosahuje OO PČR Olomouc IV., kdy je v komparaci s ostatními policejními okrsky (krom roku 2008 a 2012) vždy nejnižší nápad trestné činnosti. V případě této kriminality vykazují všechna oddělení klesající trend nápadu násilných trestných činů. Vůbec nejnižších hodnot bylo zaznamenáno v posledním sledovaném roce. V roce 2012 byla v policejním okrsku Olomouc II. evidována vůbec nejnižší hodnota, tedy jeden trestný čin na 1000 obyvatel obvodu.

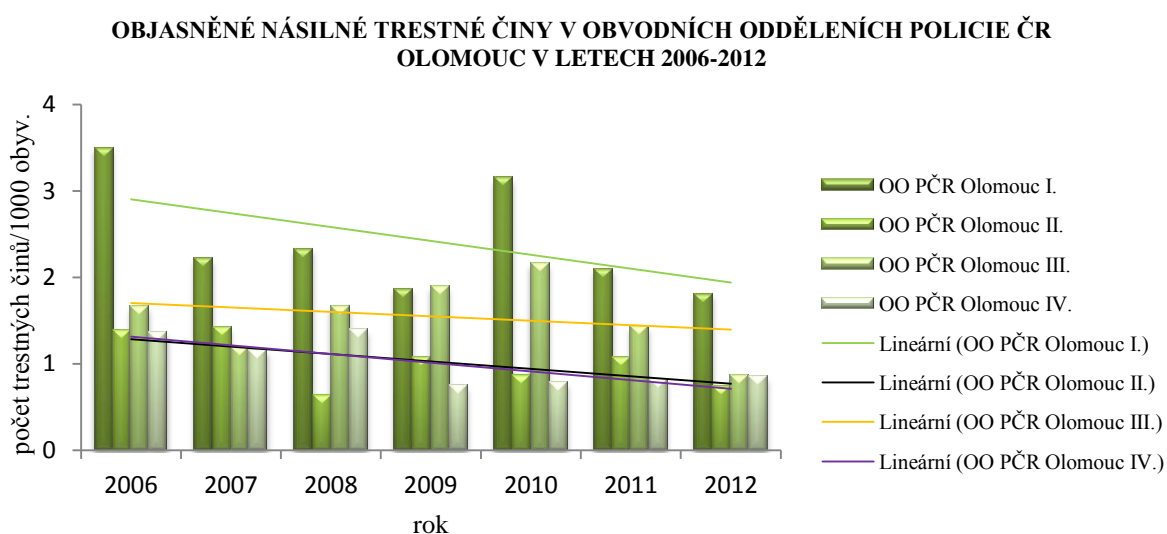
NÁPAD NÁSILNÝCH TRESTNÝCH ČINŮ V OBVODNÍCH ODDĚLENÍCH POLICIE ČR OLOMOUC V LETECH 2006-2012

Obr. 5. Nápad násilných trestných činů v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012

zdroj: Preventivně informační oddělení Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje, vlastní zpracování

Objasněná trestná činnost (obr. 6) vykazuje nejvyšších hodnot u případů spáchaných v OO PČR Olomouc I., což lze přičíst i existenci „Komplexního programu prevence kriminality na místní úrovni“. Díky němu jsou na místech s vysokou pouliční kriminalitou nainstalovány kamery, které mají za cíl snížení trestné činnosti v těchto prostorech ale také odradit případné pachatele od protiprávní činnosti. Vlivem nejvyššího nápadu trestné činnosti v centru města je tudíž i nejvyšší počet kamer instalován do této lokality. Naopak nejnižší podíl v objasnění protizákonné činnosti vykazuje OO PČR Olomouc IV. Jednotlivá oddělení vykazují během sledovaného období klesající trend objasnění trestné činnosti.

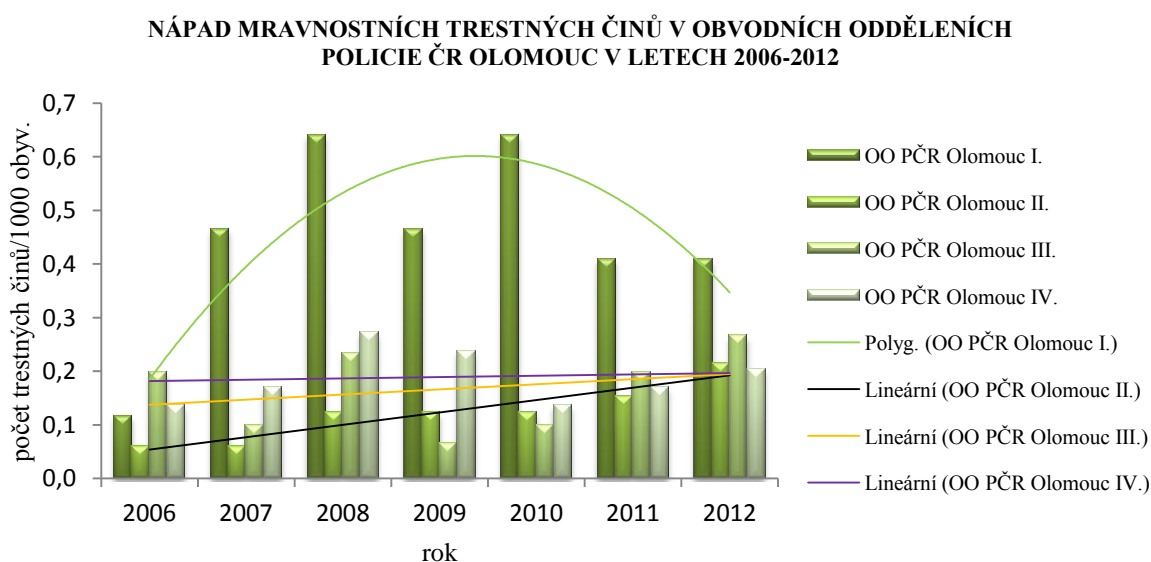
Obr. 6. Objasněné násilné trestné činy v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012

zdroj: Preventivně informační oddělení Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje, vlastní zpracování

4. 2. Mravnostní trestné činy

Trestné činy tvořící mravnostní kriminalitu mají jeden společný rys, kterým je pohlavní pud pachatele. V rámci skupiny trestných činů můžeme rozlišit dvě vzájemně se lišící podskupiny, tedy sexuální kriminalitu a kriminalitu spojenou s prostitucí. Do prvně uvedené podskupiny řadíme trestné činy proti lidské důstojnosti, tzn. znásilnění, pohlavní zneužívání, soulož mezi příbuznými, ale také sexuální obtěžování, sexuální exhibicionismus, aj. Do druhé uvedené podskupiny se řadí kuplířství, obchodování s lidmi či ohrožování pohlavní nemocí (Novotný, Zapletal a kol., 2008).

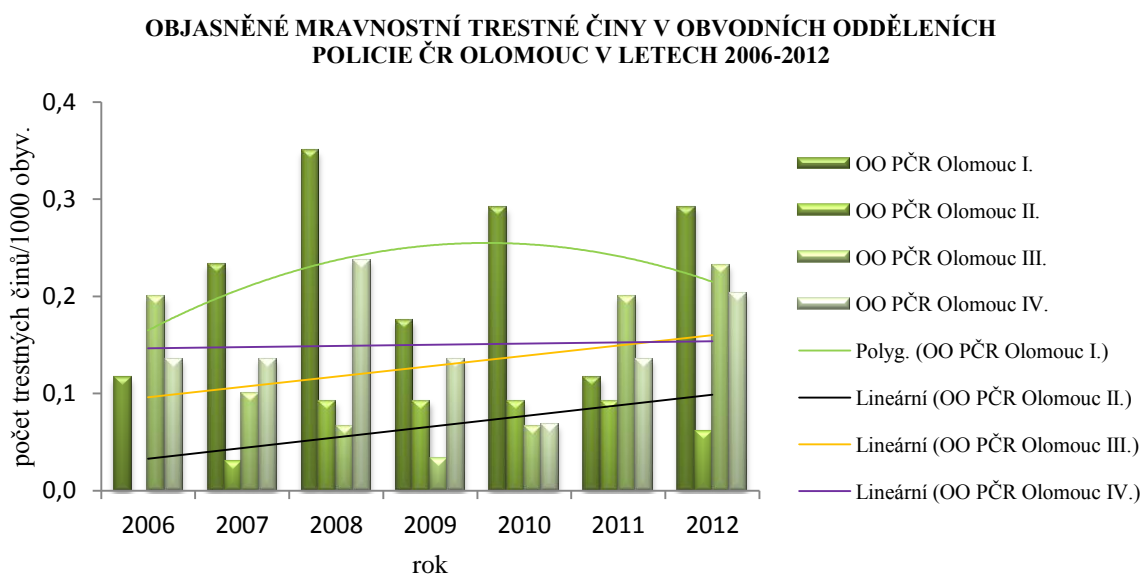
Následující graf reflektuje nápad mravnostních trestných činů jednotlivých obvodních oddělení Olomouce (obr. 7). Největší počet činů vykazuje OO PČR Olomouc I., kde byly nejvyšší hodnoty zaznamenány v letech 2008 a 2010, naopak nejnižší vykazuje v prvním roce sledovaného období. Ostatní OO PČR Olomouce v průběhu daného období vykazují hodnoty v rozmezí 0,1 – 0,2 trestných činů na 1000 obyvatel. Nejvyšší nárůst nápadu trestné kriminality sledovaného trendu v průběhu zkoumaných let zaznamenává do roku 2010 OO PČR Olomouc I., poté hodnoty klesají. Ostatní OO PČR Olomouce ve sledovaném časovém úseku zaznamenávají nárůst.

Obrázek 7. Nápad mravnostních trestných činů v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012

zdroj: Preventivně informační oddělení Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje, vlastní zpracování

V případě objasněných mravnostních trestných činů (obr. 8) nejvyšších hodnot dosahoval OO PČR Olomouc I. v letech 2008, 2010, 2012. Data za všechny uváděné policejní okrsky města poukazují na zlepšující se situaci při objasňování evidovaných mravnostních trestných činů. Nejvíce objasněných případů zaznamenává OO PČR Olomouc I. v roce 2008, oproti tomu nejnižší vykazuje OO PČR Olomouc II., kdy nebyl objasněn žádný z trestných činů.

Obr. 8. Objasněné mravnostní trestné činy v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012

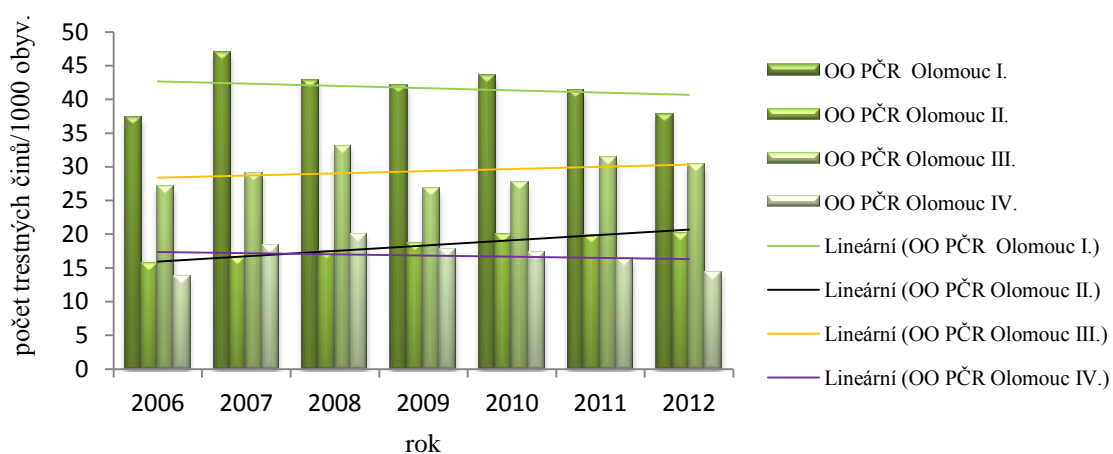
zdroj: Preventivně informační oddělení Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje, vlastní zpracování

4. 4. Majetková kriminalita

Majetkovou kriminalitu je možno charakterizovat jako důsledek kulturního a sociálního procesu a změn v hospodářských poměrech. V tradičním chápání byla vysvětlována jako důsledek chudoby, nouze a nezaměstnanosti. V dnešní době hospodářské prosperity ji spíše označujeme jako „kriminalitu z blahobytu“ (Kaiser, 1996, cit in Novotný, Zapletal a kol. 2008). Majetková kriminalita v sobě zahrnuje tři podskupiny, které jsou v Evidenčně statistickém systému policie ČR zaznamenávány zvlášť, jsou jimi krádeže prosté, krádeže vloupáním a ostatní majetkové trestné činy. Krádeže prosté zahrnují typickou formu pouliční kriminality, např. krádeže věcí z aut, jízdních kol, dvoustopých motorových vozidel, kapesní krádeže, aj. Množství nahlášených krádeží prostých různě kolísá, avšak objasněnost těchto trestných činů a dopadení pachatele neustále klesá. Krádeže vloupáním můžeme charakterizovat jako vloupání se do daného objektu za účelem odcizení věci, majetku. Nejčastěji odcizované předměty jsou elektronika, měna, šperky, starožitnosti aj. Značná část krádeží je páchána na objednávku, profesionály, kteří jsou z pravidla napojeni na organizovaný zločin. Poslední kategorií jsou ostatní majetkové trestné činy, které nespádají ani do jedné z výše popsaných kategorií, tvoří je podvod, zpronevěra či poškozování cizí věci (Novotný, Zapletal a kol., 2008).

Jak odráží následující graf (obr. 9), nejvíce nápadu majetkové trestné činnosti vykazuje OO PČR Olomouc I., kdy v roce 2007 dosahovala hodnoty 45 činů na 1000 obyvatel, naopak absolutně nejnižší hodnota monitorované kriminality byla evidována u OO PČR Olomouc IV. v letech 2006 a 2012, kde se hranice ustálila na 14 činech. Během pozorovaného období vykazují OO PČR Olomouc II. a III. zvyšující se trend nápadu trestné činnosti, oproti tomu u zbývajících dvou okrsků je evidentní pokles.

**NÁPAD MAJETKOVÝCH TRESTNÝCH ČINŮ V OBVODNÍCH ODDĚLENÍCH
POLICIE ČR OLOMOUC V LETECH 2006-2012**

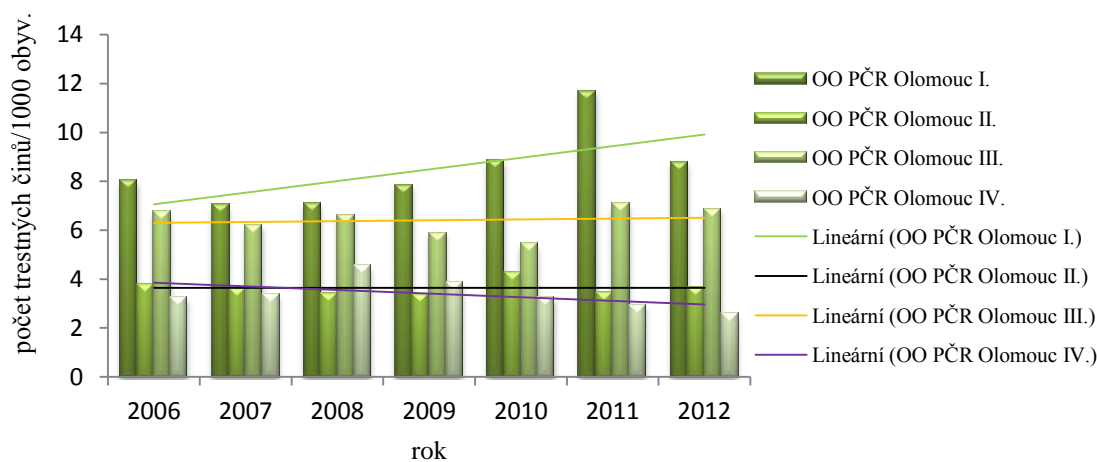

Obr. 9. Nápad majetkových trestných činů v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012

zdroj: Preventivně informační oddělení Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje, vlastní zpracování

Nejvíce objasněných trestných činů (obr. 10) bylo zaznamenáno v roce 2011, kdy se v OO PČR Olomouc I. podařilo objasnit 12 činů na 1000 obyvatel žijících v daném okrsku. O rok později si lze povšimnout, že v OO PČR Olomouc IV. bylo vyřešeno nejméně případů za celý studovaný časový úsek. Kromě centra a části čtvrtě Lazce, u kterého má trend výrazně zvyšující se tendenci, převládá konstantní vývoj, s výjimkou OO PČR Olomouc IV., kde má trend vývoje má snižující průběh.

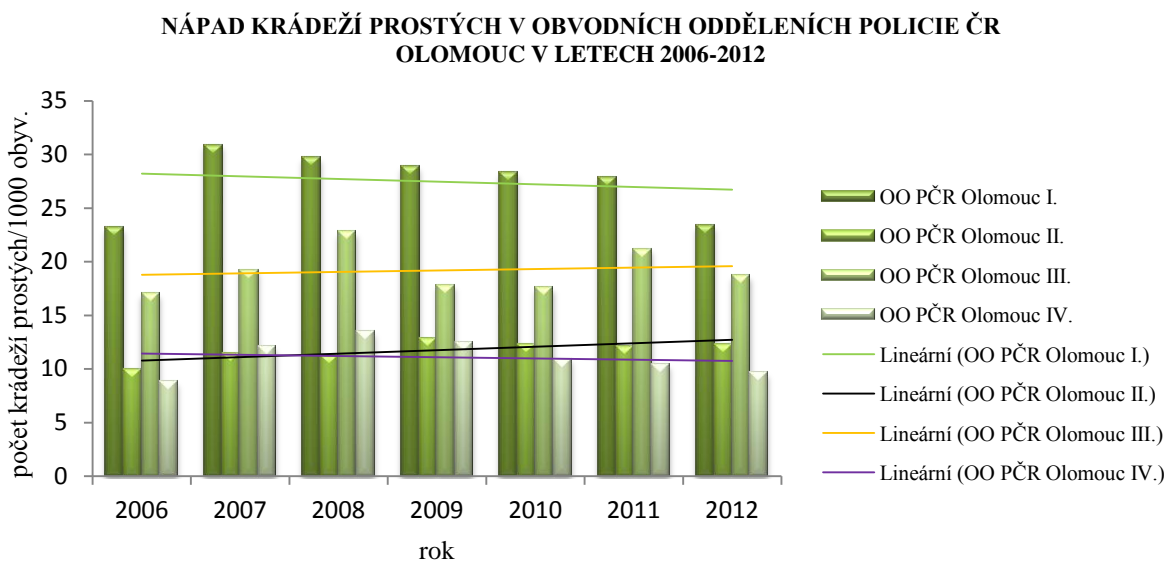
**OBJASNĚNÉ MAJETKOVÉ TRESTNÉ ČINY V OBVODNÍCH ODDĚLENÍCH
POLICIE ČR OLOMOUC V LETECH 2006-2012**

Obr. 10. Objasněné majetkové trestné činy v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012

zdroj: Preventivně informační oddělení Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje, vlastní zpracování

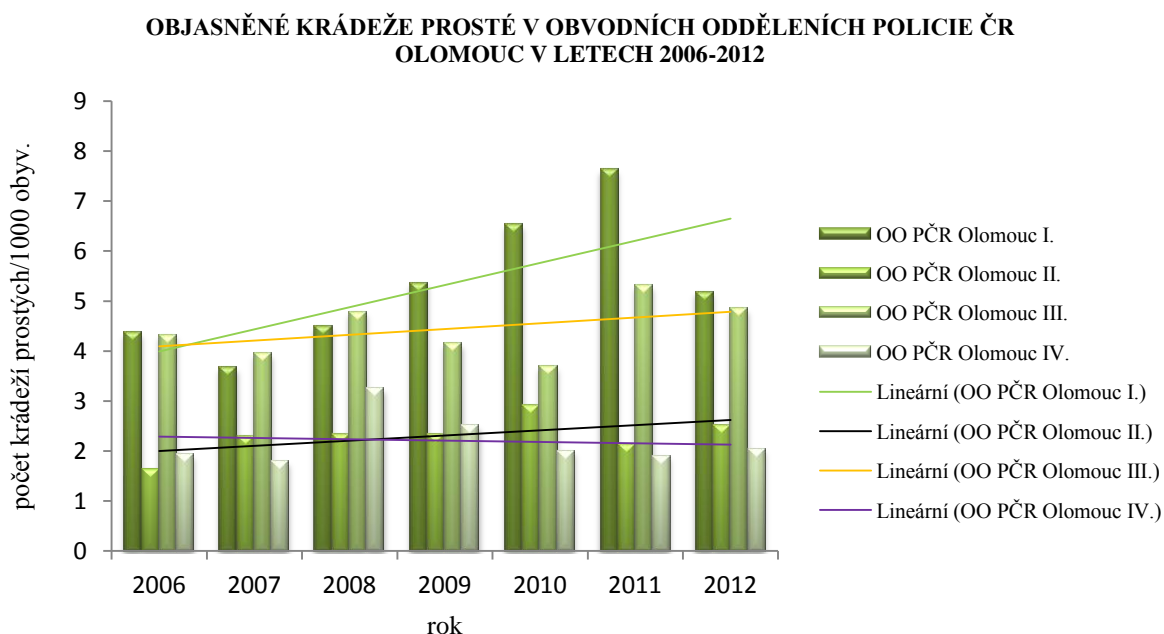
Z následujícího grafu je zřejmé, že opět nejvyšší hodnoty nápadu krádeží prostých vykazuje centrum města a část čtvrtě Lazce (obr. 11). Vysoké hodnoty ovšem poukazují i na OO PČR Olomouc III., tedy části města, kde se pohybuje velké množství osob, zejména proto, že jsou zde lokalizovány dopravní uzly (hlavní vlakové i autobusové nádraží) ale i nákupní centrum Olympie. Jak již bylo zmíněno výše obecný trend u krádeží prostých je jejich nárůst, který je v případě OO PČR Olomouce potvrzen ve dvou okrscích, OO PČR Olomouc I. a IV. mají tendenci klesající.

Obr. 11. Nápad krádeží prostých v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012

zdroj: Preventivně informační oddělení Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje, vlastní zpracování

Počet objasněných krádeží prostých dosahuje velmi nízkých hodnot, jak bylo řečeno výše, avšak v rámci OO PČR Olomouce nekoresponduje s obecně platným trendem, tedy, že klesá počet vyřešených činů (obr. 12). Naopak v zájmovém období vzrůstá počet objasněné kriminality ve všech obvodních odděleních s výjimkou OO PČR Olomouc IV, u kterého mírně klesá. Největší počet případů byl objasněn v roce 2011 v OO PČR Olomouc I., v témže roce byly v OO PČR Olomouc IV. na 1000 obyvatel vyřešeny necelé dvě události, což je nejméně za celý promítnutý časový úsek.

Obr. 12. Objasněné krádeže prosté v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012

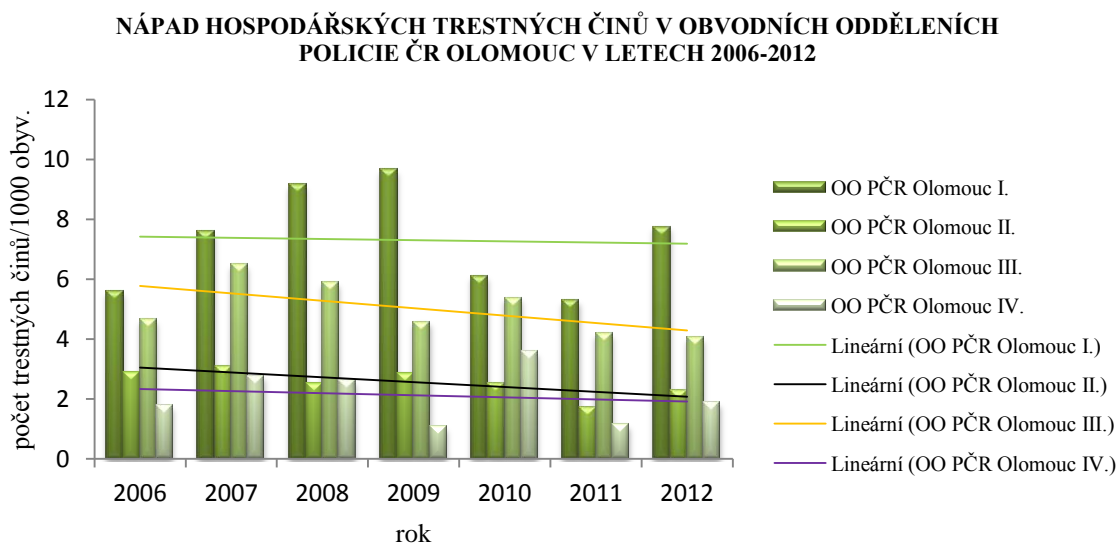
zdroj: Preventivně informační oddělení Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje, vlastní zpracování

4. 5. Hospodářská kriminalita

Hospodářská neboli ekonomická kriminalita směřuje proti hospodářskému systému, proti jeho fungování. Roku 1939 ji americký kriminolog E. H. Sutherland označil jako „kriminalitu bílých límečků“. Pod tímto pojmem si představme např. počítačovou kriminalitu, podvody týkající se ekonomické situace, ke škodě věřitelů, vůči spotřebitelům, nekalou soutěž, klamavou reklama, trestné činy proti životnímu prostředí a mnoho jiných.

Jádro hospodářské kriminality tvoří trestné činy proti hospodářské soustavě, hospodářské kázní, měně a trestné činy daňové, ochranným známkám, autorskému právu, trestné činy korupční povahy a tzv. praní špinavých peněz, aj. (Novotný, Zapletal a kol., 2008).

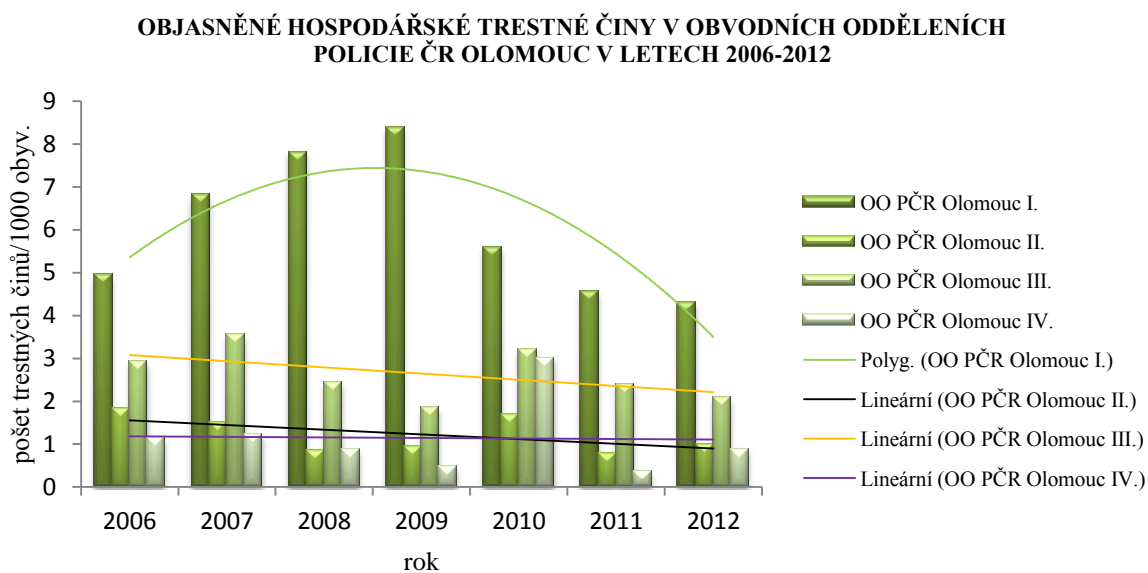
Ve všech pozorovaných letech je nejvyšší nápad hospodářské trestné činnosti lokalizovaný v centru města a části čtvrtě Lazce, první čtyři roky se značně zvyšuje a maximálních hodnot dosahuje roku 2009, ve kterém se blíží hranici 10 činů na 1000 obyvatel, v roce 2012 se nápad hospodářské trestné činnosti ustálil na osmi trestných činech na 1000 obyvatel, žijících v okrsku (obr. 13). Všechny ostatní policejní obvody Olomouce vykazují klesající tendenci sledovaného jevu. Vůbec nejnižší hodnoty eviduje OO PČR Olomouc IV. v letech 2008 a 2011, kdy na 1000 obyvatel okrsku připadal téměř jeden nápad trestného činu.

Obr. 13. Nápad hospodářských trestných činů za obvodní oddělení policie ČR Olomouc v letech 2006-2012

zdroj: Preventivně informační oddělení Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje, vlastní zpracování

Následující grafové znázornění objasněné hospodářské trestné činnosti (obr. 14) poukazuje v OO PČR Olomouc I. na nárůst do roku 2009, kde bylo objasněno 8,5 případů na 1000 obyvatel daného policejního okrsku, a na následný pokles v posledních třech letech. Snížení vyřešených činů v časovém úseku reflektují i zbývající obvodní oddělení policie ČR Olomouc. Vůbec nejméně uzavřených případů bylo evidováno v OO PČR Olomouc IV. v roce 2011.

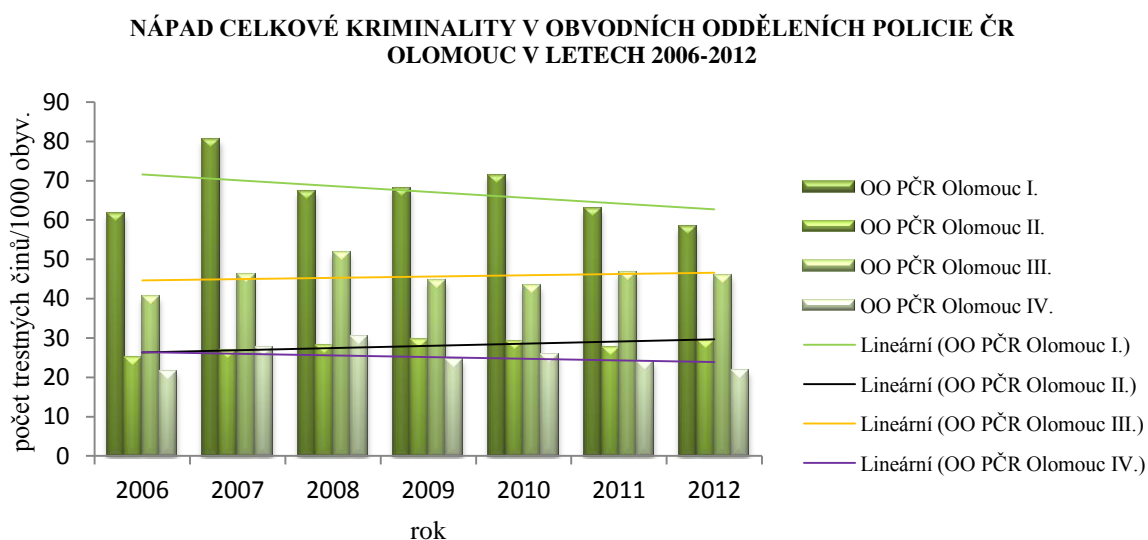

Obr. 14. Objasněné hospodářské trestné činy v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012

zdroj: Preventivně informační oddělení Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje, vlastní zpracování

4. 6. Celková kriminalita

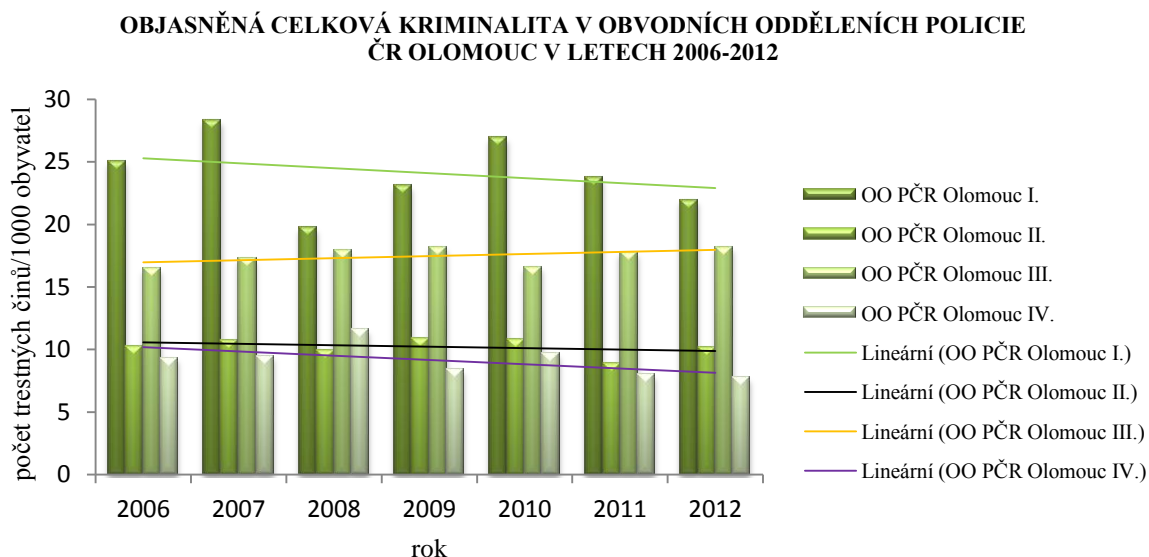
Trend nárůdu celkové kriminality za posledních sedm let (obr. 15) reflektuje mírný nárůst u OO PČR Olomouc II. a III., kromě obvodního oddělení Olomouc I., kde je zaznamenán mírný pokles. Nejvyšších hodnot dosahuje centrum města a část Lazců a následuje ho OO PČR Olomouc III. (Bělidla, Černovír, Hodolany, Holice, Chválkovice, Klášterní Hradisko, Nový Dvůr, Pavlovičky, Týneček, Obce: Bystrovany, Grygov, Hlušovice, Krčmaň, Majetín, Velký Týnec).

Obr. 15. Nápad celkové kriminality v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012

zdroj: Preventivně informační oddělení Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje, vlastní zpracování

V případě objasněné celkové kriminality v jednotlivých obvodních odděleních města (obr. 16) je zaznamenán pokles u OO PČR Olomouc I., II. a IV. Pouze OO PČR Olomouc III. eviduje během posledních sedmi let velmi pozvolný nárůst. Nejvíce vyřešených případů vykazuje centrum města a část Lazců, na opačném konci stupnice je OO PČR Olomouc IV.

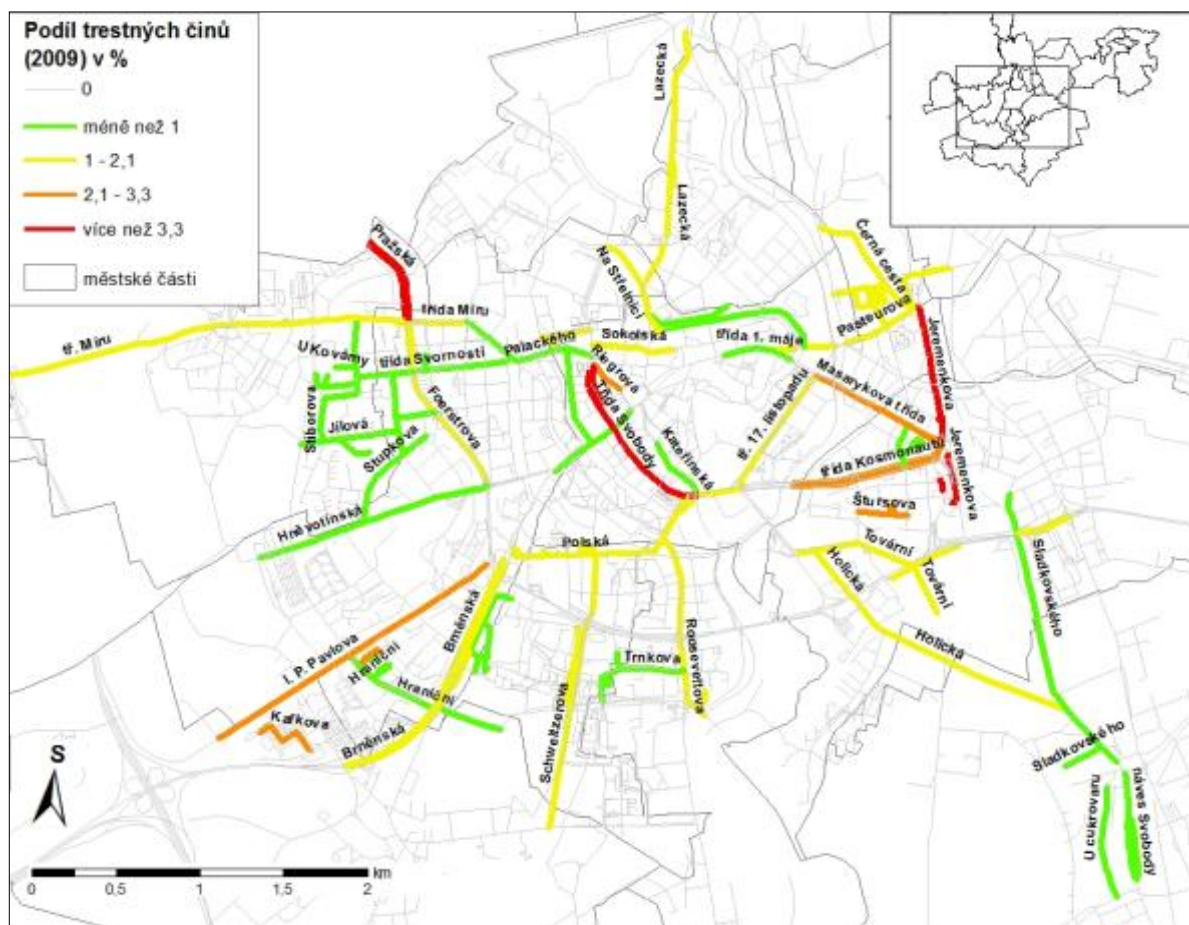
Obr. 16. Objasněná celková kriminalita v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012

zdroj: Preventivně informační oddělení Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje, vlastní zpracování

4.5. Prostorová diferenciacce kriminality dle uliční sítě

Následující obrázky uvádí podíly počtu zaznamenaných trestných činů na celkovou kriminalitu města za jednotlivé ulice během posledních tří let. Jsou v nich vyznačeny ulice, ve kterých bylo evidováno více než 20 trestných činů během jednotlivých let. Nejvyšších hodnot během sledovaných let dosahuje Třída Svobody, která se nachází na JV hranici historického jádra a tvoří tzv. okružní třídu, kde původně stály městské hradby. V průběhu sledovaného období v jejím případě neklesl nápad trestné činnosti pod 200 případů. Svoji četností činů následuje ulice Jeremenkova, na které je lokalizováno hlavní vlakové nádraží a kde bylo evidováno vůbec nejvíce trestných činů (2009 – 239 činů). Hranici 200 trestných činů překročila v roce 2009 i ulice Pražská, na které je vybudováno obchodní centrum Olomouc CITY. Čtvrtou ulicí, která je nejvíce postižena kriminalitou je Kafkova, v její blízkosti se nachází Obchodní centrum HANÁ a další velkometrážní obchody, casino Admiral a aquapark Olomouc. Hranici 100 trestných činů překročila i Třída Kosmonautů, která vede od hlavního vlakového nádraží

směrem k centru města, za poslední rok vzrostla kriminalita o celých 43 činů. V roce 2010 byl vysoký počet činů zaznamenán i na ulici Komenského, kde se ve sledovaných letech vyskytovalo velké množství barů s dlouhou otevírací dobou. Ulice, které ještě překročily 100 trestných činů za rok, jsou I. P. Pavlova, nacházející se v blízkosti OC HANÁ, Aquaparku a casina, dále Riegrova ulice vycházející z Horního náměstí, na které můžeme najít noční bary či diskotéku a také Holická ulice, v jejíž blízkosti jsou situovány velkometrážní obchody ale také jedna ze sociálně vyloučených lokalit.

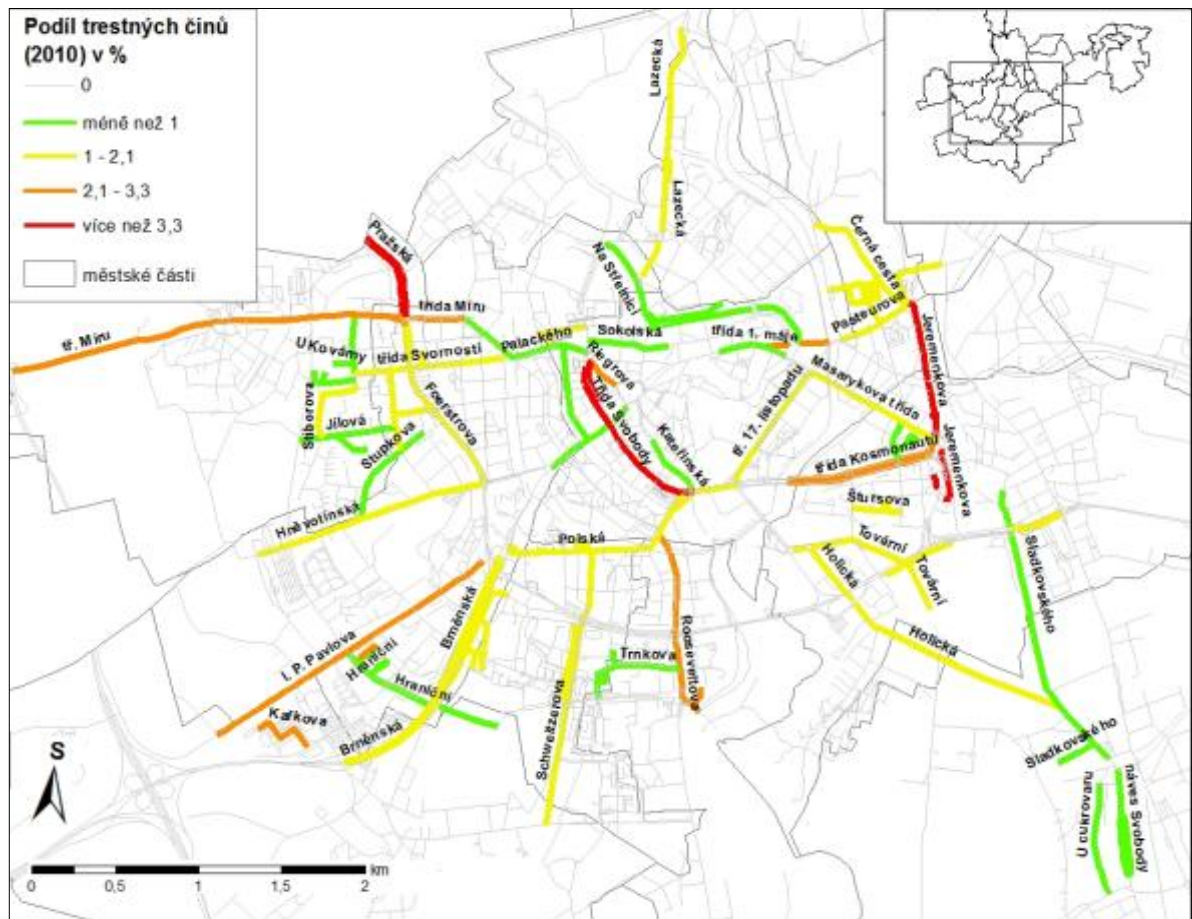

Obr. 17. Podíl trestných činů na celkový nápad trestných činů v Olomouci na případě ulic, kde kriminalita v roce 2009 přesáhla 20 trestných činů

zdroj: Plán preventivních aktivit města Olomouce na léta 2012 – 2015, vlastní zpracování.

V roce 2009 (obr. 17) byla nejvyšší kriminalita zaznamenaná na ulicích Třída Svobody, Jeremenkova a Pražská. Další ulice, ve kterých bylo zaznamenáno velké množství trestných činů, byly Masarykova třída a Třída Kosmonautů, vedoucí od hlavního vlakového nádraží do centra města. Štursova ulice také vykazuje vysokou frekvenci trestných činů, což je ovlivněno blízkostí velkometrážních obchodních komplexů, v případě ulic I.P.Pavlova

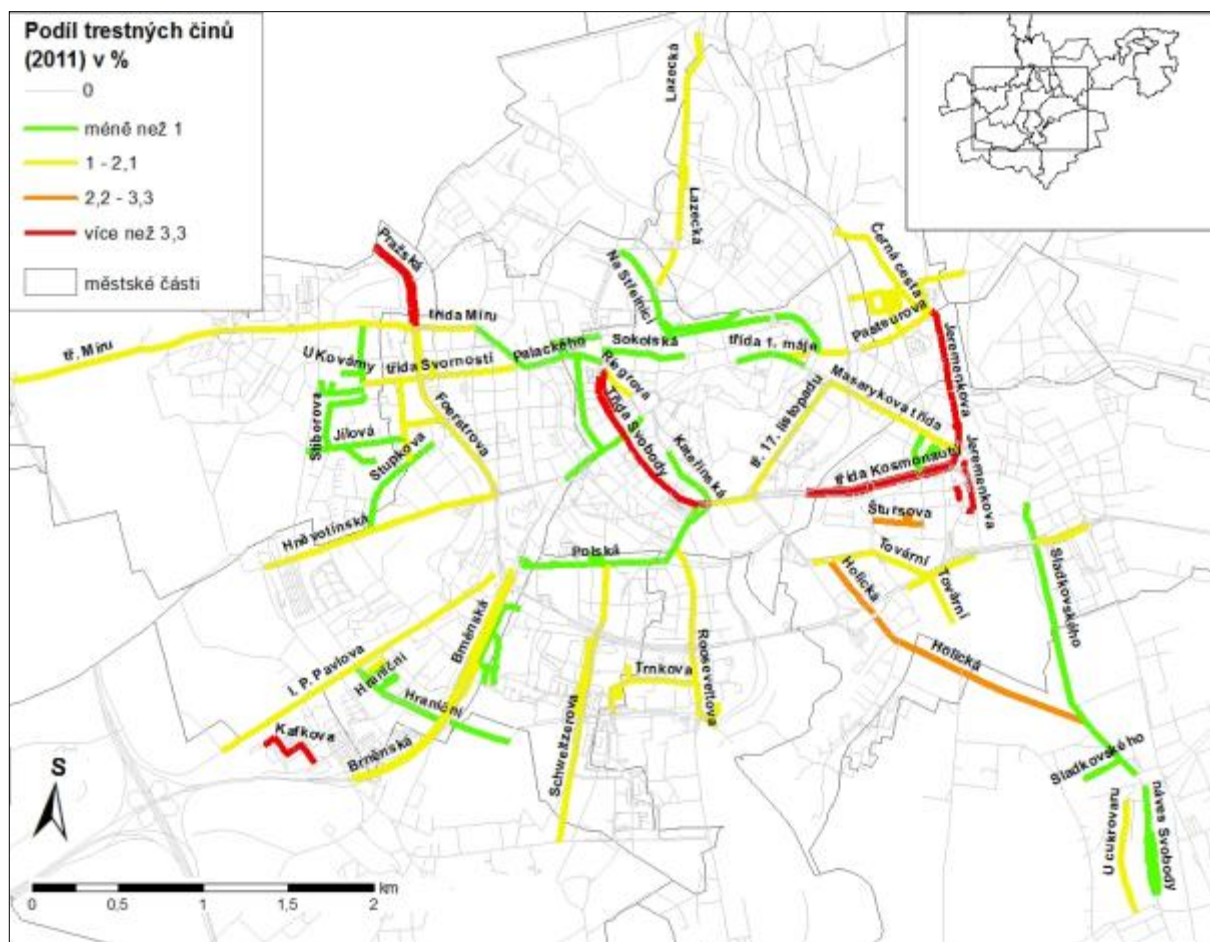
a Kafkova je taktéž vyšší počet trestných činů ovlivněn blízkostí obchodního centra Haná, aquaparku a Casina Admiral. V případě ulice Riegrova lze vyšší kriminalitu přisoudit centru města, přítomnosti nočních barů a heren a také diskotéce nacházející se v jejích hranicích.

Obr. 18. Podíl trestných činů na celkový nápad trestných činů v Olomouci na případě ulic, kde kriminalita v roce 2010 přesáhla 20 trestných činů

zdroj: Plán preventivních aktivit města Olomouce na léta 2012 – 2015, vlastní zpracování.

Následující rok (obr. 18) zůstává počet ulic s nejvyšší kriminalitou ve městě konstantní, avšak v druhém nejčtetnějším intervalu dochází k jistým změnám. Masarykova třída a Štursova zaznamenávají nižší počet trestných činů, než v roce předešlém, oproti tomu Třída Míru, Rooseveltova a ulice Komenského vykazují nárůst sledovaného jevu. V případě Třída Míru může mít značný vliv blízkost sídlišť či nedaleké obchodní centrum. V případě ulice Rooseveltova může blízkost obytné zóny sehrát podobnou roli.

Obr. 19. Podíl trestných činů na celkový nápad trestných činů v Olomouci na případech ulic, kde kriminalita v roce 2011 přesáhla 20 trestných činů

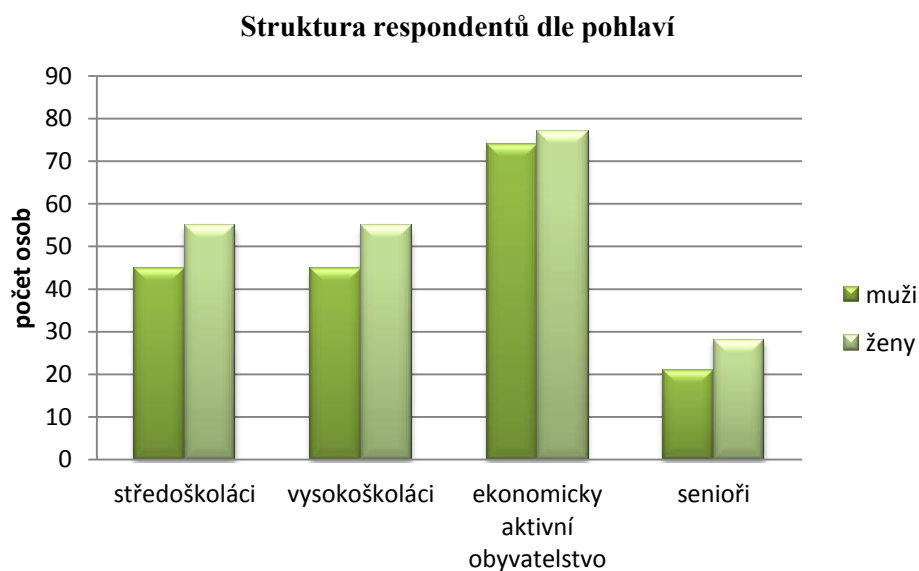
zdroj: Plán preventivních aktivit města Olomouce na léta 2012 – 2015, vlastní zpracování.

Poslední sledovaný rok (obr. 19) se zvýšil počet ulic s nejvyšším počtem trestných činů, přibyla ulice Kafkova a Třída Kosmonautů. Druhý nejčtetnější interval zastupují pouze dvě ulice a to Štursova, na které stojí velkometrážní obchody a ulice Holická, v jejíž blízkosti jsou situovány objekty firem či dnes již opuštěné průmyslové budovy, poblíž nalezneme i dvě sociálně vyloučené lokality města. U ostatních ulic, které se předchozí rok řadily do druhého nejčtetnějšího intervalu, se snížil počet trestných činů, tudíž spadají do intervalu, kde je počet trestných činů na celkový počet činů v rozmezí od 1 – 2,2 %. Jedná se o ulice I. P. Pavlova, Rooseveltova, Riegrova a Komenského a Třída Míru.

5. Vnímání kriminality a strachu z kriminality

5. 1. Struktura respondentů

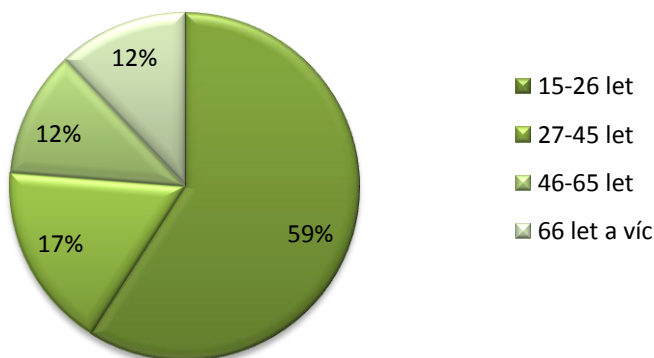
V úvodní části dotazníku respondenti odpovídali na identifikační údaje, tedy pohlaví, věk, vzdělání, ekonomickou aktivitu, bydliště a délku pobytu v Olomouci. Strukturu respondentů dle pohlaví charakterizuje obr. 20. V případě středoškoláků i vysokoškoláků vyplnili dotazníky z 55 % ženy a ze 45 % muži, ekonomicky aktivní obyvatelstvo zastupovalo 51 % žen a 49% mužů, poslední věkovou skupinu seniorů reflektovalo 57% žen a 43% mužů. Celkově se výzkumu k této diplomové práci zúčastnilo 54 % žen a 46 % mužů.

Obr. 20. Struktura respondentů dle pohlaví; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování

Kvůli výraznému zastoupení studentů na celkovém počtu dotazovaných spadá nejvíce respondentů do věkové kategorie 15 – 26 let, v procentuálním zastoupení tvoří 59 %. V následující skupině odpovědělo 69 obyvatel (17 %), v rozmezí 46 – 65 let poskytlo svůj názor na danou problematiku 47 (12 %) respondentů a poslední kategorií 66 a více let zastoupilo 48 (12 %) dotazovaných (obr. 21).

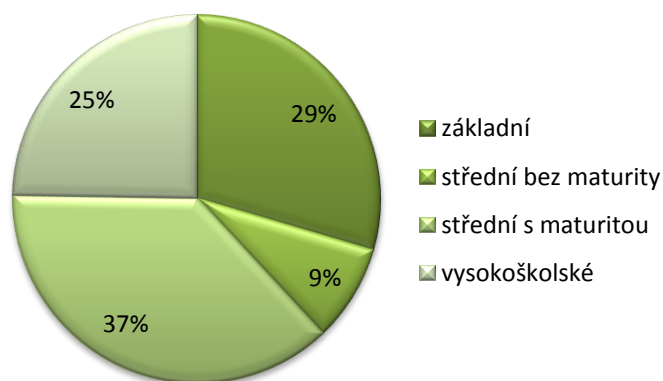
Struktura respondentů podle věku

Obr. 21. Struktura respondentů podle věku; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování

Vzdělanostní struktura respondentů (obr. 22) vypovídá, že nejvyšší počet dotazovaných má dokončené střední vzdělání s maturitou (37 %). Poté je nejvíce zastoupeno vzdělání základní 29 %, avšak nelze opomenout, že 100 dotazovaných respondentů jsou studenti středních škol, tudíž ještě nemají dokončené středoškolské vzdělání. Vysokoškolského vzdělání dosáhlo 99 dotazovaných (25%) a středního vzdělání bez maturity dosáhlo 34 dotazovaných (9 %).

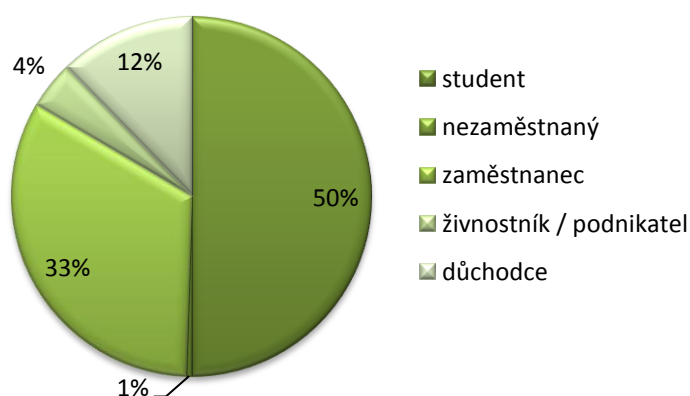
Struktura respondentů dle dokončeného vzdělání

Obr. 22. Struktura respondentů dle dokončeného vzdělání; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování

Následující otázka zjišťovala ekonomickou aktivitu dotazovaných osob (obr. 23), polovinu z nich tvořili studenti. Ekonomicky aktivní respondenti byli z 88 % zaměstnanci, z 11 % podnikatelé či živnostníci a 1 % osoby toho času bez zaměstnání. Poslední skupinu zastupovali dotazovaní ve starobním důchodu.

Ekonomická aktivita respondentů

Obrázek 23. Ekonomická aktivita respondentů; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování

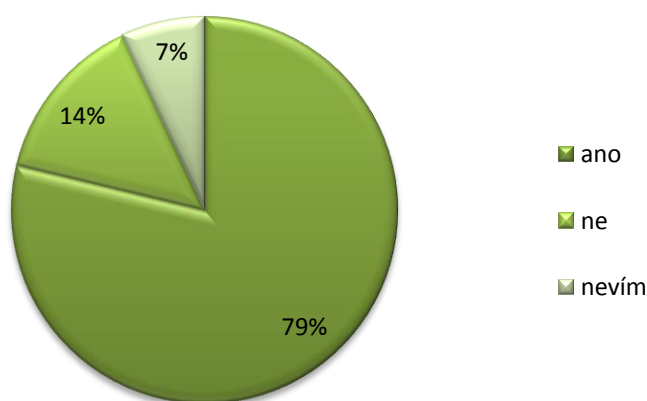
5. 2. Pocit bezpečnosti v okolí bydliště

Na otázku, zda se dotazované osoby cítí bezpečně v okolí svého bydliště (obr. 24), odpovědělo 79 % z nich kladně, oproti tomu 15 % se přiklonilo na opačnou stranu a uvedlo, že se necítí bezpečně. Zbývajících 7 % respondentů uvedlo, že neví, zda se v okolí svého bydliště cítí bezpečně.

Pokud bychom sledovali genderové rozdíly u jednotlivých skupin respondentů, zjistili bychom, že v okolí svého bydliště se ve stejném poměru cítí bezpečně muži i ženy. U středoškoláků, ekonomicky aktivních obyvatel a důchodců vnímají bezpečně své okolí častěji ženy, pouze v případě vysokoškoláků je tomu naopak. Předpokládáme, že tato skutečnost je ovlivněna tím, že areál Vysokoškolských kolejí, tedy bydliště vysokoškoláků, byl jednou z lokalit, kde respondenti pociťovali strach. Pokud bychom podobně sledovali strukturu respondentů, kteří se v okolí svého bydliště necítí bezpečně, došli bychom k faktu, že se s tímto problémem potýká více žen, resp. 64 %. Nejvíce se obávají vysokoškolačky, kde záporně odpovědělo 88 % žen, následovaly středoškolačky (70 %), důchodkyně (55 %) a v případě ekonomicky aktivních obyvatel jsou obavy mužů a žen vyrovnané.

Následující otázku zodpovídali pouze respondenti, kteří na předchozí dotaz uvedli, že se v okolí svého bydliště necítí bezpečně. Vyjadřovali se tedy k otázce: Pokud ne, co je příčinou, že se v okolí svého bydliště necítíte bezpečně? Hlavní důvody, které vytváří obavy o vlastní bezpečnost účastníků ankety, výzkum udává přítomnost Romské menšiny, osob bez domova či blízkost barů a heren. Dalšími zmiňovanými faktory byla osobní zkušenost s přepadením a okradením v okolí bydliště, přítomnost cizinců, blízkost ubytoven, skupiny fotbalových fanoušků, neonacistů, opilá mládež, nedostatečně osvětlené uličky, zvýšený silniční provoz, blízkost parku či pokus o přepadení.

Cítíte se bezpečně v okolí svého bydliště?

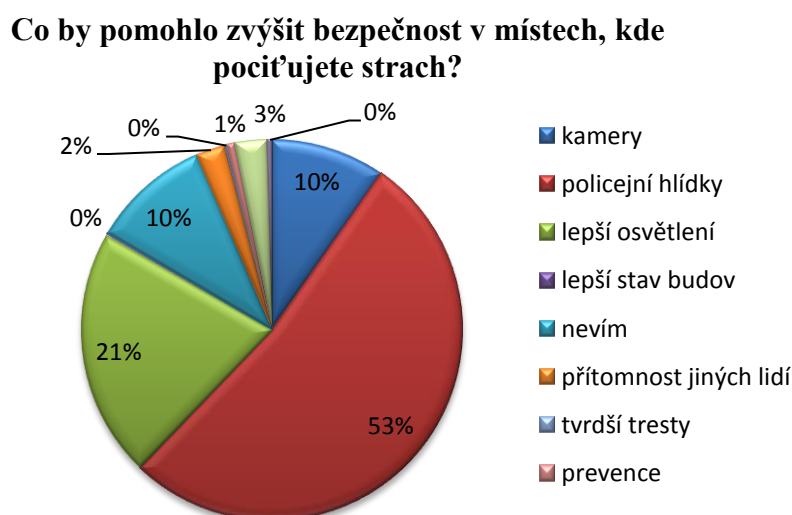

Obr. 24. Cítíte se bezpečně v okolí svého bydliště?; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování

Čtvrtá otázka dotazníku zněla: V jakých částech města podle Vás dochází nejčastěji k trestným činům (proč)?, nejfrekventovanější odpovědi napříč věkovými skupinami byly uváděny parky, posléze odlehlá místa, která však nebyla na příkladu města blíže specifikovaná. Centrum města se řadí dle respondentů na třetí pozici, následují nádraží, jak autobusové, tak i vlakové, další uváděná jsou sídliště, Romské čtvrtě, podchody, tmavé uličky, herny, bary, okolí hospod, areál VŠ kolejí, Nový Svět, Černá cesta, Povel, Tabulový Vrch, Nová Ulice, Klášterní Hradisko. Třiatřicet respondentů, což z celkového počtu oslovených představuje 8 %, uvádí, že neví, kde dochází nejčastěji ke kriminalitě a dle 6 % dotazovaných neexistují lokality, kde by byla trestná činnost vyšší, a zastávají názor, že příležitost k spáchání trestné činnosti je ve všech místech stejná.

5. 3. Opatření ke zvýšení bezpečnosti

Pátá otázka zjišťuje, jaká opatření by pomohla zvýšit bezpečí v místech (obr. 25), kde respondenti pociťují strach. Největší podíl, tedy 69 % všech dotazovaných respondentů uvedlo, že zvýšit bezpečí v místech, v nichž pociťují strach, by mohly policejní hlídky. Z 87 % se k tomuto možnému řešení přiklonilo ekonomicky aktivní obyvatelstvo, dále senioři (63 %), vysokoškoláci (62 %) a nakonec středoškoláci (52 %). Více než čtvrtina (28 %) účastníků dotazníkového šetření uvedla, že by se bezpečnost mohla zvýšit díky lepšímu osvětlení. Mezi ostatní uvedené ideje, které výzkum udává, patří přítomnost kamerového systému, lepší přehlednost, přítomnost jiných osob, zlepšení prevence, tvrdší tresty, lepší stav budov či zrušení heren. Třináct procent uvedlo, že neví, jak by se dal posílit pocit bezpečnosti v inkriminovaných místech.

Obr. 25. Co by pomohlo zvýšit bezpečnost v místech, kde pociťujete strach?; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování

5. 4. Problém chátrajících domů

Následující otázka se zabývá problematikou chátrajících domů, tedy: Jaký problém pro Vás znamenají městské části, které tvoří chátrající domy s neupraveným okolím?. Pro třicet sedm procent tyto domy nepředstavují žádný problém. Patnáct procent dotazovaných se domnívá, že tyto objekty přitahují pozornost Romské menšiny, čtrnáct procent je má spjato s koncentrací lidí bez domova. Pro třináct procent jsou chátrající objekty hrozbou především pro chodce, avšak tato odpověď byla ovlivněna nedávnou událostí (říjen, 2011), kdy se v centru města Olomouce

zřítla část domu a usmrtila procházející ženu. Je nutné podotknout, že v tomto případě se nejednalo o chátrající dům. K dalším předkládaným obavám vztahujícím se k objektům, o které se příliš nepečuje, respondenti uvedli: koncentrace narkomanů a squatterů, kriminality, vandalismu, ale také špatný estetický dojem, někteří dotazovaní odpověděli, že na ně tyto objekty působí nepříjemně, strašidelně či nebezpečně. Pět procent z nich poznamenává, že neví, jak na ně tyto objekty působí.

5. 5. Vnímání parků města a odpočinkových míst

Otázky číslo sedm a osm zjišťují, co pro obyvatele města, představují městské parky a odpočinková místa ve dne a v noci. V případě denní doby se téměř všichni respondenti (92 %) vyjádřili kladně, ať již odpověď zněla, že se cítí bezpečně, dobře, pozitivně, příjemně. Zbývající účastníci ankety uvedli, že se v parcích necítí příliš dobře (2 %), na dvě procenta dotazovaných působí parky odpudivě a pro další dvě procenta představuje největší problém přítomnost bezdomovců a narkomanů. Dvaadvacet procent seniorů se parkům z blíže neuvedeného důvodu během dne vyhýbá. Hlubší analýza prokázala, že užívání parků během dne bezpečně a pozitivně vnímá více žen a to v případě dvou skupin, tedy středoškoláků (52 %) a seniorů (58 %). Ve zbývajících kategoriích převažuje kladný vztah u mužů, ve stejném procentuálním zastoupení 51 %. Respondenty, na které působí nebezpečně a odpudivě anebo kteří se parkům vyhýbají, tvoří především ženy (5 %). Pokud tyto hodnoty porovnáme s názory všech žen dané skupiny, tak u středoškolaček se parkům vyhýbá 5 % žen, mezi ekonomicky aktivními ženami 10 % a mezi seniorkami 26 %. U vysokoškolaček nebyla negativní odpověď uvedena.

V případě vnímání městských parků (obr. 26) a odpočinkových míst v nočních hodinách je škála pocitů rozmanitější. Napříč všemi kategoriemi byl pro 40 % účastníků šetření nejčastější odpovědí pocit nebezpečí navozený nočními parky, 33 % respondentů uvedlo, že se těmito lokalitám v noci raději vyhýbá. Další negativní reakce, které byly v dotaznících uvedeny, způsobují v respondentech pocity stísněnosti, deprese, snížení pocitu bezpečí, na jiné působí temně, špatně, pro některé je přítěží přítomnost vyloučených skupin společnosti. Pouze procento dotazovaných uvedlo, že v přítomnosti jiné osoby se v parcích cítí bezpečně. Pozitivně vnímá městské parky 20 % účastníků ankety, uvedli, že se v parcích v noci cítí bezpečně, dobře, přirozeně, normálně či příjemně. Po srovnání jednotlivých skupin dle pohlaví, jsme dospěli k závěru, že noční parky vnímají z pohledu bezpečí kladně především muži a to téměř ve všech kategoriích, kromě seniorů. Nejnižší podíl (58 % chlapců) je zastoupen v případě středoškoláků. Kladně parky ve skupině vysokoškoláků vnímá 83 % mužů a 17 % žen, obdobně je to u ekonomicky aktivního obyvatelstva, muže zastupuje 82 % a ženy 18 %. U seniorů takové

srovnání nelze uskutečnit, protože ani jeden z respondentů nevedl, že se v parcích po setmění cítí bezpečně. Abychom měli lepší představu, jaký podíl respondentů vnímá parky v noční dobu bezpečně, dali jsme data do poměru s celkovým počtem respondentů (dle pohlaví). V případě genderového rozdělení tedy parky pozitivně vnímá 26 % mužů a pouhým 7 % žen. Pouze tři ze všech dotazovaných odpověděli, že neví, jak se cítí v parcích v nočních hodinách.

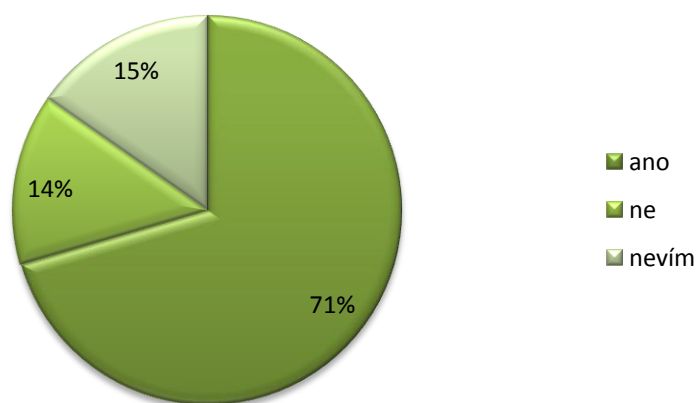
Obr. 26. Rudolfova alej, Smetanovy Sady, zdroj: archiv autorky

5. 6. Pocit bezpečí v rámci města

Další otázka zjišťuje pocit bezpečí v rámci celého města Olomouce (obr. 27). Sedmdesát jedna procent dotazovaných odpovědělo, že se cítí bezpečně v rámci svého města, čtrnáct procent se přiklonilo na opačnou stranu a vyjádřilo se negativně. Zbývajících patnáct procent respondentů odpovědělo, že neví, zda se v Olomouci cítí bezpečně. Detailnější pohled do jednotlivých skupin respondentů ukazuje, značné rozdíly nejen mezi pohlavími. V případě středoškoláků se v rámci města cítí bezpečně pouze 54 % účastníků dotazníkového šetření. Kladně se vyjádřilo 26 % chlapců a 28 % dívek. Bezpečně se necítí 9 % chlapců a 16 % dívek. Zbývajících 20 % uvedlo, že neví, zda se v rámci města Olomouc cítí bezpečně. Takto odpovědělo 10 % dívek i chlapců. Pro 90 % vysokoškoláků v Olomouci převládá pocit bezpečí, vyjádřilo se takto 49 %

mužů a 41 % žen. Ohroženě se cítí pouze 1 % mužů a 6 % žen. Zbylá 3 procenta uvedla, že neví, jak bezpečně se ve městě cítí. I u ekonomicky aktivního obyvatelstva převažuje pocit bezpečí, alespoň tedy pro 36 % mužů a 39 % žen, 8 % se přiklonilo k názoru, že se v Olomouci bezpečně necítí, zde však docházíme k překvapivému zjištění, protože pro tuto skupinu obyvatel je charakteristický vyšší podíl (5 %) mužů, než žen (3 %). V poslední skupině osob, které jsou již ve starobním důchodu, vnímá Olomouc, jako bezpečné místo 22 % mužů a 24 % žen. Ostatní respondenti se přiklonili ve stejném poměru ke zbylým odpovědím (10 % muži, 16 % ženy).

Cítíte se bezpečně v rámci města Olomouc?

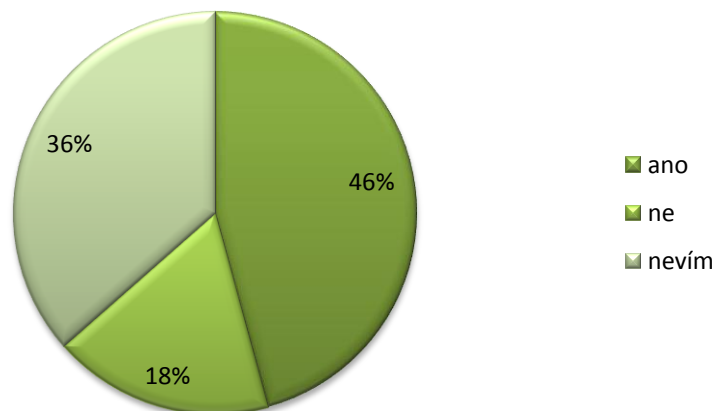
Obr. 27. Cítíte se bezpečně v rámci města Olomouc?; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování

Následující otázku zodpovídala pouze ta část respondentů, která uvedla, že se v Olomouci bezpečně necítí. Téměř polovina z nich (46 %) uvedla, že pocit bezpečí nemají kvůli Romské komunitě, třiatdvacet procent odpovědělo, že vliv na pocit bezpečí ve městě mají bezdomovci, nejčastěji se tato odpověď objevila u vysokoškoláků, což může být způsobeno častým pobýváním a scházením se osob bez domova v blízkosti areálu vysokoškolských kolejí. Třetí pozici zaujala vysoká kriminalita obecně. Většina odpovědí, které se v dotaznících objevila, poukazuje na fakt, že pocit bezpečí narušuje přítomnost jiných osob, ať jsou to bezdomovci, Romové, osoby pod vlivem drog či alkoholu, podivná individua, opilá mládež, neonacisté, tak fotbaloví fanoušci anebo cizinci. Jiné odpovědi odkazovaly na již zmíněnou vysokou kriminalitu, hustý silniční provoz, nebezpečné přechody pro chodce, přepadení, pohřešování, znásilnění, či krádeže a násilí.

5. 7. Společné znaky míst strachu

Na otázku zda místa strachu vykazují společné prvky či znaky (obr. 28), odpovědělo 47 % všech dotazovaných, že dle jejich názoru mají tyto lokality společné rysy, opačný názor zastává 18 % a zbylých 35 % neví, zda lze určit společné znaky v těchto prostorech.

Vykazují podle Vás místa strachu společné prvky, znaky?

Obr. 28. Vykazují podle Vás místa strachu společné prvky, znaky?; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování

Ti, kteří odpověděli, že místa strachu vykazují společné rysy a znaky nejčastěji uvedli, že jsou to málo frekventované lokality, pro jiné představují slabě osvětlená či tmavá místa, další názor zastává přítomnost Romů či bezdomovců. Dotazníky však zaznamenaly další charakteristiky, kterými jsou anonymita, příliš či naopak málo lidí, opilá mládež, okolí barů a heren, neupravené okolí, parky, podchody, podivná individua a úzké uličky.

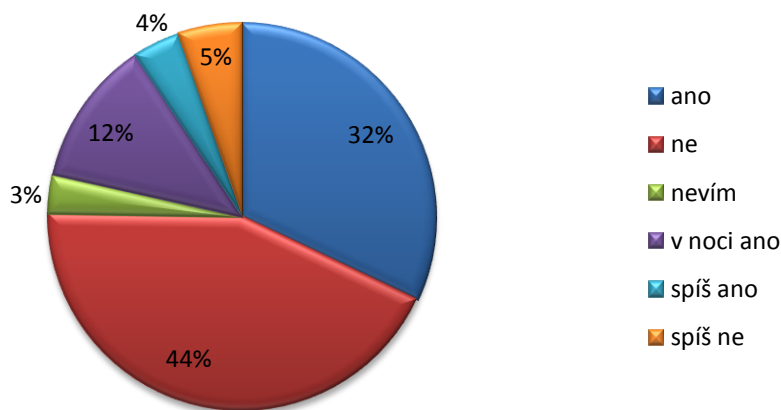
5. 8. Obavy z přepadení

Další otázka se zabývá obavami z přepadení v rámci Olomouce (obr. 29), největší strach z přepadení mají senioři, kde celých 57 % odpovědělo kladně, dle pohlaví jsou pozorovatelné značné rozdíly, přepadení se obává 75 % všech žen v této kategorii a 33 % mužů. S 51 % se přepadení bojí i středoškoláci, tedy 38 % chlapců a 62 % dívek, v případě ekonomicky aktivního obyvatelstva má tyto obavy 22 %, genderově 19 % mužů a 24 % žen, nejnižší obavy

mají vysokoškoláci a to pouhých 16 % (4 % mužů a 25 % žen). V případě všech účastníků ankety se přepadení bojí 32 % a 44 % naopak obavy z přepadení nemá. Podrobnější analýza ukazuje, že nejméně se přepadení bojí vysokoškoláci, zejména muži (73 %), stejný názor v této kategorii zastává 24 % žen. Ekonomicky aktivní muži mají stejný pohled na situaci z 63 % a ženy z 36 %. Mládež navštěvující střední školy zastává tentýž názor z 30 % (44 % chlapců, 18 % dívek). Čtyřicet procent mužů ve starobním důchodu se přepadení neobává, v případě žen v této kategorii tomu tak je u 14 %.

Zbylí respondenti se přiklonili k ne zcela jednoznačným odpovědím, tedy 4 % z nich odpovědělo spíš ano, 5 % spíš ne, 3 % neví. Poslední kategorií je obava z přepadení, ale pouze v nočních hodinách. Obavy z přepadení v nočních hodinách zdůraznilo 16 % (5 % mužů, 25 % žen) ekonomicky aktivních obyvatel, za nimi takto odpovědělo 15 % středoškoláků (16 % chlapců, 62 %), v případě vysokoškoláků tuto odpověď zastoupilo 7 % dotazovaných (8 % mužů, 11 dívek) a nejméně se přepadení v noci obávají senioři, kde se k tomuto postoji přiklonilo 6 % (10 % mužů, 4 % žen).

Obáváte se přepadení v rámci města Olomouc?

Obr. 29. Obáváte se přepadení v rámci města Olomouc?; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování

5. 9. Zkušenost s trestným činem

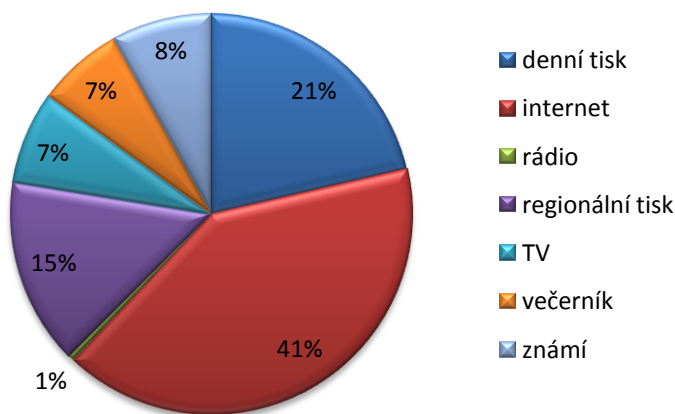
Na otázku, zda se respondenti setkali s trestným činem ať osobně či v rámci své rodiny zodpovědělo 43 % pozitivně a zbylých 57 % negativně. Nejvíce zkušeností se spáchaným trestným činem mají v rodině či z vlastní zkušenosti bylo zaznamenáno u ekonomicky aktivních

obyvatel (54 %), druhou nejčetnější skupinou jsou středoškoláci (40 %), z vysokoškoláků odpovědělo kladně 37 % a nejmenší zkušenost mají senioři s 29 %. Následovala otázka, která se tedy týkala pouze těch, co odpověděli kladně. Nejčastěji uváděným trestným činem byla krádež, avšak zde je nutno zmínit, že není zcela zřejmé, zda respondenti rozlišují rozdíl mezi krádeží a loupeží, tak jak je uvedeno v zákoně. Druhým nejfrekventovanějším činem, se kterým se dotazovaní setkali, je přepadení, které zmínili v 29 %, třetím nejčastěji zmiňovaným je vandalismus. V pořadí dle četnosti a procentuálního zastoupení uvedeným respondenty byly dále zjištěny trestné činy vloupání, exhibicionismus, vražda, napadení, podvod, pokus o znásilnění, ublížení na zdraví, vydírání a znásilnění.

Následující dvě otázky se ptají na tutéž problematiku, jako předešlé, avšak již to není pouze v rámci rodiny ale mezi známými a přáteli. Kladně se vyjádřilo 54 % všech respondentů, negativně 46 %. Nejfrekventovanější odpovědi byly opět loupež, přepadení a vandalismus. Další trestné činy, se kterými se respondenti setkali, jsou znásilnění, ublížení na zdraví, pokus o znásilnění, podvod, vražda, sexuální obtěžování a internetová kriminalita.

V případě zjišťování zdrojů, ze kterých se respondenti dozvídají o trestné činnosti ve městě (obr. 30), dominují internetové zdroje (41 %), denní tisk (21 %) a regionální tisk (15 %), což dohromady představuje 77 %. O zbylých 23 % se dělí mezi známé a kamarády dotazovaných (8 %), televizi (7 %), večerník (7 %) a rádio (1 %).

Z jakých zdrojů se dovídáte o trestné činnosti v Olomouci?

Obr. 30. Z jakých zdrojů se dovídáte o trestné činnosti v Olomouci?; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování

5. 9. Pocity respondentů u nastíněných situací

Následující čtyři otázky zjišťují chování a pocity respondentů u nastíněných situací. První otázka z této série tedy zněla: Pociťujete strach či nepříjemný pocit, když na ulici potkáte člověka bez domova, který po Vás něco vyžaduje? (např. peníze). Pro větší polovinu, tedy pro 53 % všech dotazovaných tato situace vyvolává pocit strachu, oproti tomu pro 37 % z nich tato strojená situace nepředstavuje žádný problém. Největší obavy tato chvíle vyvolává u seniorů - 71 % (81 % muži, 75 % ženy), pro 69 % ekonomicky aktivních obyvatel (73 % muži a 70 % ženy). Tento okamžik evokuje strach u 55 % středoškoláků (24 % chlapci, 38 % dívky) i vysokoškoláků (53 % muži, ženy 58 %). Zbylí respondenti napříč věkovými kategoriemi vyjádřili jiným způsobem, že jim tato situace není příjemná a vyvolává v nich odpor, v některých jedincích tento okamžik vyvolává pocit lítosti, takováto reakce se však objevila z 10 % pouze u ekonomicky aktivních žen.

Druhá otázka zjišťovala, zda se respondenti cítí bezpečně, když na ulici po sobě vulgárně a velmi hlasitě pokřikují jiné osoby? Opět pro více než polovinu z dotazovaných (58 %) je tato situace nepříjemná a necítí se bezpečně v danou chvíli, 33 % účastníků ankety toto chování nezpůsobuje žádný problém, zbylá 4 % respondentů se vyjádřila tak, že v nich evokuje pocit nepříjemnosti anebo neví, jak se cítí během této situace. Nejčastěji se v těchto chvílích obávají středoškoláci, kteří ze 72 % uvedli, že se necítí bezpečně, druhou skupinou, v nichž nastíněná situace evokuje strach, jsou senioři (70 %), s 64 % následují vysokoškoláci a nakonec ekonomicky aktivní obyvatelstvo s podílem 55 %. Pokud bychom na daný problém nahlíželi z pohledu jednotlivých pohlaví, zjistíme, že 48 % se cítí bezpečně v nastíněném okamžiku. Tento pohled na danou situaci zastává 29 % středoškoláků oproti tomu pouze 16 % dívek, 58 % vysokoškoláků, zato vysokoškolaček jenom 16 %, ekonomicky aktivních mužů 54 %, oproti tomu ani jedna žena neodpověděla, že se v takovémto okamžiku cítí bezpečně. Stejně tak se cítí bezpečně 48 % mužů v důchodu a 18 % seniorek. Z těchto výsledků tedy vyplývá, že v ženách, napříč věkovými skupinami, takové situace evokují častěji strach.

Další otázka se snažila zjistit, jaký problém pro respondenty představují opilí lidé či osoby pod vlivem drog na ulicích. Tato situace znamená pro 57 % všech dotazovaných značný problém, genderové rozdíly v případě mužů reflektují zastoupení čtyřiačtyřiceti procenty, u žen hranice dosahuje dvaasedmdesáti procent, několik dalších respondentů použilo pouze jiná slova, ale význam a vnímání dané situace je téměř totožný, uvedli tedy, že tato situace v nich evokuje nebezpečí, pro jiné je to nepříjemná situace, pouze v případě, že jsou středem zájmu. Někteří ji řeší tak, že přejdou na druhou stranu či se jim vyhýbají, tento názor zastává 13 % ze všech dotazovaných. Pokud bychom vyhýbavé chování sledovali v úrovni pohlaví, bude zastoupeno

z 10 % ženami a z 8 % muži. Pro 10 % respondentů tato situace nepředstavuje žádný problém, nejčastěji tato odpověď byla zastoupena vysokoškoláky (muži) a to ze 42 %, pro zbylé účastníky výzkumu je to pouze malý či středně velký problém.

V následující otázce respondenti reagovali na skutečnost, zda se setkali s rasově motivovanými útoky. Šedesát sedm procent se vyjádřilo záporně a zbývajících 33 % má zkušenost s rasově motivovaným útokem. Nejčastěji se s rasovými útoky setkali středoškoláci, kteří se ze 47 % vyjádřili pozitivně.

5. 10. Chování obyvatel v prostoru při volbě trasy ke stanovenému cíli

Příští otázky se zaměřují na chování obyvatel v prostoru při volbě trasy ke stanovenému cíli v denní a noční dobu. První z nich zní: Je rozdíl ve volbě Vaší trasy k určenému místu v denní či noční dobu?, 59 % ze všech dotazovaných odpovědělo kladně, 39 % se ztotožnilo s názorem opačným a zbylá 2 procenta se vyslovila k odpovědi spíše ne. Největší rozdíl je zaznamenán u seniorů (73 %), následuje ekonomicky aktivní obyvatelstvo (62 %), dále středoškoláci (55 %) a nakonec vysokoškoláci, kde je změna v trase u poloviny z nich. Navazující otázka zněla: Pokud jdete sami, zvolíte nejkratší cestu k cíli anebo takovou, která je podle Vás bezpečnější?, pro 56 % respondentů je významnější pocit bezpečí, naopak nejkratší cestu k cíli volí 37 % dotazovaných. Zbývajících 7 % oslovených zastává názor, že záleží na denní resp. noční hodině, ve dne volí nejkratší a v noci nejbezpečnější trasu, po níž se pohybují. Hlubší analýza odkrývá chování jedinců v prostoru dle jednotlivých skupin. Ve všech kategoriích volí bezpečnější trasu častěji ženy. U dívek, které navštěvují střední školy, se pro ni rozhodují z 62 % (ze 44 % chlapci), vysokoškolačky z 58 % (z 20 % muži), ekonomicky aktivní ženy dokonce z 86 % (ze 45 % muži) a ženy v důchodu z dvaatřiceti procent (z 57 % muži). Naopak nejkratší cesta k vytyčenému cíli je doménou spíše mužů. Středoškoláci se přiklonili k této variantě ze 44 % (dívky z 22 %), vysokoškoláci ji vybrali z 86 % (ženy z 13 %), ekonomicky aktivní muži z 55 % oproti tomu ženy ze 14 %. Muži ve starobním důchodu ji uvedli ze 43 % a ženy této skupiny v 32 %. V závislosti na denní, resp. noční hodině rozdělují výběr trasy vedoucí k cíli středoškoláci (chlapci 11 %, dívky 16 %) a vysokoškoláci (muži 4 % a ženy 18 %).

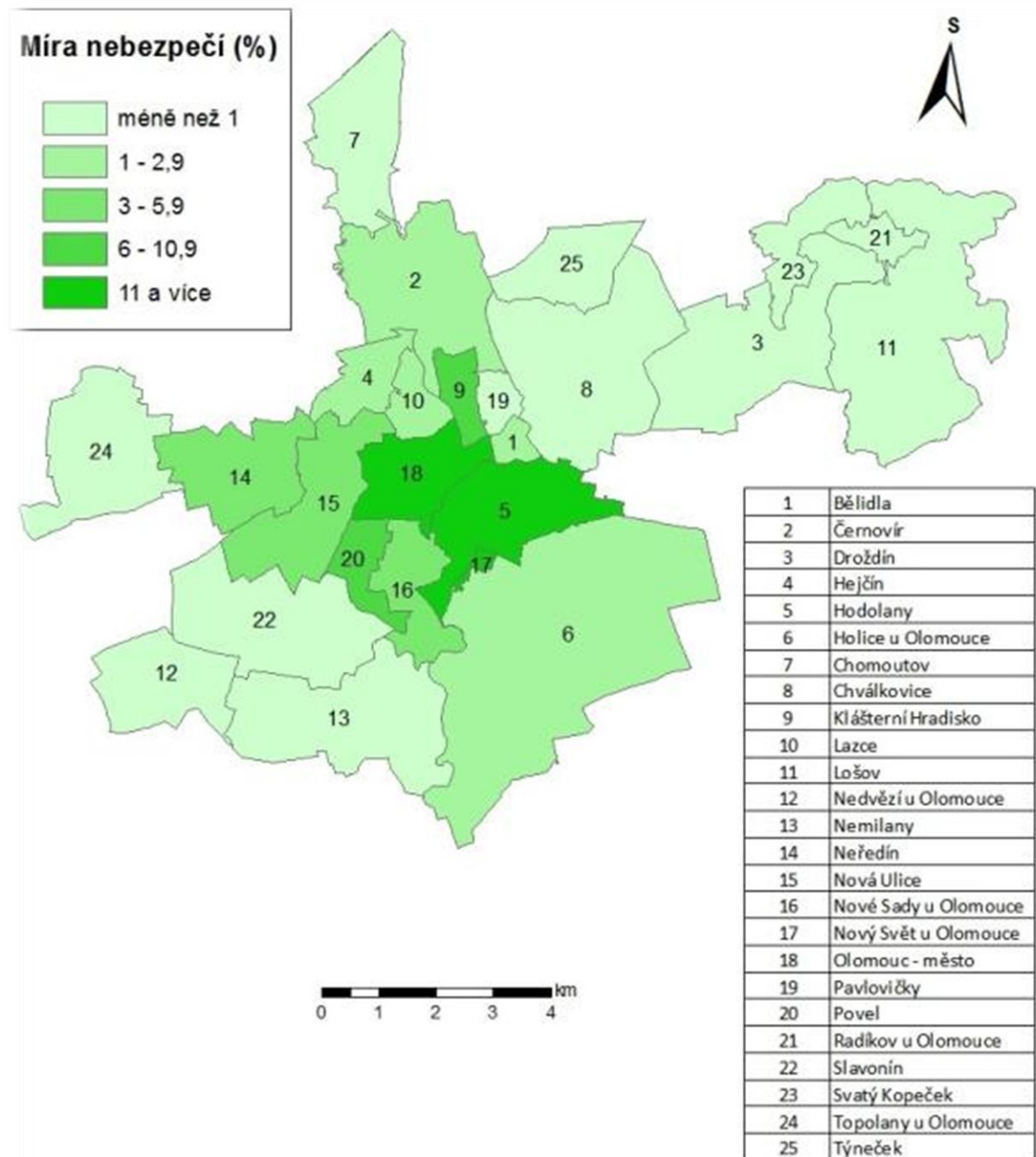
5. 11. Spokojenost s výkonem práce policie

Na otázku, zda jsou respondenti spokojeni s výkonem práce policie, kladně odpověděla čtvrtina (25 %) respondentů, svoji nespokojenost projevilo 38 % účastníků a 37 % nedokáže posoudit, zda jsou či nejsou spokojeni. Největší nespokojenost se projevila u ekonomicky aktivních obyvatel (46 %), dále u středoškoláků (39 %), seniorů (35 %) a nakonec vysokoškoláků (30 %). Jednapadesát procent dotazovaných, jež vyjádřilo svoji nevoli, shledává hlavní problém v úrovni prováděné práce, poukazují na nutnost zvýšení její kvality. Častou odpovědí bylo, že nejsou příliš vidět v ulicích města, resp. v pozdních večerních či nočních hodinách, což představuje problém pro 19 % nespokojených respondentů. Mezi uváděné výtky spadá i laxní přístup, zvýšený zájem pouze o parkování, nedostatečně rychlá reakce a všeobecná nedůvěra v policejní sbor. Skepsi vůči jejich práci ovlivňují i názory, že členů policejního sboru je málo či že nemají dostatek pravomocí.

Spokojenost obyvatel, pobývajících v Olomouci, s tím, jak často vídají v ulicích členy policejního sboru, se odráží u 42 % dotazovaných, kteří se vyjádřili kladně. Stejně tak velký podíl vyjádřilo nevoli a zbylých 7 % se vyjádřilo nepříliš určitě, tedy spíš ano (2 %), spíš ne (4,5 %), 0,5 % odpovědělo, že během dne jsou spokojeni, ale v noci vůbec. Posledních 9 % nedokáže posoudit danou situaci. Poslední otázka týkající se spokojenosti s prací policie zjišťuje názor oslovených, zda reaguje policie na výzvy o pomoc dostatečně rychle. Nejfrekventovanější odpovědí bylo, že dotazovaní nemají přímou zkušenost, tudíž nemohou posoudit (46 %), čtyřadvacet procent se vyjádřilo pozitivně, 23 % není spokojeno, a zbylých 7 % se přiklonilo k odpovědi spíš ano (4 %), spíš ne (3 %).

5. 12. Oblasti města dle pocitu strachu

Poslední úlohou respondentů bylo, zakroužkovat do přiložené mapy lokality či oblasti města, ve kterých pociťují strach. Následující obr. 31 odráží společné obavy z městských částí všech skupin zkoumaného vzorku obyvatel města. Za jednotlivé skupiny jsou mapové výstupy uvedeny v poslední části práce (středoškoláci – příloha A, vysokoškoláci - příloha B, ekonomicky aktivní obyvatelstvo – příloha C a senioři – příloha D).

Obr. 31. Městské části strachu z pohledu všech respondentů, vlastní dotazníkové šetření, zpracování

V případě všech skupin respondentů dotazníkové šetření prokázalo, že nejvyšší obavy mají v městských částech Olomouc – město, Hodolany a Nový Svět u Olomouce. V případě městské části Olomouc - město je dle četností trestných činů evidovaných Policií ČR nejproblematičtější Tř. Svobody, což se v případě místa strachu respondentů shoduje. Zejména část zvaná Tržnice (obr. 32, 33) nevzbuzuje přílišnou důvěru, často zde pobývají podivná individua, shlukují se zde nepřizpůsobiví občané a několik kiosků prodávajících nejen potraviny ale i alkohol k vyřešení tohoto problémového místa příliš nepřispívá.

Obr. 32. Tržnice Olomouc 1, zdroj: archiv autorky

Obr. 33. Tržnice Olomouc 2, zdroj: archiv autorky

Není to ovšem pouze vliv Tržnice, kvůli kterému vyšlo nejhůře centrum města. Zahrnuje v sobě i tzv. parkový okruh, kdy respondenti často označili právě tuto městskou zeleň za místa strachu a obav, na městský okruh parků navazuje v místě Bezručových sadů (obr. 34, 35) nábřeží Přemyslovců (obr. 36), další obávané místo z pohledu respondentů, které má podobný charakter, jako zmiňované parky, je však doplněný blokovou zástavbou. Vystihuje ho slabé osvětlení, stinná zákoutí s množstvím neupravených keřů.

Obr. 34. Bezručovy Sady 1, zdroj: archiv autorky

Obr. 35. Bezručovy Sady, zdroj: archiv autorky

Obr. 36. Nábřeží Přemyslovců, zdroj: archiv autorky

Další lokalita, která byla především mezi respondenty studujícími na Univerzitě Palackého hojně značena, je areál vysokoškolských kolejí na ulici Šmeralova (obr. 37), ležící poblíž Třídy 17. listopadu. Nejčastějším důvodem obav je pobyt bezdomovců a nepřizpůsobivých osob v blízkosti či vně areálu. V neposlední řadě obavy u respondentů vyvolává centrum města, tedy Horní, Dolní a Žerotínovo náměstí, což je ovlivněno přítomností barů, heren, skupinek nepřizpůsobivých osob aj. Dle statistik Policie ČR bývá zvýšená kriminalita i v ulici Riegrova, která vychází z Horního náměstí směrem na náměstí Národních hrdinů, avšak respondenti tuto lokalitu, jako nebezpečnou nepovažují.

Obr. 37. Areál VŠ koleji Šmeralova, zdroj: archiv autorky

Stejně tak problematickou městskou částí jsou Hodolany. V jejich případě se místa strachu nabízí, na území této městské části se nachází Hlavní vlakové nádraží Olomouc (obr. 38) a Autobusové nádraží Olomouc, což jsou místa, která byla označena převážnou částí respondentů. Tyto obavy také korespondují se zaznamenanými činy dle jednotlivých ulic Policie ČR.

Obr. 38. Přednádraží Hlavního vlakového nádraží, zdroj: archiv autorky

Stejná situace je v případě Tř. Kosmonautů (obr. 39), dotazovaní občané značovali okolí autobusové zastávky (Kosmonautů) s přilehlým supermarketem Albert (obr. 40), kde se velmi často setkávají a pobývají bezdomovci a lidé pod vlivem alkoholu či jiných drog.

Obr. 39. Třída Kosmonautů, zdroj: archiv autorky

Obr. 40. Třída Kosmonautů, okolí zastávky Kosmonautů, zdroj: archiv autorky

Další problematickou lokalitou je ulice Štursova (obr. 41) a její okolí, kde je lokalizováno několik velkometrážních obchodů a nákupní dům Kaufland, taktéž častým útočištěm osob bez domova či pod vlivem psychotropních látek.

Obr. 41. Štursova ulice (nákupní dům Kaufland), zdroj: archiv autorky

Poslední uváděnou částí je okolí ulice Přichystalova (obr. 42), na které se nachází jedna z vyloučených lokalit města.

Obr. 42. Přichystalova ulice, zdroj: archiv autorky

Nový Svět u Olomouce je dle dotazníkového šetření třetí nejproblémovější městskou částí Olomouce. Především kvůli vyloučené lokalitě na ulici Holická, taktéž vyšší koncentrací Romského obyvatelstva.

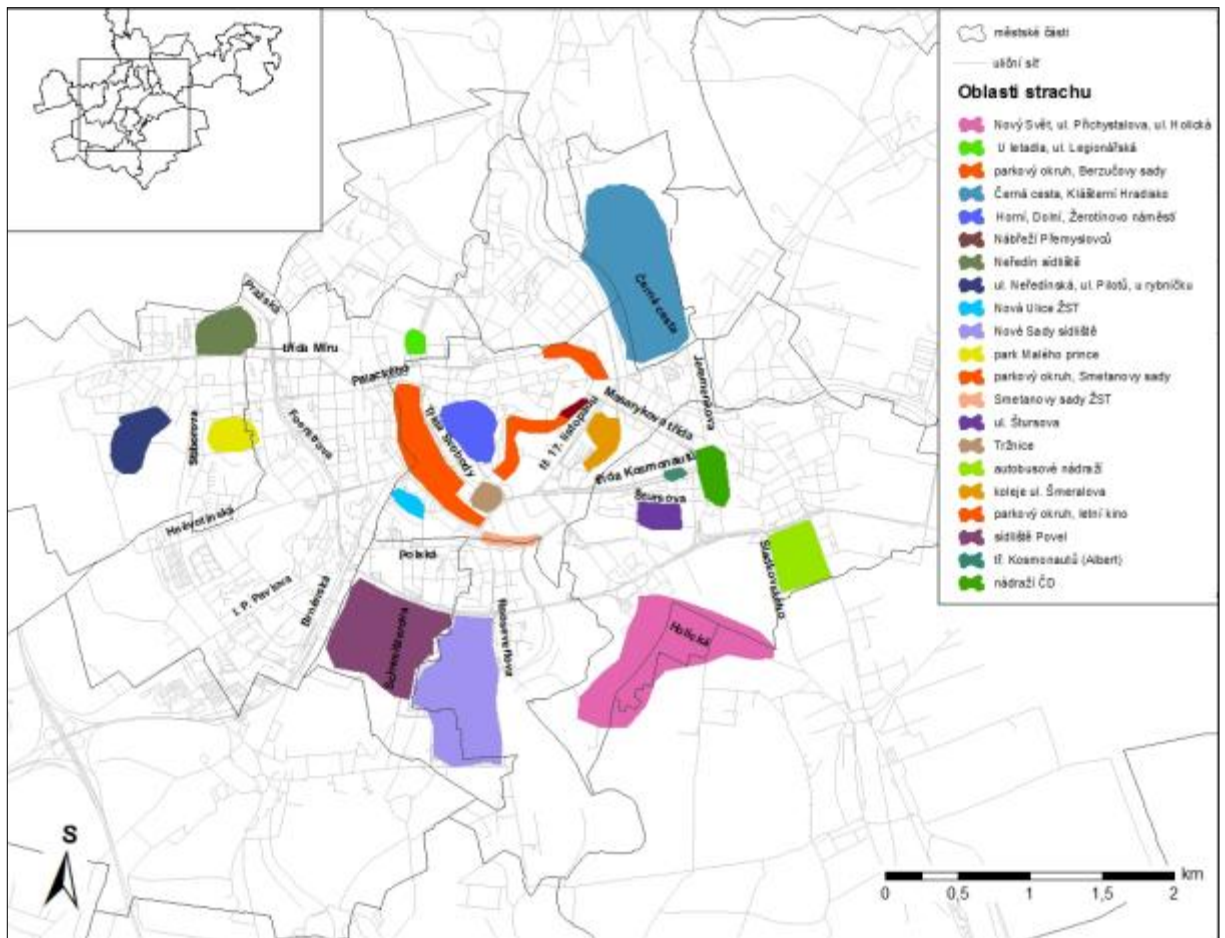
Městské části Povel a Klášterní Hradisko jsou dalšími nejčastěji uváděnými lokalitami. V případě Klášterního Hradiska je nejproblémovější okolí ulice Černá cesta a nedaleké nábřeží Moravy. Ve srovnání s policejními statistikami však nepatří k místům s nejčetnější kriminalitou. V městských částech Povel a Klášterní Hradisko byla opakovaně uváděna sídliště.

Třetí kategorii týkající se četnosti míst strachu tvoří městské části Neředín, Nová Ulice, Nové Sady u Olomouce. V případě Neředína byla označena sídlištní zástavba, lokalita nazývaná U Rybníčka nacházející se v blízkosti ulic Pilotů a Neředínská a také Park Malého prince. Policejní data však nejvyšší kriminalitu zaznamenávají na ulici Pražská, kde je situováno obchodní centrum Olomouc City (obr. 43), zde ovšem dochází k prostorovému paradoxu strachu, protože tato lokalita respondenty uváděna nebyla. Stejný paradox nastává v případě městské části Nová Ulice, kde je dle Policie ČR nejvyšší páchaná trestná činnost v ulicích Kafkova a I. P. Pavlova, avšak respondenty tato místa značena nebyla. Obávaným místem bylo okolí vlakové zastávky Olomouc- Nová Ulice a tzv. lokalita u Letadla, která se nachází na ulici Legionářská.

V případě Nových Sadů u Olomouce byla uváděna sídliště a okolí podél železniční trati a zastávky Olomouc – Smetanovy Sady.

Obr. 43. Obchodní centrum Olomouc CITY, zdroj: ipsystem.cz

Obr. 44. Oblasti strachu v Olomouci, vlastní dotazníkové šetření, zpracování

Na obr. 44 jsou zaznačeny individuální areály se specifickými znaky vnímání kriminality. Dle charakteristiky prostoru je rozdělíme do dvou skupin, otevřený prostor a uzavřený prostor. Do první kategorie otevřená místa bychom mohli zařadit parkový okruh města (Smetanovy, Bezručovy, Čechovy sady, nábřeží Přemyslovců a zbylá část parkového okruhu pod letním kinem), U letadla (ulice Legionářská), nábřeží Moravy v části Klášterní Hradisko, U Rybníčka (Neředín), pro tyto lokality je typický vyšší podíl zeleně, dále zde můžeme zahrnout přednádraží Hlavní železniční stanice města, okolí autobusové zastávky městské hromadné dopravy Kosmonautů a sousedícího supermarketu, železniční zastávku Smetanovy Sady (obr. 46), Tržnici a také centrum města (Horní a Dolní náměstí), VŠ koleje Šmeralova a sídliště (obr. 45), pro které je charakteristickým znakem otevřený prostor v zastavěné oblasti.

Obr. 45. Sídliště Nové Sady, zdroj: archiv autorky

Obr. 46. Okolí železniční stanice Smetanovy Sady, zdroj: archiv autorky

Naopak za uzavřená místa bychom mohly považovat podchody vedoucí k hlavnímu autobusovému nádraží, ulici Štursovu, Přichystalovu a Holickou, železniční stanice Nová Ulice, dále pak okolí Žerotínova náměstí, především kvůli struktuře uliční sítě, vysokému počtu zákoutí, rohů a ztížené možnosti úniku. Následující tabulka (tab. 2) přibližuje jednotlivé areály a jejich specifické znaky, které ovlivňují vnímání strachu z kriminality.

Tab. 2. Charakteristika míst strachu.

Název lokality	specifické znaky vnímání kriminality
Nový Svět, Holice (okolí ulic Přichystalova a Holická)	Nepřízpůsobiví obyvatelé (především Romského etnika), neupravené environmentální prostředí, vyloučené lokality města, uzavřený i otevřený prostor
U letadla, ul. Legionářská	Pobývání skupin bezdomovců, vyšší podíl zeleně, křovin, neupravené environmentální prostředí, otevřený prostor
Parkový okruh	Seskupování se bezdomovců, narkomanů, špatné osvětlení, problematické po setmění, otevřený prostor
Černá Cesta, Klášterní Hradisko	Sídlištní zástavba, nepřízpůsobiví obyvatelé, nábřeží Moravy, neupravené environmentální prostředí, otevřený prostor
Horní, Dolní, Žerotínovo náměstí	Centrum města, přítomnost barů, heren, skupin na okraji společnosti, četné množství zákoutí, rohů, uzavřený i otevřený prostor
Nábřeží Přemyslovců	Špatné osvětlení, blízkost parku, neupravené environmentální prostředí, otevřený prostor
Neředín (sídlíště)	Množství uliček, zákoutí, křovin, grafity, otevřený prostor
Neředín (U rybníčka)	Neupravené environmentální prostředí, otevřený prostor
Železniční zastávka Nová Ulice	Neupravené environmentální prostředí, špatný design okolních budov, uzavřený prostor
Nové Sady (sídlíště)	Množství uliček, zákoutí, křovin, grafity, otevřený prostor
park Malého prince	Skupinky, zeleň, špatné osvětlení, otevřený prostor
Železniční zastávka Smetanovy Sady	Neupravené environmentální prostředí, špatný design okolních budov, otevřený prostor
ul. Štursova	Přítomnost skupin na okraji společnosti, uzavřený prostor
Tržnice	Přítomnost skupin na okraji společnosti, nepřízpůsobiví obyvatelé, otevřený prostor
autobusové nádraží	Podchody, uzavřený i otevřený prostor
VŠ koleje, Šmeralova	Přítomnost skupin na okraji společnosti, otevřený prostor
Povel (sídlíště)	Množství uliček, zákoutí, křovin, grafity, otevřený prostor
tř. Kosmonautů (zastávka Kosmonautů)	Přítomnost skupin na okraji společnosti, otevřený prostor
Nádraží ČD	Přítomnost skupin na okraji společnosti, nepřízpůsobiví obyvatelé, otevřený prostor

6. Závěr

Velká města představují složitý systém, který tvoří nejen jeho fyzická, ale také funkční a sociální složka. Město tedy nelze vnímat pouze jako morfologickou strukturu, tedy ulice, budovy, parky, důležitou roli sehrávají i jeho obyvatelé. Vzájemně vytváří síť sociálních vztahů a vazeb. Důležitým aspektem je i diverzita, která odráží jeho různorodost. Urbánní prostor je tedy místem, kde dochází ke střetu několika kultur, tradic, národností, životních návyků, stylů, zároveň poskytuje spoustu pracovních a kulturních příležitostí i dostatek anonymity. Všechny tyto aspekty a mnohé další ovlivňují kvalitu života obyvatel žijících v urbánním prostoru, především proto, že tato diverzita souvisí s problematikou sociálně patologických jevů, jako je kriminalita, násilí, drogové ale i nelátkové závislosti, bezdomovectví aj. Zejména kriminalita je jedním z nejzávažnějších sociálně patologických jevů ve společnosti. Právě s její existencí je úzce spojen i strach z kriminality, který u některých jedinců může vést k vyhýbavému chování obávaných lokalit města anebo až ke stranění se společností a izolaci jedince.

Z provedené analýzy dat za jednotlivé obvodní oddělení policie České republiky Olomouc jsme se zaměřili na násilnou, mravnostní, majetkovou, hospodářskou a celkovou kriminalitu v časovém intervalu 2006 - 2012. Za uliční síť města byla analyzována data za roky 2009 – 2011. V případě několika lokalit města, které uvedli respondenti, jako místa strachu se jejich obavy překrývají se zaznamenanou výší kriminality evidovanou policejním sborem. Jedná se tedy o prostor v okolí Hlavního vlakového nádraží na ulici Jeremenkova, na ní navazuje třída Kosmonautů, vedoucí právě od vlakového nádraží směrem do centra města. Další shodu představovala třída Svobody, situovaná v místě bývalého hradebního opevnění města. K prostorovému paradoxu, tedy k rozporu mezi vnímaným a reálným nebezpečím dochází na příkladu ulic Pražská a Kafkova, kde se stává téměř nejvíce trestných činů, avšak z pohledu respondentů jsou tyto lokality bezpečné. V blízkosti těchto ulic jsou situovány obchodní centra města.

K cílům diplomové práce patřilo také zjištění, zda se lidé ať již pobývajících či žijících v rámci Olomouce cítí bezpečně v okolí svého bydliště, ale i v hranicích celého města. Pro 79 % dotazovaných je okolí bydliště bezpečným prostorem. Vnímání bezpečnosti města kladně zhodnotilo 71 % respondentů. Společnými důvody těch, kteří se necítí bezpečně jak v blízkosti bydliště, tak v rámci města byla přítomnost nepřízřívobivých osob (Romové, bezdomovci, narkomani), kriminalita či slabé osvětlení a tmavá místa.

Při lokalizaci rizikových míst Olomouce se potvrdila očekávání, že mezi nejproblémovější lokality budou patřit městské parky, odlehlá místa, centrum města, dopravná uzly jako je hlavní

vlakové a autobusové nádraží města, podchody, tmavé uličky, herny a bary a romské čtvrtě. Překvapujícím zjištěním však bylo uvádění areálu vysokoškolských kolejí. Společnými znaky míst strachu, dle názoru respondentů, jsou slabé osvětlení, tma, špatný stav environmentálního charakteru, ale i designu budov, přítomnost nepřizpůsobivých obyvatel, opilé mládeže, příliš či naopak málo lidí. Synonymem pro společné znaky míst strachu je pro některé dotazované jedince park, nádraží, podchod anebo úzké uličky. Zde však záleží na jednotlivém vnímání každého z nás, protože právě tyto lokality mohou některým poskytovat pocit ochrany. Můžeme jej přiblížit na příkladě podchodů, parků či úzkých uliček. U většiny obyvatel tato místa evokují strach a nebezpečí, pro jiné, především pro lidi bez domova, či osoby, které se ukrývají, mohou poskytovat bezpečí a jistotu.

Městský parkový okruh kolem historického jádra Olomouce představuje diametrálně odlišné vnímání s přihlédnutím na části dne, resp. noci. V denní dobu působí na obyvatele města bezpečně, klidně, pohodlně, je častým místem odpočinku, relaxace anebo sportovních aktivit. Po setmění se však tyto prostory mění na lokalitu města, pro kterou je charakteristické nebezpečí, pocit úzkosti a proto se jim převážná část obyvatel vyhýbá, případně je využívá pouze v případě, když jsou v doprovodu jiné osoby.

K opatřením, která by pomohla zlepšit vnímání a následné hodnocení strachu z kriminality podle respondentů, bezesporu patří častější výskyt členů policie v prostorách města, zvýšení kvality osvětlení u problematických lokalit, zabudování kamerového systému, přehlednost a zlepšení environmentálního stavu okolí a designu budov, zkvalitnění preventivních opatření anebo zpřísnění trestů.

Bezpečnost a snižování vnímání strachu představuje jeden z dominujících faktorů při vytváření plánů preventivních opatření měst, ale také sehrává výrazný faktor při plánování a řízení měst. Kvalitu života neovlivňuje pouze kriminalita samotná, její prostorové rozložení a šíření, zásadní vliv na její míru má také vnímání strachu a pocit ohrožení jednotlivce. Výsledky této diplomové práce by mohly posloužit zdroj informací při vytváření plánů pro preventivní opatření.

7. Summary

The diploma thesis Crime and space of fear (spatio-temporal view of an example the big city) was elaborated thanks to the study of theoretical principles and concepts dealing with the urban geography (inner structure of the city), social pathological phenomena in society, geography of crime and geography of fear.

When working out the diploma thesis, data on historical development of the city of Olomouc with regard to the social-economic characteristic of the city and its inner structure have been analysed. Next part analyses the data acquired from the statistics of the Police of the Czech Republic in individual districts and during three years (2009 – 2011) the data were related to streets. Thanks to the questionnaire survey conducted among 400 respondents living or staying in Olomouc an image based on the perception of the city through its population has been acquired, particularly their opinion on the safety in the city. Thanks to these various data sources the comparison of actual and perceived danger could be carried out on the example of the city of Olomouc.

The results show that the 71 % of the population feel safe in their city, however detailed analysis identifies places, where the population feels danger, and places that they avoid. On the example of the main railway station, třída Kosmonautů and třída Svobody there is a correspondence with the police statistics, the spatial paradox occurs in case of fear perception at shopping malls situated near the streets Pražská and Kafkova. Common characteristics of the places of fear are other people, drunk young, nearby bars and casinos, rubbish, environmental design and quality, parks, subways and narrow streets.

8. Seznam použité literatury a zdrojů

- Ackerman, W., V., Murray, A., T.,** 2004: Assessing spatial patterns of crime in Lima, Ohio. *Geoforum* 21(5), 423 – 437.
- Adler, S., Brenner, J.** 1992: Gender and Space: Lesbians and Gay Men in the City. *International Journal of Urban and Regional Research* 16 (1), 24-34.
- Bitušíková, A.** 2009: Mesto vo svetle udržateľnej diverzity: Niekoľko poznámok k výskumu súčasného mesta. In **Ferenčuhová, S., Galčanová, L., Hledíková, M., Vacková, B., eds.** *Město: Proměnlivá ne/samozřejmost*. Pavel Mervart, Červený Kostelec, 31-49.
- Bowers, K., J., Johnson, S., D.,** 2003: Measuring and the Geographical displacement and diffusion of benefits Effects of crime prevention activity. *Journal of quantitative criminology* 19 (3), 275 – 301.
- Brownlow, A.,** 2005: A geography of men's fear. *Geoforum* 36, 581 – 592.
- Burjaneck, A.,** 2009: Sociálně vyloučené lokality města: názvosloví a charakteristika. In **Ferenčuhová, S., Galčanová, L., Hledíková, M., Vacková, B., eds.** *Město: Proměnlivá ne/samozřejmost*. Pavel Mervart, Červený Kostelec, 51-67.
- Ceccato, V.,** 2012: *The Urban Fabric of Crime and Fear*. Springer, New York.
- Chadee, D., Ditton, J.,** 2003: Are older people most afraid of crime? *British Journal of Criminology* 43 (2), 417 - 433.
- Davidson, R., N.,** 1981: *Crime and Environment*. Billing and sons ,London, 1981.
- Dejmek, J.,** 2008: *Regionální diference kriminality v ČR*. Diplomová práce, Vysoká škola ekonomická, Praha.
- Doran B., J., Burgess, M., B.,** 2012: *Putting fear of crime on the map: Investigating Perceptions of Crime Using Geographic Information Systems*. Springer, New York.
- Eck, J.,** 1993: The threat of crime displacement. *Problem solving quarterly* 6 (3), 1-2.
- Emmerová, I.,** 2010: Drogové závislosti jako sociálněpatologický jav. In **Kraus, B., Hroncová, J. a kol.** *Sociální patologie*. Gaudeamus, Hradec Králové, 91 - 99.
- Farrall, S., eds.,** 2000: Social psychology and the fear of crime: Re-examining a speculative model. *British Journal of Criminology* 40 (3), 399 – 413.
- Felson, M., Clarke, M. and R., V.,** 1998: *Opportunity Makes the Thief: Practical theory for crime prevention*. Research, Development and Statistics Directorate, London.
- Fiala, J., eds,** 2009: *Olomouc ve víru válek: (od počátků do zrušení olomoucké pevnosti)*. Danal, Olomouc.

- Garofalo, J.**, 1981: The fear of crime: Causes and consequences. *Journal of Criminal Law and Criminology* 72 (2), 839 – 857.
- Herek, G., Gillis, M., Cogan, J., C.**, 1999: Psychological Sequelae of Hate Crime Victimization Among Lesbian, Gay, and Bisexual Adults. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 67 (6), 945-951.
- Hroncová, J.**, 2010: Delikvencia a kriminalita jako společenský problém. In **Kraus, B., Hroncová, J. a kol.** *Sociální patologie*. Gaudeamus, Hradec Králové, 30 – 48.
- Ira, V., Andráško, I.**, 2007: Kvalita života z pohľadu humánnej geografie. *Geografický časopis* 59 (2), 159 - 179.
- Ira, V., Andráško, I.**, 2008: Quality of life in the urban environment of Bratislava: two time-spatial perspectives. *Geografický časopis* 60 (2), 149 - 178.
- Jacobs, J.**, 1961: *The death and life of great American cities*. Alfred A. Knoff, New York.
- Jichová, J., Temelová, J.**, 2012: Kriminalita a její percepce ve vnitřním městě: případová studie pražského Žižkova a Jarova. *Geografie* 117 (3), 329 - 348.
- Jichová, J., Temelová, J.**, 2012: Kriminalita a riziková místa centrálního a vnitřního města: sonda do názoru obyvatel vybraných pražských čtvrtí. In **Temelová, J., Pospíšilová, L., Ouředníček, M. eds.** *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života*. Aleš Čenek, Plzeň, 46-76.
- Jichová, J., Temelová, J.**, 2011: Kriminalita ve městě. *Geografické rozhledy* 20 (3), 10 – 11.
- Jusko, P.** 2010: Rizikové subkultury súčasnej mládeže. In **Kraus, B., Hroncová, J. a kol.** *Sociální patologie*. Gaudeamus, Hradec Králové, 252 – 256.
- Koskela, H.**, 1999: Fear, Control and Space: Geographies of Gender, Fear of Violence, and Video Surveillance. *Publications of the Department of Geography A* 137, University of Helsinki.
- Koskela, H., Pain, R.**, 2000: Revisiting fear and place: women's fear of attack and the built environment. *Geoforum* 31, 269 – 280.
- Kraus, B., Hroncová, J., eds.**, 2010: *Sociální patologie*. Gaudeamus, Hradec Králové.
- Kuch-Breburda, M., Kupka, V.**, 2003: *Pevnost Olomouc*. J. Janeček-ARPA, Dvůr Králové nad Labem.
- Kuchta, J., Válková, H., eds.**, 2005: *Základy kriminologie a trestní politiky*. C.H.Beck, Praha.
- Láska, O.**, 2012: *Historicko-geografická analýza využití ploch pevnostního pásma Olomouce*. Diplomová práce, Univerzita Palackého.
- Loukaitou-Sideris, A., Fink, C.**, 2009: Addressing Women's Fear of Victimization in Transportation Settings. *Urban Affairs Review* 44 (4), 554 – 587.

- Madge, C.**, 1997: Public Parks and the Geography of Fear. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 88 (3), 237 – 250.
- Maitland, S., B. eds**, 2004: Selective sex differences in declarative memory. *Memory & Cognition* 32 (7), 1160 - 1169.
- Marešová, T.**, 2007: *Strach ze sexuálního násilí u vysokoškolských studentek*. Bakalářská práce Masarykova Univerzita Brno
- Mayer, J., D., Carlsmith, K., M., Chabot, H., F.**, 1988: Describing the Person's External environment: Conceptualizing and measuring the life space. *Journal of Research in Personality* 32, 253 – 296.
- Merry, S., E.**, 1981: *Urban Danger: Life in a Neighbourhood of Strangers*. Temple University Press, Philadelphia.
- Modly, A., R.**, 2009: Geography of Fear: Understanding Students' Sense of Place. *Chrestomathy* 8, 115 – 146.
- Morgan, R.** (2008): Modelling 'journey to crime': Separating and quantifying the influence of offender-specific factors from offence-specific. Full Research Report ESRC End of Award Report, RES-000-22-2238. ESRC, Swindon.
- Mühlpachr, P.**, 2008: *Sociální patologie pro sociální pracovníky*. MSD, s.r.o., Brno.
- Mühlpachr, P.**, 2008: *Sociopatologie*. Masarykova univerzita, Brno.
- Nayak, A.**, 2003: Through children's eyes: childhood, place and the fear of crime. *Geoforum* 34, 303 – 315.
- Nelson, A., L., Bromley R., D., F., a Thomas, C., J.**, 2001: Identifying micro-spatial and temporal patterns of violent crime and disorder in the British city centre. *Applied Geography* 21(3), 249-274.
- Novotný, O., Zapletal, J., eds.**, 2008: *Kriminologie*. ASPI a.s., Praha.
- Oc, T., Tiesdell, S., A.**, 1997: *Safer City Centres: Reviving the Public Realm*. Paul Chapman Publishing, London.
- Pacione, M.** 1999: *Applied Geography: Principles and Practice*. Routledge, Oxford.
- Pain, R., H.**, 2001: Gender, Race, Age and Fear in the City. *Urban Studies* 38 (5-6), 899 - 913.
- Pain, R., H.**, 1997: Social Geographies of Woman's Fear of Crime. *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series* 22 (2), 231 – 244.
- Painter, K.**, 1996: The influence of street lighting improvements on crime, fear and pedestrian street use, after dark. *Landscape and Urban Planning* 35 (2-3), 193 – 201.

- Pančocha, K.**, 2006: *Speciálně pedagogická dimenze závislostního chování*. Masarykova univerzita, Brno.
- Perkins, D., D., Taylor, R., B.**, 1996: Ecological Assessments of Community Disorder: Their Relationship to Fear of Crime and Theoretical Implications. *American Journal of Community Psychology* 24 (1), 63 – 107.
- Pospěch, P.**, 2009: *Cizinec opouští město:nákupní centrum jako privatizovaný prostor*. In **Ferenčuhová, S., Galčanová, L., Hledíková, M., Vacková, B., eds.** *Město:Proměnlivá ne/samozřejmost*. Pavel Mervart, Červený Kostelec, 177-195.
- Ptáček, P., Szczyrba, Z., Fňukal, M.**, 2007: Proměny prostorové struktury města Olomouce s důrazem na rezidenční funkce. *Urbanismus a územní rozvoj*10 (2), 19 – 26.
- Rengert, G., F.**, 2006: *Encyclopedia of human geography*. SAGE Publications Ltd, London.
- Rosewarne, L.**, 2005: The men's gallery: Outdoor advertising and public space: Gender, fear, and feminism. *Women's Studies International Forum* 28 (1), 67-78.
- Rosenthal, S., S., Ross, A.**, 2010: Violent crime, entrepreneurship, and cities. *Journal of Urban Economics* 67 (1), 135 - 149.
- Samuels, R., Judd, B.**, 2002: *Public Housing Estate Renewal-Interventions and the Epidemiology of Victimisation*. Proceedings of the Joint AHURI/Australian Institute of Criminology Conference 'Housing, Crime and Stronger Communities', Melbourne
- Sekot, A.**, 2010: *Úvod do sociální patologie*. Masarykova Univerzita, Brno.
- Sessar, K.**, 2001: Společnost v období transformace a strach z kriminality. *Sociologický časopis* 37 (1), 7-22.
- Schmeidler, K.**, 2002: Sonda Hodonín: Jak občané vnímají riziko ve svém městě? Mohou urbanisté kriminalitu zmenšit?. *Urbanismus a územní rozvoj* 5 (1), 28 - 33.
- Schulz, J., eds., 2002:** *Olomouc: malé dějiny města*. Univerzita Palackého, Olomouc.
- Schulz, J.**, 2009: *Dějiny Olomouce*. Univerzita Palackého, Olomouc.
- Smith, S., J.**, 1986: *Crime, Space and society*. Cambridge university press, Cambridge.
- Smith, S., J.**, 1987: Fear of crime: beyond a geography of deviance. *Progress in human geography* 11 (1), 1 - 23.
- Stanko, E., A.**, 1996: The Commercialisation of Women's Fear of Crime. In: **Sumner, C., Israel, M., O'Connell, M., Sare, R., International victimology:selected papers from the 8th International symposium Held.** Australian Institute of Criminology, Canberra, 79-85.
- Stasíková, L.**, 2012: *Vybrané priestorové aspekty kriminality na území Petžalky*. Dizertačná práca. Univerzita Komenského, Bratislava.
- Suau, L., Confer, J.**, 2006: Parks and the Geography Of Fear. In: **Peden, J., G., Schuster, R., M., Caps., eds.** Proceedings of the 2005 northeastem recreation research symposium; 2005 April 10-12;

Bolton Landing, NY. Gen. Tech. Rep. NE-341. Newtown Square, PA: U. S. Forest Service, Northeastern Research Station: 270 – 278.

Svatoš, R., 2009: *Základy kriminologie a prevence kriminality*. Vysoká škola Evropských a regionálních studií, České Budějovice.

Sýkora, L., 2001: Proměny prostorové struktury Prahy v kontextu postkomunistické transformace In: **Hampl, M. eds.**, *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*. Univerzita Karlova v Praze, Praha, 127-166.

Sýkora, L., 1993: Teoretické přístupy ke studiu města, In: **L. Sýkora ed.**, *Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii*. Univerzita Karlova, Praha.

Štěchová, M., 2009: Bezdomovci a vybrané sociálně patologické jevy. *Kriminalistika* 4, 1 - 22.

Thomas, C. J., Bromley, R., D., F., 2000: City centre revitalization: problems of fragmentation and fear in the evening and night-time city. *Urban Studies* 37 (8), 1403 – 1429.

Tichák, M., 2005. *Když padly hradby: Olomouc na přelomu dvou staletí*. Burian a Tichák, Olomouc.

Tonkiss, F., 2005: *Space, the City and Social Theory*. Polity Press, Cambridge.

Toušek, V., Kunc, J., Vystoupil, J., 2008: *Ekonomická a sociální geografie*. Aleš Čeněk, Plzeň.

Urban, E. 1973: *Toxikománie*. Avicenum, Praha.

Urban, L., Dubský, J., 2008: *Sociální deviace*. Aleš Čeněk, Plzeň.

Vacková, B., 2009: *Město: Cizinec v Ideální společnosti*. In **Ferenčuhová, S., Galčanová, L., Hledíková, M., Vacková, B., eds.** *Město: Proměnlivá ne/samozřejmost*. Pavel Mervart, Červený Kostelec, 13-30.

Valentine, G., 2001: *Social geographies: space & society*. Pearson Education, Harlow.

Vykopalová, H., 2000: Kriminalita a viktimologické výzkumy. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Iuridica* 2, 229 – 233.

Walklate, S., 1998: Crime and community: Fear or trust?. *British Journal of Sociology* 49 (4), 550 – 569.

Wilson-Doenges, G., 2000: An Exploration of Sense of Community and Fear of Crime in Gated Communities. *Environment and Behavior* September 32 (5), 597 – 611.

Wilson, J., Q., Kelling, G., L., 1982: Broken Windows. *The Atlantic online* 1-9.

Worpole, K., 1992: *Towns for people: Transforming Urban Life*. Open University Press, Buckingham.

Wortley, R., Mazerolle, L., 2011: *Environmental criminology and crime analysis*. Routledge, London.

Zelinka, A., Brennan, D., 2001: *Safescape: Creating Safer, More Livable Communities Through Planning & Design*. Planners Pr Washington.

Internetové citace:

Český statistický úřad [online]. 2012 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/>

Eck, J., Weisburd, D., 1995: Crime places in crime theory. dostupné:
http://www.popcenter.org/library/CrimePrevention/Volume_04/Crime_Places_in_Crime_Theory.pdf

IP systém a.s. halové a vícepodlažní stavby [online]. 2013 [cit. 2013- 3- 12]. Dostupné z:
<http://www.ipsystem.cz>

Ministerstvo vnitra České republiky [online]. 2012 [cit. 2012-11-12]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/>

Plán preventivních aktivit města Olomouce na léta 2012 – 2015

https://www.google.cz/search?q=P1%C3%A1n+preventivn%C3%ADch+aktivit+m%C4%9Bsta+Olomouce+na+l%C3%A9ta+2012+%E2%80%93+2015&rlz=1C1SKPL_enCZ462CZ462&aq=f&oq=P1%C3%A1n+preventivn%C3%ADch+aktivit+m%C4%9Bsta+Olomouce+na+l%C3%A9ta+2012+%E2%80%93+2015&aqs=chrome.0.57.1237&sourceid=chrome&ie=UTF-8

Policie České republiky [online]. 2012 [cit. 2012-11-12]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/policie-cr.aspx>

Rosewarne, Lauren. *Visual Terror: Graffiti and Outdoor Advertising as Street Harassment*. Melbourne, 2004. Dostupné z: http://www.adelaide.edu.au/apsa/docs_papers/Others/Rosewarne.pdf

Statutární město Olomouc: oficiální informační portál [online]. 2012 [cit. 2012-11-12]. Dostupné z: <http://www.olomouc.eu/aktualni-informace/aktuality/12043>

Treisman, Daniel. The geography of fear. *The national bureau of economic research* [online]. Cambridge, 2011 [cit. 2013-03-05]. Dostupné z:http://www.nber.org/papers/w16838.pdf?new_window=1

Další zdroje:

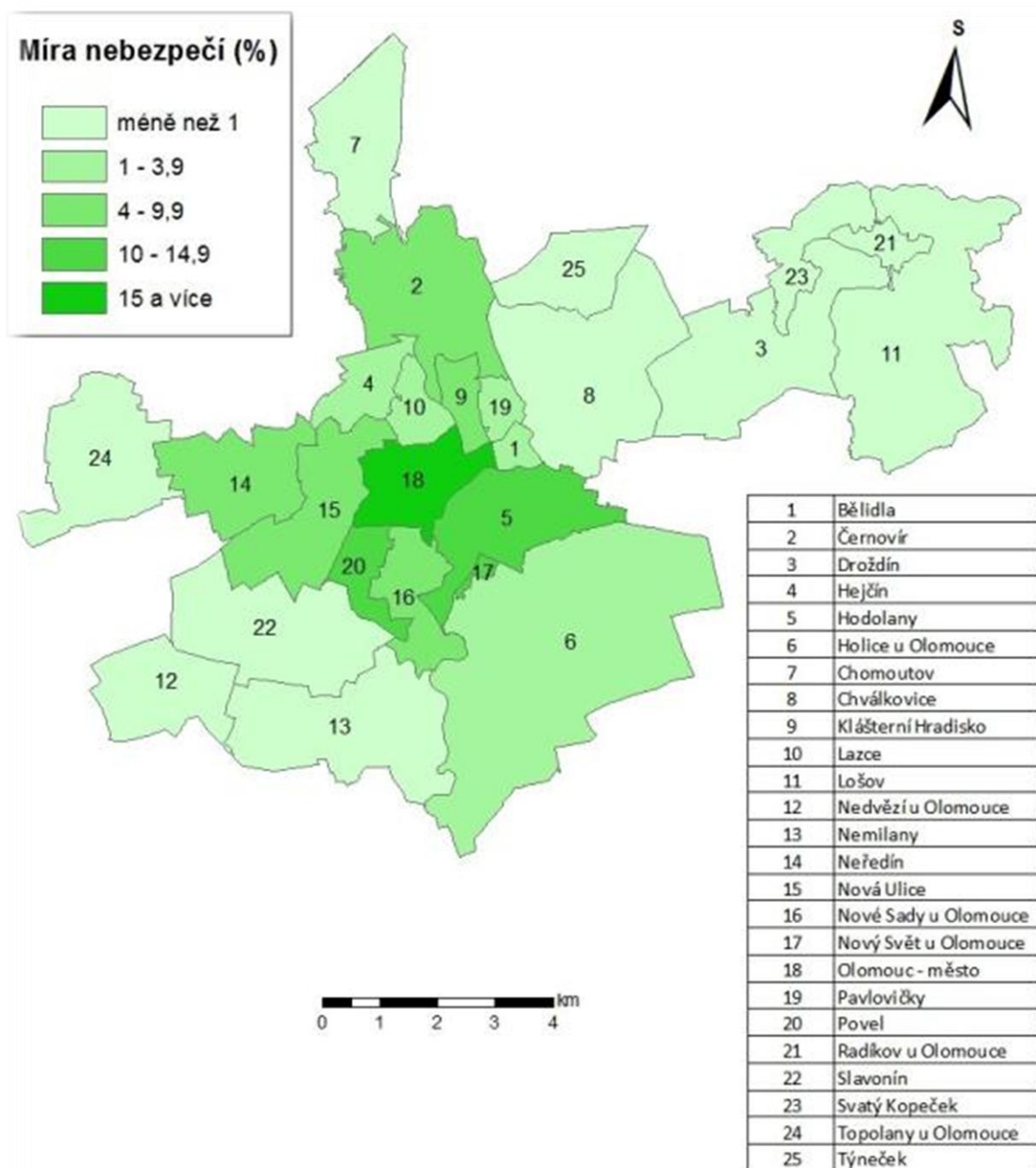
Preventivně informační oddělení Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje, rozhovory s mjr. Mgr. Martou Vlachovou (vedoucí preventivně informačního oddělení krajského ředitelství, tisková mluvčí).

Seznam obrázků a tabulek

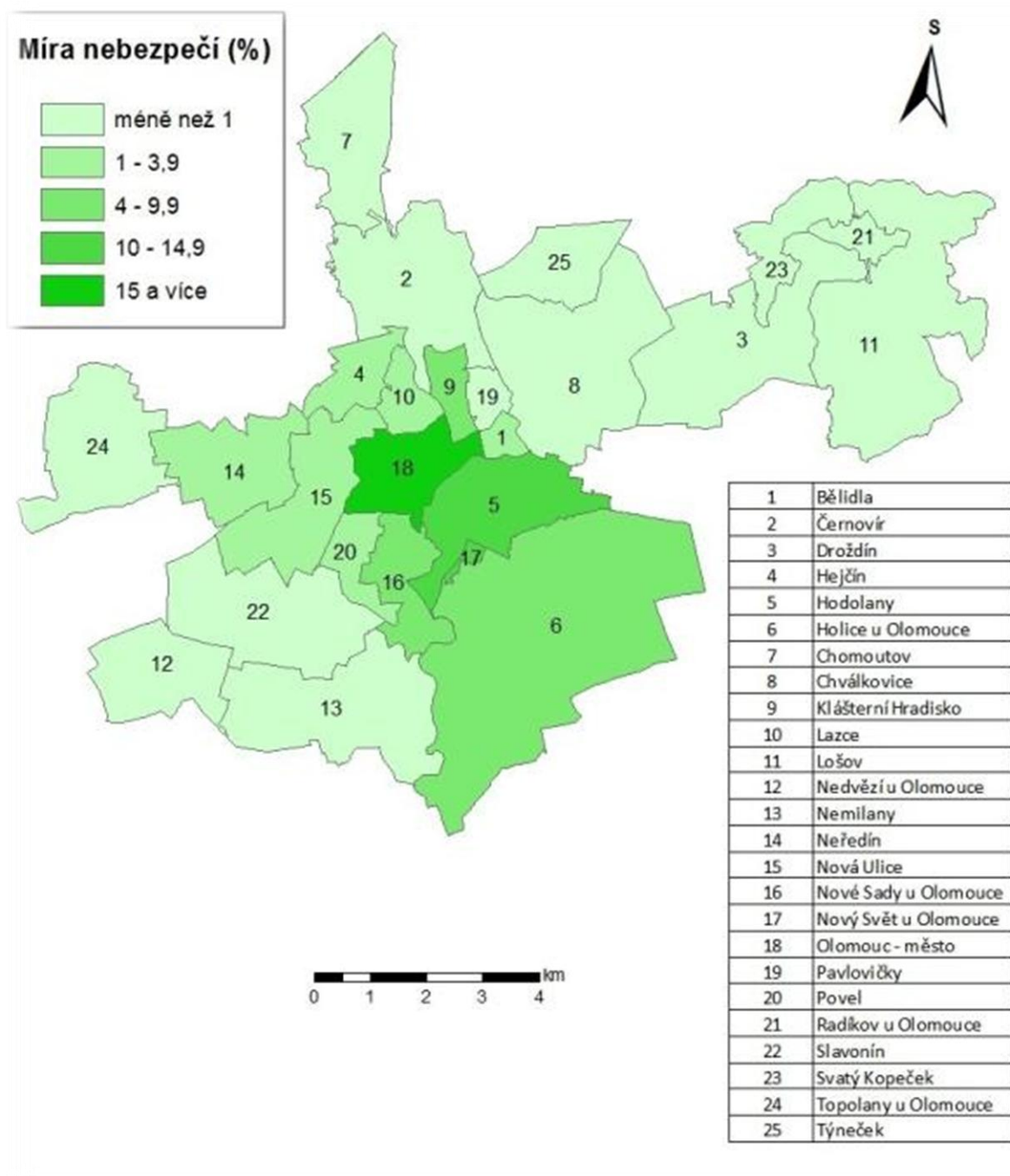
Obr. 1. <i>Gated communities</i> Přichystalova, Olomouc, zdroj: archiv autorky.....	19
Obr. 2. Venkovní reklama zobrazující ženu, jako sexuální objekt, zdroj: archiv autorky	39
Obr. 3. Policejní okrsky na území města Olomouc.....	45
Obr. 4. Vývoj migračního salda v Olomouci v letech 2001 – 2011.....	53
Obr. 5. Nápad násilných trestných činů v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012.....	63
Obr. 6. Objasněné násilné trestné činy v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012.....	64
Obrázek 7. Nápad mravnostních trestných činů v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012	65
Obr. 8. Objasněné mravnostní trestné činy v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012.....	66
Obr. 9. Nápad majetkových trestných činů v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012.....	68
Obr. 10. Objasněné majetkové trestné činy v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012.....	69
Obr. 11. Nápad krádeží prostých v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012.....	70
Obr. 12. Objasněné krádeže prosté v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012.....	71
Obr. 13. Nápad hospodářských trestných činů za obvodní oddělení policie ČR Olomouc v letech 2006-2012	72
Obr. 14. Objasněné hospodářské trestné činy v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012	73
Obr. 15. Nápad celkové kriminality v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012.....	74
Obr. 16. Objasněná celková kriminalita v přepočtu na 1000 obyvatel v obvodních odděleních policie ČR Olomouc v letech 2006-2012.....	75
Obr. 17. Podíl trestných činů na celkový nápad trestných činů v Olomouci na případě ulic, kde kriminalita v roce 2009 přesáhla 20 trestných činů.....	76
Obr. 18. Podíl trestných činů na celkový nápad trestných činů v Olomouci na případě ulic, kde kriminalita v roce 2010 přesáhla 20 trestných činů.....	77
Obr. 19. Podíl trestných činů na celkový nápad trestných činů v Olomouci na případě ulic, kde kriminalita v roce 2011 přesáhla 20 trestných činů.....	78
Obr. 20. Struktura respondentů dle pohlaví; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování.....	79
Obr. 21. Struktura respondentů podle věku; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování.....	80
Obr. 22. Struktura respondentů dle dokončeného vzdělání; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování.....	80
Obrázek 23. Ekonomická aktivita respondentů; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování	81
Obr. 24. Cítíte se bezpečně v okolí svého bydliště?; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování.....	82
Obr. 25. Co by pomohlo zvýšit bezpečnost v místech, kde pociťujete strach?; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování.....	83
Obr. 26. Rudolfova alej, Smetanovy Sady, zdroj: archiv autorky.....	85

Obr. 27. Cítíte se bezpečně v rámci města Olomouc?; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování	86
Obr. 28. Vykazují podle Vás místa strachu společné prvky, znaky?; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování.....	87
Obr. 29. Obáváte se přepadení v rámci města Olomouc?; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování	88
Obr. 30. Z jakých zdrojů se dovídáte o trestné činnosti v Olomouci?; zdroj: vlastní dotazníkové šetření, zpracování.....	89
Obr. 31. Městské části strachu z pohledu všech respondentů, vlastní dotazníkové šetření, zpracování	93
Obr. 32. Tržnice Olomouc 1, zdroj: archiv autorky	94
Obr. 33. Tržnice Olomouc 2, zdroj: archiv autorky	94
Obr. 34. Bezručovy Sady 1, zdroj: archiv autorky	95
Obr. 35. Bezručovy Sady, zdroj: archiv autorky	95
Obr. 36. Nábřeží Přemyslovců, zdroj: archiv autorky.....	96
Obr. 37. Areál VŠ kolejí Šmeralova, zdroj: archiv autorky	97
Obr. 38. Přednádraží Hlavního vlakového nádraží, zdroj: archiv autorky	97
Obr. 39. Třída Kosmonautů, zdroj: archiv autorky	98
Obr. 40. Třída Kosmonautů, okolí zastávky Kosmonautů, zdroj: archiv autorky.....	98
Obr. 41. Štursova ulice (nákupní dům Kaufland), zdroj: archiv autorky	99
Obr. 42. Přichystalova ulice, zdroj: archiv autorky.....	99
Obr. 43. Obchodní centrum Olomouc CITY, zdroj: ipsystem.cz.....	100
Obr. 44. Oblasti strachu v Olomouci, vlastní dotazníkové šetření, zpracování	101
Obr. 45. Sídliště Nové Sady, zdroj: archiv autorky	102
Obr. 46. Okolí železniční stanice Smetanovy Sady, zdroj: archiv autorky	102
Tab. 1. Vývoj počtu obyvatel Olomouce v letech 1869 - 2001, řetězový a bazický index, zdroj: Český statistický úřad; Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005 – 1.díl, vlastní zpracování.....	52
Tab. 2. Charakteristika míst strachu.....	103

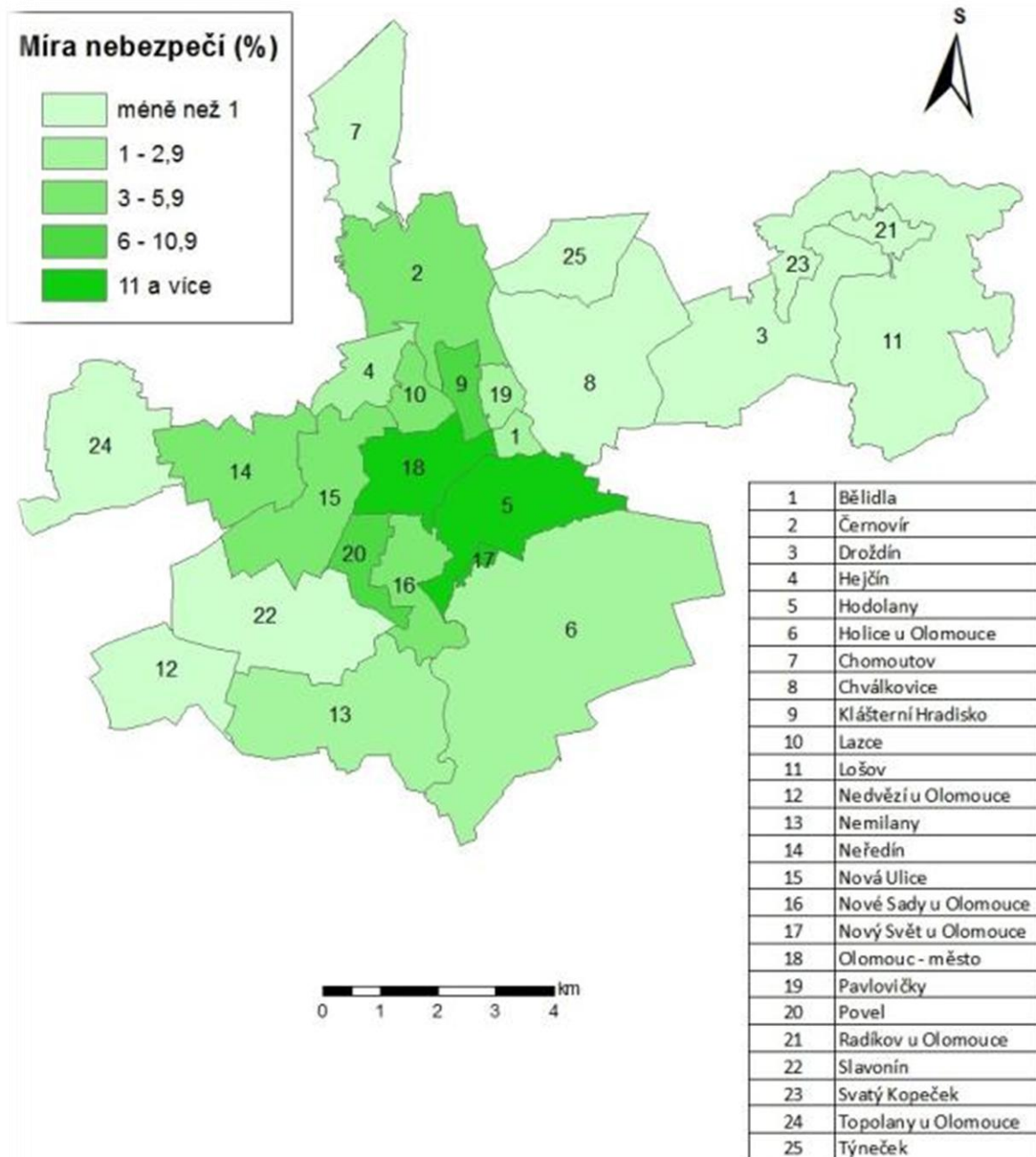
Přílohy

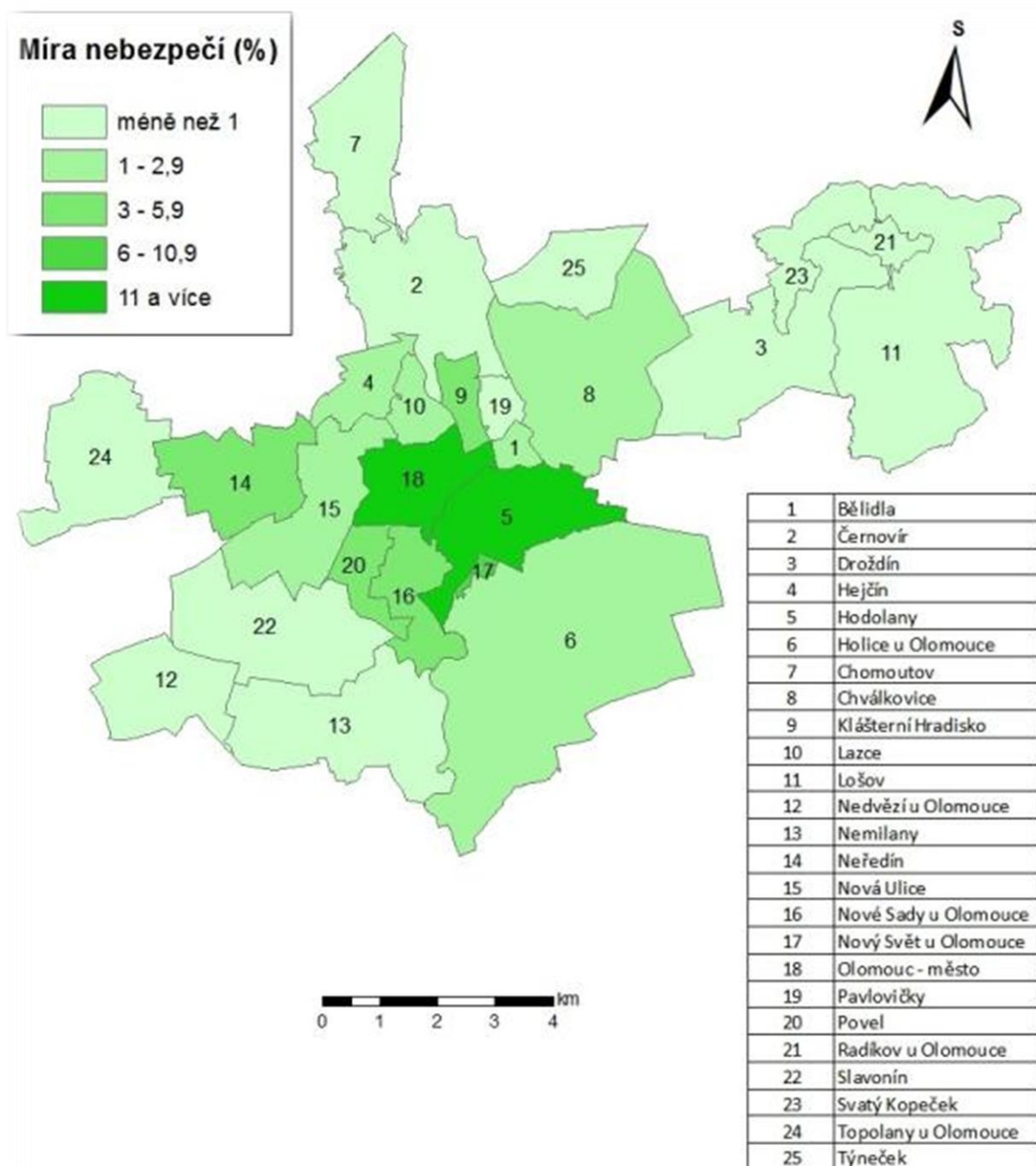
Příloha. A. Městské části strachu z pohledu středoškoláků, vlastní dotazníkové šetření, zpracování

Příloha B. Městské části strachu z pohledu vysokoškoláků, vlastní dotazníkové šetření, zpracování

Příloha C. Městské části strachu z pohledu ekonomicky aktivních obyvatel, vlastní dotazníkové šetření, zpracování

Příloha D. Městské části strachu z pohledu seniorů, vlastní dotazníkové šetření, zpracování

KRIMINALITA A GEOGRAFIE STRACHU

Dobrý den,

Jsem studentkou regionální geografie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Téma mé diplomové práce je **Kriminalita a geografie strachu v rámci města Olomouc**. Prosím Vás o vyplnění dotazníku a zároveň bych byla velmi vděčná, kdybyste přidali Vaše komentáře či poznámky. **Velmi Vám děkuji za spolupráci.**

Pohlaví : žena muž

Věk : 15 – 26 27 – 45 46 – 65 65 a více

Vzdělání :

základní střední bez maturity střední s maturitou vysokoškolské

Ekonomická aktivita:

student rodičovská dovolená zaměstnanec živnostník/podnikatel

v domácnosti nezaměstnaný důchodce

Bydliště: (čtvrť/měst. část)

1. Jak dlouho žijete v místě bydliště?

2. Cítíte se v okolí svého bydliště bezpečně? ano ne

3. Pokud ne, co je příčinou, že se v okolí svého bydliště necítíte bezpečně?

.....

4. V jakých částech města podle Vás dochází nejčastěji k trestným činům (proč)?

.....

5. Co by podle Vás zvýšilo bezpečnost na místech, kde pociťujete strach?

.....

6. Jaký problém pro Vás znamenají městské části, které tvoří chátrající domy s neupraveným okolím?

.....

7. Jak na Vás působí městské parky a odpočinková místa města Olomouc ve dne?

.....

8. Jak na Vás působí městské parky a odpočinková místa města Olomouc v noci?

.....

9. Cítíte se bezpečně v rámci města Olomouc?

a) ano

b) ne

10. Pokud ne, co způsobuje, že se v Olomouci necítíte bezpečně?

.....

11. Vykazují podle Vás místa strachu nějaké společné znaky?

ano

ne

12. Pokud ano, jaké to dle Vašeho názoru jsou?

.....

13. Obáváte se přepadení v rámci města Olomouc?

.....

14. Setkali jste se buď z vlastní zkušenosti a nebo v rámci rodiny s trestným činem?

a) ano

b) ne

15. Pokud ano, o jaký druh se jednalo? – (např. přepadení, loupež, znásilnění, vandalismus,..)

.....

16. Setkali jste s trestným činem mimo rodinu (přátelé, známí)?

a) ano

b) ne

17. Pokud ano, o jaký druh se jednalo? – (např. přepadení, loupež, znásilnění, vandalismus,..)

.....

18. Z jakých zdrojů se dozvídáte o trestné činnosti ve Vašem městě?

a) denní tisk

b) regionální tisk

c) večerník

d) internet

e) jiné (jaké)

.....

19. Pociťujete strach či nepříjemný pocit, když na ulici potkáte člověka bez domova, který po Vás něco vyžaduje? (např. peníze)

.....

20. Cítíte se bezpečně, když na ulici po sobě vulgárně a velmi hlasitě pokřikují jiné osoby?

.....

21. Jak velký problém pro Vás představují opilí lidé či osoby pod vlivem drog na ulicích?

.....

22. Setkali jste se s rasově motivovanými útoky?

.....

23. Je rozdíl ve volbě Vaší trasy k určenému místu v denní či noční dobu?

.....

24. Pokud jdete sami, zvolíte nejkratší cestu k cíli anebo cestu, která je podle Vás bezpečnější?

.....

25. Jste spokojeni s výkonem práce policie? ano ne

26. Pokud ne, proč nejste spokojeni s výkonem práce policie?

.....

27. Jste spokojeni s tím, jak často vidáte v ulicích policii?

28. Reaguje podle Vás policie na výzvy o pomoc dostatečně rychle?

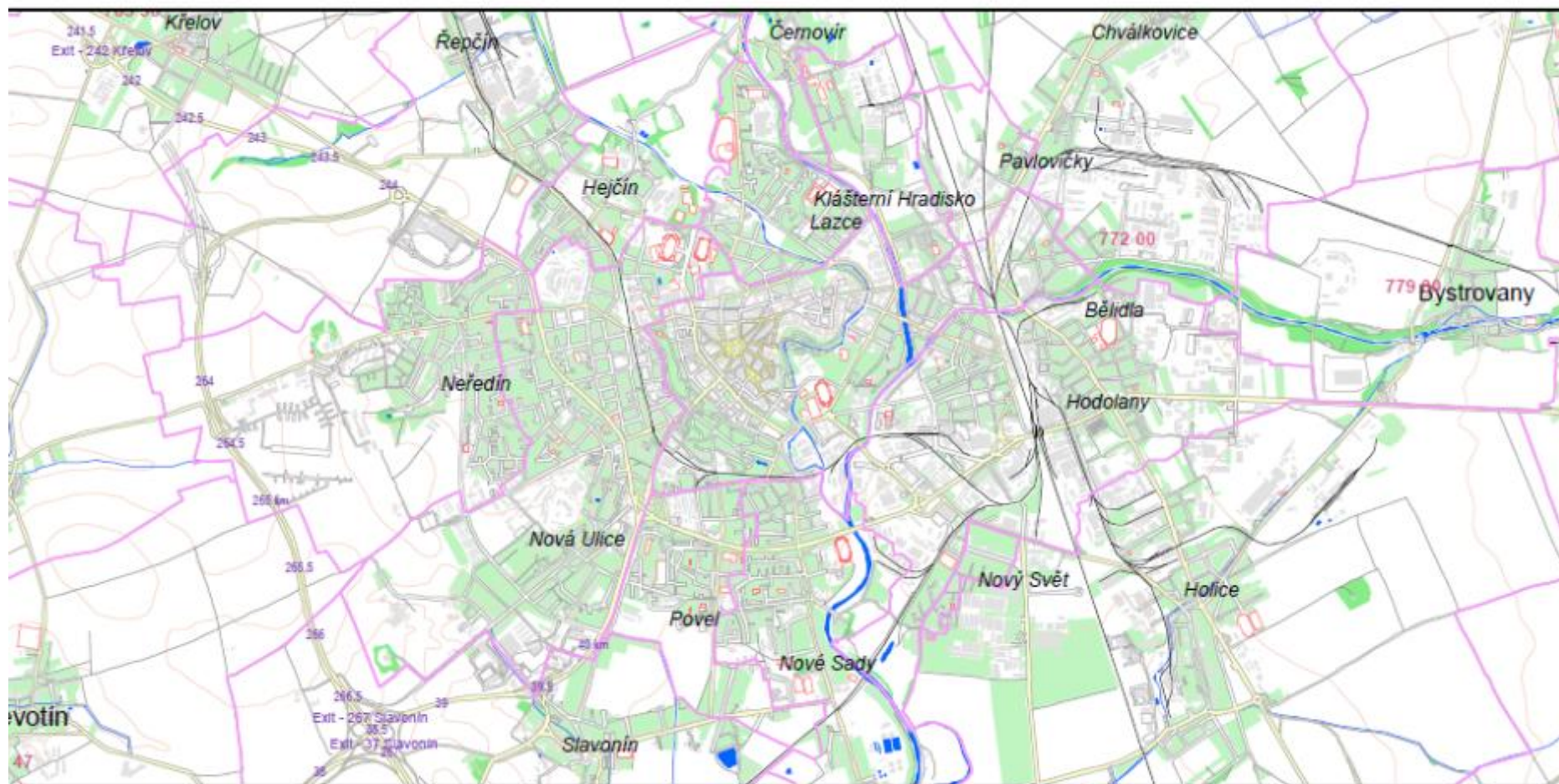
29. Zakroužkujte, prosím, do přiložené mapy místa či oblasti města Olomouce, ve kterých pociťujete strach.

Máte-li nějaké poznámky či připomínky, uveďte je, prosím, zde:

Velmi Vám děkuji za vyplnění dotazníku!

Budete-li mít jakékoli dotazy, návrhy či připomínky, můžete je zaslat na e-mail: zitkovaV@seznam.cz

Přeji Vám příjemný zbytek dne!

STREET ATLAS České republiky - InfoMapa 17 (C) 2009 P.Jsoff s.r.o.